

Łukasz Barys

CSONTOK, AMIKET
A ZSEBEDBEN HORDASZ

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Łukasz Barys

**CSONTOK,
AMIKET
A ZSEBEDBEN
HORDASZ**

Fordította
Körner Gábor

TYPOTEX

**Az Európai Unió
társfinanszírozásával**

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

A mű megjelenését az Instytut Książki © POLAND
Fordítási Programja támogatta.
This publication has been supported by the © POLAND
Translation Program.

**WACŁAW
FELCZAK
ALAPÍTVÁNY**

A kötet megjelenését a Wacław Felczak
Alapítvány támogatta.

Kości, które nosisz w kieszeni

Copyright © 2021 by Łukasz Barys

Originally published by Cyranka

Copyright © for the Polish edition by Cyranka

Hungarian translation © Körner Gábor, 2024

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2024

ISBN 978 963 493 293 2

ISSN 2064-2989

A MÉLYBEN ÉS A FELSZÍNEEN

A föld nem veri nagydobra a szenvedést, de csontokat rejt, amikre könnyen ráléphet az ember, ha az udvaron jár. Valami a felszínre került, de nem üvegszilánk vagy fadarab. Valami reccsent, így hát kaparni kezdtem. A száraz föld különös könnyedséggel ette be magát a körmöm alá. A térdem kivörösödött és felhorzsolódott, akárcsak a könyököm, de végül egy szikkadt, barna csontot emeltem fel a nap felé: törékeny, foltos darab. Zsebre vágtam a leletet, és újra letérdeltem. Még tucatnyi csontot sikerült csen-nem a földből: akadtak köztük kisebbek, nagyobbak, de

ugyanúgy barnák, törékenyek voltak. Mindet beraktam a zsebembe, most egész zenekar volt benne.

Pár nappal korábban hasonló csontokat találtam Sonia zsebében. Koszos, csupasz lábszárral ért minket az este. Fél napig az udvaron ténferegtem, amíg a narancssárga nap le nem csúszott a betonon a sötétségbe. A szünidő mindig unalmas, a hőség betapasztja a szád, semmire sem bírod rávenni magad, a többiek meg mind nyaralnak. Anya, miután hazajött a szupermarketből, ahol dolgozik, alszik, a nagyi a betegsége miatt alszik, rám marad, hogy a húgomat bevonszoljam a fürdőszobába, bár nem nagyon akar jönni, elfut és sír, kiabál, hogy utál.

Hagytam, hadd kiabáljon, mert arra számítottam, hogy anya felébred, és mond valamit, de nem ébredt fel – ki kellett aludnia a csomó sztornózott terméket. A nagyi meg leszarta, hogy mi lesz a szagunkkal, mert nem nagyon érzett semmit – sem az orrával, sem a pórusaival, sem a szívével –: köténye mögött a halál és a betegség lapult, amit fölébe helyezett a higiénianknak.

De azért megragadtam Sonia vékony csuklóját, és addig szorítottam, amíg végül megnyugodott – már látta, hogy nem ér el semmit. Félt tőlem. Rossz érzés volt, de nem szóltam, fogtam, és a fején át lehúztam róla a fagyifoltos blúzát, és összeborzoltam a haját – különösen merevnek tűnt, mint a faforgács. A másik kezemmel kinyitottam a csapot, és öntöttem egy kis tusfürdőt a kádba. Aztán lehúztam a húgom kiscatáját, és megtöröltem a véres térdét. Sonia lábujjai és bokája szinte fekete volt: fél napig szandálban járt, és a homokban babázott.

– Milyen Barbie vagy te? – kérdeztem tőle. – Vakond Barbie?

Nem válaszolt, összegömbölyödött fehér kukaccá, és karját összefonta kidudorodó pocakján. Ahogy ott állt védtelenül és soványan, egy tüneménynek láttam, akit meg kell védeni – és sírás fojtogatott. De zubogott az öntöttvas kádba a víz, el kellett zárnom – eleget hallottam környezetórán arról, hogy fogytán az emberek és állatok ivóvize, anyától meg a számláról, amire nem elég a Biedronka-fizu.

– Forró! Forró! – ordította Sonia, és eresztenem kellett bele egy kis hideget. Aztán még egy kicsit, még egy kicsit, amíg egészen hideg nem lett a víz, és teljesen alkalmatlanná nem vált a fürdésre, de a húgom így is belépett a kádba.

– Miért nem tudsz egyedül fürdeni? Már nagylány vagy – morogtam, és a koszos ruhákért nyúltam.

Próbáltam begyömöszölni a cuccokat a túlcsorduló szennyeskosárba, de egyszer csak valami furcsát éreztem az ujjaim alatt. Először azt hittem, Sonia cigizik – vicces volt, mert elképzeltem a kishúgomat, amint elmélyülten szívja a répaszínű filtert. De amikor belenyúltam a zsebébe, rájöttem, a cigi puha és törékeny, az viszont, amit találtam, kemény és erős. Sonia nem látta, mit csinálok – végül azonban rájött, és üvöltött, hogy hagyjam abba. De már késő volt – sikerült egy tucat barna csontot a nyitott tenyerembe szórnom, és nyomban borzasztó fülledt lett a levegő a fürdőszobában.

– Ezek honnan vannak? – kérdeztem.

Ismét hallgatott – válasz helyett kihajolt a kádból, és kidobta a taccsot a törülközőre dobott pizsamájára. A hányás súlya alatt Hello Kitty beráncosodott. Rádobtam a hűgomra a törülközőt. Másik pizsamája nem volt, ezt pedig most kénytelen voltam kimosni.

– Eredj aludni – mondtam Soniának.

Mosás közben néztem a vécé mellé dobott csontokat. Szanaszét szóródtak, mint egy puzzle, egyáltalán nem illettek ide. Elég széles darabok, tuti, hogy nem baromfiéi. Barnásak, foltosak. Nem mertem újra megérinteni őket, így csak fölējük guggoltam, és bámultam a felületükön kirajzolódó ösvényeket és örvényeket. Kerestem egy nejlonzacskót, visszamentem a fürdőszobába, beleraktam a csontokat, és feltakarítottam a nyomokat. Nem voltam álmos, fáj a fejem. A műanyag zacskót a lelettel a párnám alá dugtam – nyomott. Sonia és Daniel elaludtak. Az ágyból láttam sötét sziluettjüket. Sírni kezdtem, csak úgy, nem bírtam visszatartani. Csak sírtam, sírtam, a csontok mellett pedig halkán rezegtek. Róluk álmodtam: láttam a földet a házunk alatt – tele emberek és állatok összemixelt csontvázaival.

Reggel Sonia rosszul érezte magát, Daniel nézett valamit a tévében, a nagyi meg nyögdécselt a fájdalomtól, mert daganat volt a hátában. Anya elment a Biedronkába. Óvatosan körbejártam az udvart – teljesen idegen lett minden, amit ismertem. Amiről azt hittem, az enyém, valaki másé volt. Óvatosan lépkedtem, végül meghallottam a recsenést. Nekiálltam kaparni.

* * *

A nagyai a múlt évszázad harmincas éveiben született, vagyis nagyon régen, a németek idején, akik a szomszédban laktak, és néha adtak neki egy kis tejet, kenyeret, húst. A nővérevel járt hozzájuk, a mezőre, a tehenekhez, tehenek és mezők, és hazajött a tejjel és a kenyérral, meg a hús ízével a szájában. A háború papucsos-egyberuhás kislányként találta a nagyit. Öt évig hordatta vele ezt a viseletet – a férfiak elindultak Varsó felé, aztán visszajöttek, de nem mindenki. Egyébként senki sem kérdezte, konkrétan hová tűntek. Viszont mire a férfiak visszajöttek, a németek leléptek: a kertkapun át, székéren, meg sem álltak Franciaországig. A nagyai és nővére számára kezdetét vette a szürke, keserű kommunizmus, amit mindazonáltal megédesítettek egykori szomszédjaik csomagjai. A nagyai évente egyszer mandarint, csokit, cukorkát és más, Párizs környékéről küldött csodákat kóstolhatott. Aztán elment dolgozni a gyógyszergyárba – betöltötte a tizennyolcat, így hát a gyártósor mellé került. Unalmas munkája volt, de legalább megtanult cigizni, és megszülte anyját. Aztán anyja férjet talált magának, és meghalt nagyapa. A nagyai az egészségre káros munkakörülményekre való tekintettel karkedvezményrel vonulhatott nyugdíjba. Igazából mindenki tudta, hogy meg fog betegedni, a nyugdíj egyfajta bocsánatkérés volt – menj most, mert mindjárt meghalsz, és nem lesz időd pihenni.

Csakugyan megbetegedett – tíz évvel a férje halála után kezdődött. Borzasztóan köhögött, sokszor véreset köpött – légzési nehézségei voltak, és fájta a háta. Azt mondta, növekszik benne valami, tépi szét az izmait,

a csontjait, a szerveit. Majd – tucatnyi orvosi vizsgálat után – kiderült, a nagyinak rákja van. Jött a járkálás az onkológiára, az orvosok kérdegetése, a vegyszerek bejutatása, amelyek a száján és a fején át távoztak – állandóan hányt, és hullott a haja. Mindenhol hajszálakat hagyott maga után, aztán a fejéhez kapott, és úgy tett, mintha nem is azt nézné, hogy visszánő-e valami. Mondanom sem kell, mennyibe került az egész. A Biedronka-fizu nagy része elment orvosra és gyógyszerre, nekünk alig maradt valami. Két évig Podlaski baromfimájkrémen éltünk, amit anya a munkahelyéről hozott, nem törődve a lejáratí idővel és a főnökeivel (nem voltak hajlandók ingyen adni semmit, inkább kidobták). Antibiotikummal felpumpált, darált csirkék lüktettek forró olajként a bőrünk alatt, sárga, pattanásos bőrünkön vérsavóval teli, fehér halmocskák nőttek, de túrtuk a nagy kedvéért, akinek egyszerűen muszáj volt életben maradnia, és ugyanolyan ostoba reménységgel bámultunk az összes pabianicei orvosra.

A nagy haldoklott, így hát folyton imádkozott. Azelőtt is imádkozott, de kötetlenebb formában, a templomban, nem az ágyban és a klotyón. Most viszont éjjelnappal mondogatta az üdvözlégyet és a miatyánkot – így nem sokat kellett magától beszélnie. Túlságosan félt bármit is mondani, nem értette, hogy beszélgetésre van szükségünk, nem Jézusra a nyelvünk hegyén. Ő viszont úgy gondolta, így érthet szót egyik ember a másikkal – Isten által. Nem látta, hogy Isten által egyáltalán nem lehet szót érteni, mivel Isten által csakis összekülönbözni lehet.

A nagy neheztelt ránk, amiért nem járunk templomba, és anyára, amiért nem visz el minket erőszakkal. Télen, amikor a nagy nagyon rosszul érezte magát, és szinte ki sem kelt az ágyból, a házszentelés után panaszkodott ránk a tisztelendőnek. A plébános megvonta a vállát, és oda nem illő módon elnevette magát. „Ne tessék úgy a szívére venni a néninek. Nézze, már nincs sok hátra.” Ilyen pap volt. De a nagy elégedett volt, odaadta neki a borítékot. A tisztelendő azonban továbbra is fintorgott, valahányszor meglátogatta a nagyit a szobájában – öregszag, pisaszag, savanyú izzadságszag, és egyáltalán. A ministránsok a verandán nevetgéltek. Legszívesebben mondtam volna nekik, hogy takarodjanak ki a hidegbe, és fagyjanak meg, ha ilyen nagyra vannak magukkal, de nem szóltam semmit, féltem, hogy elrontom a nagy ünnepét. Olyan elégedett volt az arca, pedig a plébános már tükön ült, hogy leléphessen, elvégre sok tehetős házat kellett felkeresnie, fente a fogát a vendégváró falatokra, amiket a szomszédainktól kapott: a húslevesre, sütire, teára vagy kávéra. Mi nem kínáltuk meg a tisztelendőt. Igazából eszünkbe sem jutott, hogy az asztalhoz hívjuk – csak álltunk körülötte ostobán, amíg belemártotta a permezezőt a vízbe, amit szenteltnek nevezett, pedig rozsdás volt. Tökéletesen megértettem, hogy a tisztelendő jobban szereti a túrós sütit a halálnál. A nagy is érezte, hogy nem nyerte el a tisztelendő tetszését. Haragudott, hogy nem takarítottunk ki otthon. Nagyon szégyellte magát miattunk; néha úgy éreztem, nem is szeret, idegeneknek tart minket.

Imádott szemrehányást tenni anyának. „Kurválkodik”, mindig ezt mondta. Nekem semmi bajom nem volt a kurvákkal, de anya megítélését illetően egyetértettem a nagyival, ha nem is amiatt, hogy szégyelltem volna magamat Isten előtt, akiben nem nagyon tudtam hinni. Egyszerűen ki nem állhattam anya élettársait, akiket folyton hazahozott, akikkel a kanapén vodkázott, tévézett, aztán meg lefeküdt, és a mocskos szerelem hangjaival töltötte be a házat. A pasik nálunk aludtak, reggel pedig felkeltek, elégedetten éjszakai teljesítményükkel, bár persze úgy tettek, mintha semmi ilyesmi nem történt volna, nekem meg libabőrös lett a karom, amikor a reggelinél jó reggelt kívántak, vagy kikiabáltak a klotyóról: foglalt! Vártam, hogy elmenjenek. Számoltam a hátralévő perceket, forgott a gyomrom, ha rájuk kellett nézmem – a boldog, jóllakott, termékeny, az anyámmal folytatott éjszakai hancúrozásban kimerült pasikra. Anya a legkülönbélebb helyeken szedte fel őket: a munkahelyén, boltban, bulikon. Volt pár közös vonásuk: egytől egyig unalmasak, csórók, nagyhangúak és nevetlenek voltak. De tapadtak anyára. Mindegyiket úgy mutatta be nekünk, hogy ő az új apukánk, aki ezentúl velünk fog lakni. Szerencsére anyám kapcsolatai hamar felbomlottak, az apukák elpárologtak, nem foglalták el többé a klotyót, szabad szellemük nem bírta elviselni a belőlünk áradó rossz kisugárzást. Amint egy-egy apuka elpárologott, a nagyik kikelt az ágyból. Haldoklott, haldoklott – aztán felkelt. Mert volt egy-két szava anyához.

Képesek voltak órákig kiabálni egymással, majd alvászünet után reggel és másnap is folytatni a veszekedést, egész addig, amíg a nagyfi már vért köpött, és anya kénytelen volt bevonszolni az ágyba, elrendezni a párnáját, gyógyszert, oxigént, vizet adni neki, miközben egyébként megállás nélkül sírt és káromkodott – nem is tudni, mi bántotta jobban, a nagyfi szavai vagy a betegsége. A nagyfi különben akkor sem hagyta abba anya szidalmazását, amikor anya kikészítette a gyógyszereit, és lefektette őt; a szidalmak között olyan kifejezések szerepeltek, amelyekért más kihajította volna az anyját az ablakon, vagy megfojtotta volna egy párnával – vagyis a kurva, a lotyó, a rohadék és a picsa különféle variációi. Anya azonban szerette a nagyit, és tudta, hogy a nagyfi is szereti őt, még ha néha gyűlöli is, amiért „kurválnak”, és nem jár misére. Kuplerájt csináltál ebből a házból, kiabálta a nagyfi, várod, hogy meghaljak, azt hiszed, akkor majd minden másképp lesz, de nagyon tévedsz, mert nem fogom hagyni, hogy kurválnak, a halálom után is bemászom az ágyadba, és a pinádba dugom a jéghideg ujjamat.

Anya pedig kiabált a nagyival, és sírt, kiabált, és sírt, aztán lefeküdt, és hajnalig sírt, aztán kifestette magát, és ment a szupermarketbe, hogy beüljön a pénztárba, és feltöltse az árut. Noha utáltam az apukákat, akiket hozott hozzánk, és a nagyinak szurkoltam, amikor veszekedtek, tudtam: anya csak azt akarja, hogy szeressék. Csak ennyit.

* * *

Egyikünk sem tudta, mi történt az igazi apukánkkal. A félárvaság évei alatt apa sorsa számtalan lehetséges forgatókönyvvé terebélyesedett, amelyek állandóan a fejemben jártak. Nem ismertem apa családját, vagyis a többi nagyszülőmet – állítólag nem volt senkije. Rá is csak homályosan emlékeztem. Sem a nagyi, sem anya nem akart mondani róla semmit. Amikor elhagyott minket, én öt voltam, Daniel kettő, Sonia pedig nem sokkal azelőtt született. Valamire csak kellene emlékeznem! De nem emlékeztem semmire. Nem voltak otthon fénykép-albumaink, azt sem tudtam, hogy nézett ki apa. Anya nem díszítette a falakat vagy a polcokat fotókkal, még a mieinkkel sem, egyszerűen eszébe sem jutott ilyesmi. A nap nagy részében túl fáradt volt ehhez, amikor meg végre kipihente magát, élettársakat, szeretőket, apukákat hívott hozzánk. Nem akart beszélni apáról. Mindig azt mondta: „Mindjárt, csak most jöttem haza a munkából!”, vagy mondta, hogy ne zavarjam, és lezárta magát, mint a szerver, amibe ötvenszer rossz jelszót ütöttek be.

A nagyi sem akart fontos dolgokról beszélni. Ellenben a gyógyszergyárról, ahol egész életében dolgozott, a háborúról, a németekről, a zsidókról, a kommunistákról, a liberálisokról, a balcerowiczokról* órákig tudott mesélni – és megállás nélkül öntötte ránk a katolikus tévében hallott összeesküvés-elméleteket mindenféle érdekes témában. Apa említésére azonban minden alkalommal

* Leszek Balcerowicz (1947) pénzügyminiszterként a radikális lengyel szabadpiaci reformok nem túl népszerű irányítója volt a rendszerváltás idején. – *Itt és a továbbiakban: a fordító jegyzete.*

összehúzta az ajkát, amely szárazon recsegett, mint nyáron a föld. Hátrahajtotta a fejét, és nekidöntötte a ház falának – így ült, feszülten, pedig összegörnyedt, olyan feszes volt a nyaka, mint a levágásra előkészített libaé, és bámulta egyetlen fánk, a meggyfa enyhén ringatózó lombját, amely évről évre egyre kevesebb gyümölcsöt termelt, mígnem végképp megszűnt teremni, és seregélyek otthonává vált.

Így hát az apáról való tudásunk úgynevezett maradványokból származott, mondattöredékekből, foszlányokból, morzsákból, fél füllel hallott apróságokból, amelyek hihetetlen méretűvé nőttek a fejünkben. Apa messziről, vidékről származott, azért jött Pabianicébe, hogy a szakmunkásképzőben tanuljon. Így ismerkedtek meg anyával – találkoztak, és „egymásba szerettek” (így mesélte egyszer anya), vagy találkoztak, és apa „elcsábította” anyát (így mondta a nagyi), ami miatt anya elpazarolta az életét. Mert bár szegény családból származott, dédelgetett bizonyos reményeket – végül is elég jó fejű szülei voltak, nem úgy, mint apának, akinek csupa elmaradott, mocskos paraszt volt a családjában. „Életemben nem láttam olyan kuplerájt, amilyen a portájukon volt!” – kiabálta néha a nagyi panaszkodva anyának tizenöt évvel a történetek után, mert számon tartotta a sérelmeit, még évekkel később is azt szerette volna, ha anya egy orvoshoz vagy ügyvédhez, de legalábbis egy költőhöz megy feleségül, nem egy szakmunkásképzős sráchoz. Különben kiderült, sokban igaza volt, apa és anya elég szegényen éltek. „El akart vinni téged – harsogta a nagyi –, se szó, se beszéd

becsörtetett ide!” A szegénység, a zsúfoltság, a szűkös körülmények számos konfliktushoz vezettek, különösen a születésünk után, amikor tényleg összement a ház. Nagyinak és nagyapának az aprócska hálószoba jutott, apa és anya a nem külön bejáratú, amerikai konyhás „nappaliban” aludtak (éjszakára kihúzták a kanapét, amely napközben tévészésre szolgált), mi meg az utolsó szobácskában kapunk helyet, amely korábban állítólag „a nagynéninké volt”, akivel nem árulták el, mi történt. Még az sem javított a lakáshelyzetten, hogy nagyapa csecsemőkoromban meghalt – a nagy kezdett némi ellenszenvvel viseltetni az unokái iránt. Mint mondtam, ötéves voltam, amikor apa eltűnt. Mi történt? Volt, hogy a nagy odadobott nekünk egy falatot, a hírek gilisztáját a kiéhezett halaknak: „Apátok lelépett Amerikába, üvegházban kezdett dolgozni, persze nem jött haza”, vagy „Apátok talált egy másik nőt, nem szeretett titeket”, vagy „Apátok madárrá változott, és elrepült – huss! egyszerűen eltűnt az égen”. Véresen komolyan vettük a nagy történeteit. Kerestük az égen a madarat, az emlékeinkből száműzött égi menekültet, amely a ház felett kering, és vijjog, valahányszor újabb begerjedt szerető érkezik anyához. Habár néha azt hittem, apát látom az égen, ő bolyong odafent, és mindjárt leszáll hozzám – ez soha nem történt meg. Aztán már a nagyit sem kérdeztem felőle. Mindannyian hallgatásban éltünk – így nyilván kicsit könnyebb volt.

* * *

A faluból a telek maradt nekünk, amelyen a házunk állt. Száz éve valamivel több volt: a közeli föld, amit a nagy szülei abban a félelemben szántottak fel, hogy nem fog teremni, és nem érik meg az aratást, az ő feketére sült, krumpli- és gyökérképű nagyszülei, dédszülei pedig abban a félelemben, hogy nem fog teremni, és felpofozzák vagy megbotozzák őket – ezt a földet azonban a nagy és nagyapa bagóért eladták. Igazából nagyapa adta el, amit a nagy sohasem bocsátott meg neki; mindig mondta, hogy nagyapa úgy rendelkezett az ő örökségével, mint egy pár gumicsizmával. Mert a föld adta és vette vissza a létezést, kötötte össze az embert és az állatot, állt össze életté és halállá. Nem nagyon értettem az egészet, igazából a nagy sem, de szeretett morgolódni miatta. Alapvetően arról volt szó, hogy jövevények építkeztek oda, akik kutyaiskolába jártak a kutyáikkal, és kabátocskát vásároltak nekik. A nagyinak ez sehogy sem fért a fejébe, azt mondta, az emberi faj iránti gyűlöletből teszik ezt.

Elbújtam a ház mögött, hogy ne lásson senki, neki dőltem a narancssárga téglafalnak, és kirakosgattam a csontokat a földre. Gondolkodtam, mit lehet összerakni belőlük – milyen üzenetet vagy formát –, de semmi értelmes nem jutott eszembe. Már megbékéltem a gondolattal, hogy a talált csontokban nincs semmi – csontok, amikre nincs válasz. De végül összeszedtem a bátorságomat, és odabaktattam a nagyhoz – közeledett az október, a meggyfánk kicsavarodva, kopáran állt, a nagy azonban így is bámulta, takaróba burkolózva, reszketve. A körmei feketék voltak, a bőre ráncos, a haja viszont végre visz-

szanótt: már rég nem volt kemón. Kérdeztem, honnan származnak ezek a csontok a ház előtt és a környéken, az udvaron, a fűben, a giliszták között – előkaptam a zsemből a teli zacskót, az összerakható csontvázat, és leszórtam a csontokat a nagy mellé, a padra.

– Mutasd, mutasd.

Azt hittem, kiabálni fog velem, megráz, és nem lesz hajlandó mondani semmit, de nagyon érdekelték a csontok, a szeméhez emelte és alaposan megszemlélte őket. Majd nekiállt a megfelelő módon összerakni őket, és döbbenet láttam: illeszkednek egymáshoz, magukban rejtik a megoldást, amit nem vettem észre. A nagy vagy negyedórán keresztül dolgozott elmélyülten, vizsgálta a csontokat, lerakta, a többihez illesztette, újra felvette őket. Megigézve, rémülten figyeltem az egészet, próbáltam nem félni.

– Ez a koponyája egy darabja. Ez a mancsa. Meg egy kicsi a gerincéből – dűnnyögte az orra alatt a nagy.

Majd nagy büszkén mutatta, amit összerakott:

– Nézd csak, majdnem egy egész nutriát összegyűjtöttél.

A mellette lévő padon most egy különös dombormű, egy lény körvonalai látszottak, valaminek a maradványai, ami valaha egy hatalmas rágcsáló lehetett. A nagy finoman elmosolyodott, és megsimogatta a rágcsáló nyakát.

– Nagyapád nutriát tenyésztett. Ilyen patkányt, hódot, mókust. Mennyi volt! Vagy száz ketrec, igazi hús- és szőrfeldolgozó üzem. Száz ketrec, majdnem tele mind. Itt álltak sorban a meggyfa alatt. Száz ketrec!

Egy kézmozdulattal lesöpörtem a padról a földből kiszedett nutriát – a csontok a fűbe repültek, amely megkönnyebbülten fogadta be őket. A nagyit tiltakozott, rám mordult, hogy nem tisztelek semmit, de nem hallgattam rá, el akartam bújni, le akartam kaparni a kezemről a valamit, ami ezentúl állandóan a kezemhez fog tapadni, ki akartam kaparni a fülemből a reccsenés hangját, a reccsenést, a reccsenést – és elbújtam a házban. Közben Sonia, aki az ablakból figyelte a csontkirakóást, új elfoglaltságot talált magának – állatfigurákat készített gyurmából, de nem valóságos, hanem összemixelt állatokat. A nagyihoz megérkezett a barátnője, Wacia, és élénken érdeklődött Sonia állatai iránt. Egyszer elmondtam Waciának, amit a nagyitól hallottam.

– Ha azt hiszed, hogy a nagyapád üzletember volt, tévedsz. Egy tucat ketrece volt, ha sokat mondok, semmi feldolgozóüzem. Fiatal vagy, és nem tudod, mi az a csontfeldolgozó, de nem fogom elmondani.

Egy másik alkalommal rám mutatott, és röhögni kezdett:

– Nutria vagy! Nutria! Nutria!

Waciának tökfeje volt, és cementből készült rántás az agya helyén, mert ötven évig varrónőként dolgozott, és a nyugdíjából alkoholizált. Ettől kezdve majd' mindennap eljött hozzánk; néha felbaszta az agyunkat a baromságai-val, néha meg piás angyalnak tűnt – olyanak, aki átkíséri a nagyit a túloldalra, vagy leengedi a földre.

AMI A TÓBAN LAKIK

Ami azokat a bizonyos csontokat illeti, amiket lesöpörtem a padról, visszamentem értük. A nagy elment gyengélkedni, anya liszteszsákká változott a tévé előtt, a fehér fény nagyvárosi emberek történeteiben rakódott le a falakon. Megcsapott az első hideg, megborzongtam, és leguggoltam – gyorsan el akartam intézni a dolgot. A csontok egy centit sem mozdultak a pad alól – a nagy ujjai nélkül nem tudtak visszatérni nutriaállapotukba. Bunkón reagáltam a nagy történetére, nem akart rosszat. Mutatott valamit magából. A csontokat visszapakoltam

a nejlonzacskóba, megtapogattam a szögletes formákat. A drótkerítéshez léptem, és néztem a mezőt. Valami vilant a sötétben, a csontok is megmozdultak. Nyilván egy rókából sikerült elcsípnem egy darabkát. Visszamentem a házba, és a zacskót a szekrény mélyére, a kacatok közé süllyesztettem.

Eltelt pár hónap, megfeledkeztem a dologról; kezdődött a tél és az unalmas ünnepek, a nagyfi távozott az asztaltól, derelyét és céklalevest hányt. Olyan görnyedten, sebzetten, sötét szemmel, felhevülten, csapzottan ült; félttem, hogy mindjárt meghal, otthagya minket az asztal és a hányás között. Aztán már ki sem kelt az ágyból, és anya szilveszter előtt szólt, hogy időnként nézzünk be a nagyihoz. Ő buliba ment, mert megismerkedett egy fazonnal, és nem akarta elszúrni. Sonia sajnálta a nagyit, hogy egyedül fogja köszönteni az újévet (mindannyian éreztük, hogy ez lesz az utolsó szilvesztere), ezért kirakosgatta a nagyfi paplanjára a babáit. Az egyetlen igazi és a többi hamisított Barbie-t, lányokat és idősebb nőket, szép sorban, az ágykerettől a parlagon heverő test által képezett kipúposodáson keresztül a másik ágykeretig. A rongyruhákba öltöztetett (Sonia maga varrta őket konyharuhákból) vagy anyaszült meztelen babák borzalmasan festettek a nagyin, különösen, hogy – ahogy ott feküdt, mint egy kurgán – hasonlított is rájuk, ugyanolyan merevnek és élettelennek tűnt. Olyan volt, mint a babák királynője. A babák meg valamiféle halálláncot alkotva leszorították, az ágyhoz szegezték, parodizálva a litániát: „úrnőnk, királynőnk”.

Elég sokáig ültünk, kólát ittunk, és bámultuk a tévét. Az égboltot petárdák és tűzijátékok hasogatták: tucatiával lőtték ki őket, akik mindennek, még az idő múlásának is örülnek. A felhasogatott égbolt a nagyfi barázdált arcára emlékeztetett, aki az élet és halál közti vékony madzagon egyensúlyozott. Észrevétlenül véget ért az év, elaludtam, és reggel ébredtem fel, rémülten rohantam a nagyfihoz, biztos voltam benne, hogy meghalt, és anya meg fog ölni, de a nagyfi csak aludt, súlyos, kékeslila szemhéja olyan volt, mint két, lámpától megrészegült éjjeli lepke. A nappali fényben a babák színt kaptak – most szinte elevennek tűntek, rózsaszínűek, teltek voltak, nyoma sem maradt rajtuk az éjszakai csontfehérségnek. Összeszedtem a babákat, és mindegyiket homlokon csókoltam. „Megmentettétek a királynőtöket, és ő most itt hagy titeket.” Mert láttam, hogy a nagyfi egy időre legyőzte a halált, és visszatér hozzánk – s valóban, nem telt bele néhány nap, kikelt az ágyból, és attól kezdve ült a konyhában, ette a májkrémet (pedig mondta neki az orvos, hogy könnyű smoothie-kat igyon, és kerülje a húst), veszekedett anyával, és várta, hogy beessen Wacia.

* * *

Nagy örömet okozott nekünk, hogy egy hónapra felhagy a föld felolvasztásával a globális felmelegedés, és ebből kifolyólag igazi tél vár ránk, pont az ünnepek alatt. Végre stimmelni fog valami, meghinti homlokunkat a norma-

litás pótléka – olyan lesz a hó, mint a szenteltvíz. Néhanyan ugyan kételkedtek, hogy tényleg leesik-e a hó, mert tisztára úgy korhadt minden, mint novemberben, a gazdag gyerekek még időben megpattantak az Alpokba vagy a Tátrába – hemperegni a porhóban, téli sportokat űzni, forró teát inni, és nézni a fehér csúcsokat –, de végül összesűrűsödött az ég, és a puha pelyhek elvégezték a dolgukat, vagyis finom bevonatot képeztek a kutyagumin és a szétdobált szeméten. Sonia meg én kimentünk az udvarra, majd Daniel is csatlakozott hozzánk, és hóembert gyúrtunk. De igazából mindhárman a parkba szerettünk volna menni szánkózni. A nagyi nem állt kötélnek, és egyedül sem mehettünk, mert bármikor meghalhatott. „Nincs erőm elbuszozni a parkba”, mondta ingerülten a nagyi. De tudtam, nem az erejéről van szó, hanem Waciáról – a barátnőjéről, aki mindennap meglátogatta.

Wacia együtt járt szakmunkásképzőbe a nagyival. Rosszul öregedett. Hatvanvalahány évesen már többször volt szívrohama, és alkoholbetegségben szenvedett. Egy férjet és három másik élettársat temetett el. Igazából olyan volt, mint egy húsgombóc, csöpögött a zsírtól – vörös arc, némi maradék haj a feje búbján, és duzzadt száj, mint egy halé. Alig bírt mozogni, nehézkesen lépkedett, úgy tűnt, nem is megy, hanem forog – megállás nélkül forog-forog, kis ívben –, volt, hogy egy órába telt, amíg megtett néhány tucat métert. De nem adta fel, szinte mindennap kirándulásra indult a környéken. Az összes szomszédhoz benézett, de egy sem akart beszélgetni vele

– így végül mindig nálunk kötött ki, a nagyival szemben, egy bögre teával a kezében és egy májkrémes zsemlével vagy tejkrémellával a szájában.

A nagyfi nem akarta beismerni, de Wacia piás volt. Egy „összedőléssel fenyegető” fabódében lakott, hullámpalátetővel, rosszul záródó ablakokkal és az agresszív fiával, aki örökölte Wacia vérmérsékletét és játékszeretét. Szegény Wacia nem bírta megmaradni otthon: a hideg, a nyirkos falak és a drágalátos fia kiabálása (vagy a gusztustalan hangok, amikor fiatalabb lányokat hívott magához egy kis szexre és vodkára) mindennapos zarándoklásra kényszerítette. Lerohanta a nagyit, és nekiállt panaszkodni az életére, a nagyfi meg bólogatott, és mondta, hogy nagyon megérti őt. Imádta a piás Waciát: őelőtte súlyos betegsége, fájó csontjai, kínzó nyomorúsága, züllött lánya és szívtelen unokái ellenére is sikeres nőnek érezhette magát. Mint egy szakértő a tévében: tanácsokat adhatott ennek a koszos, sőt talán tetves, zsírtól csöpögő lénynek, bólogathatott vagy látványosan együttérezhetett vele, mert úgy tartotta, mindenről – a részeges fiáról, a rosszul záródó ablakokról, de még a hullámpalátetőről is egyedül Wacia tehet. A nagyfi tényleg kegyetlen tudott lenni.

Megesett, hogy Wacia monoklival a szeme alatt érkezett hozzánk, a homlokán és a halántékán virító, szederjes foltok pedig hol egyetlen lila szigetben egyesülve, hol újra függetlenséget hirdetve lüktettek. Nem történt semmi, szabadkozott a piás Wacia, megbotlott a jégen, de persze várta, hogy a nagyfi faggassa, mert el akarta mondani az igazat a fiáról, aki odáig ment, hogy megüsse.

Néha bűzlött az alkoholtól; a nagyfi ilyenkor alig szólalt meg, nem mintha megsértődött volna Waciára, amiért ivott, egyszerűen félt tőle – nem akart egy pofont a piás asszonytól, aki nem igazán volt ura a reflexeinek. Hát ilyen volt a téli szünet – dér az ablakon, Wacia körkörös léptei, a nagyfi bólogatása, dobálózás jó tanácsokkal és hógolyóval. Tik-tak. Hógolyóval dobáltam Danielt, Sonia meg sírt, mert a bátyja hóval dörzsölte be. Nevettem, de milyen nevetés volt már – elég erőltetett. Estig éreztem az ujjaim hegyén a hideget, a sötétség a földön feküdt, nem akart szétoszlani. Imádkoztam a hóhoz, hogy el ne olvadjon. A konyhában ruszki cigi bűze terjengett, Wacia szívta: a fiától lopta, aki nem vette észre. Borzasztóan köhögtem, nem tudtam, mitől. Unalmasan, enerváltan nyúltak a napok, nem győztük sajnálni, hogy nem tölti ki őket semmi. Egy nap azonban történt valami ebben a szüntelen szünetben, ami kizökkentett minket a fagyos letargiából, az alvásból, az áldokumentumfilm-nézésből, a valóságókból, a tévésorozatokból és a hógolyózásból (bár napról napra kisebb lelkesedéssel tettük, pár nap után már igazából csak azért, hogy életben tartsuk a telt), meg abból, hogy az ablakból néztük a jobbra-balra elhúzó autókat. Persze beállított hozzánk Wacia – de nem lépkedett hosszadalmasan, ellenkezőleg, sietett, meg sem várta, amíg a nagyfi öregesen felsóhajt: „Tessék!”, hanem felmászott bakancsával a lépcsőn, keresztülpréselve magát a szűk lépcsőházon. Leült az asztalhoz, és kért egy teát. Daniel, bár általában magasról tett Waciára, rakott fel vizet: látta az asszony arcán, hogy valami fontos dolog

történt, és kénytelen lesz gyerekes lázadás helyett csinálni egy teát.

– Van újságotok? – kérdezte Wacia a nagytól.

Mire a nagy, aki nem újságra vágyott, hanem cigire, odamordult: nem, nincs itthon semmiféle újság, honnan lenne. Wacia megvonta a vállát, és megragadta a kezem.

– Láttátok az újságot? A Baranowskiék Fabianja felakasztotta magát!

* * *

Honnan tudhatta volna Wacia, hogy már rég nem vásárolunk újságot, hetilapot, folyóiratot, könyvet? S bár sokszor könyörögtem anyának a boltban, hogy tegye a kosárba a *Pabianicei Új Életet*, mert kíváncsi voltam, mi történik a városban, mindig kivette a pénztár előtt. Anyát nem érdekelte, mi történt, mi nem történt, mit kinek és mire, ki kit ölt meg, ki kit gázolt el, kinek adott át kitüntetéset az államfő. Pont leszarta – ment a munkába, jött haza, szeretkezett az élettársaival, és ment vissza pénzt keresni, a többit felőle elnyelhetette a hóvihár vagy az árvíz, különben sem volt ideje bármit is olvasni. A nagy sem olvasott: egyrészt egy szavukat sem hitte az újságíróknak, azzal vádolta őket, hogy pénzért hazudnak, és a hatóságok meg a politikusok seggét nyalják, másrészt túl gyenge volt a látása az ilyen mákszemnyi betűkhöz. Ami a könyveket illeti, volt otthon egy Bibliánk, egy illusztrált képregényes Biblia, amit elsőáldozásra kaptam, valamint néhány regény anya iskolás éveiből: valaminek a nemze-

déke, *Autócska úr*, Miłosz, Pawlikowska-Jasnorzewska és Baczyński – ezen kívül gyakorlatilag semmi. A könyveket, különösen a képregényes Bibliát, ezerszer átlapoztam, mert olvastam mindent, ami a kezem ügyébe került. A könyvtárban próbáltam érdekes olvasmányokat keresni, de a könyvtáros mindig savanyú képet vágott, nem akart segíteni, így hát kivettem, aminek érdekes fedele és szép borítója volt, hazamentem, és megpróbáltam elolvasni, bár nem mindig sikerült. Viszont így fedeztem fel a *Harry Pottert*, az *I. Matykó királyt*, a *Szindbád, a tengerészt*, az *Értelem és érzelmet*, a *kis apokalipszist* és a *Lolitát*, amitől azt vártam, hogy tők perverz lesz (dobogó szívvel kölcsönöztem ki, de a könyvtárosnőnek a szeme sem rebbent), kiderült azonban, hogy borzasztó unalmas és terjengős, kivéve talán a *lolita* bűdös testének leírásait, ezeket csak úgy faltam, majd bezárkóztam a végébe, és alaposan megvizsgáltam és megszaglásztam magam. Étcsokitól, légfrissítőtől meg a haldokló nagyitól búzlóttam.

Wacia, noha öt helyes lengyel mondatot nem bírt összerakni, nagyon becsülte az irodalmat. Egyszer mesélt egy gyönyörű történetet, amit a *Pabianicei Új Élet* Valentin-napi számában olvasott. Egy nagy íróról, Franz Kafkáról szólt. Kafka kizárólag németül írt, habár osztrák volt, vagyis cseh, vagyis zsidó. Sok érdekes dolgot írt, de kezdjük az elején: Dora Diamant Pabianicében született, a Diamant, vagyis Gyémánt családban – ortodox zsidók voltak, akik minden vallási előírást betartottak. Herschel Zvi Aron Lizer Dymant, Dora apja kis üzemet vezetett az emeleten – borjúbőr szíjakat gyártott. Sza-

kállat, pajeszt, kaftánt és szörmekucsmát viselt, és szent könyveket olvasott, lényegében állandóan ezt csinálta, hajnali négykor felkelt, és belemerült a bölcsességekbe, az orra alatt dúdolt, és mantrákat szavalt. Szomszédjai bölcsként tisztelték – ha Istennel kapcsolatos problémájuk volt, Herschelhez fordultak. Dora anyját Frajda Fridnek hívták.

Régi család volt – bejárták Lengyelországot, míg végül eljutottak Pabianicébe, és úgy döntöttek, itt fognak letelepedni. Sok gyerekük volt, de korán meghaltak. Dora 1898-ban született. Gyönyörű arc, hullámos haj, nagy fogak, telt orca. Nagyon egészségesen nézett ki, és mindenki büszke volt rá – különösen az apja. Lánya szépségétől feltámadt az életkedve – pénzt akart keresni Dora megélhetésére, ezért bővítette az üzemét, s hamarosan jelentős személyiséggé vált Pabianicében. Dora szép, erős, gazdag lánnyá serdült. Mindene megvolt, úgy nyílt ki előtte a világ, mint egy szétterülő virág. Csakhogy Frajda hamarosan meghalt, és Dorára maradtak a ház körüli teendőik – a boldogság, amelyet addig egy kilométerre maga előtt látott, most eltűnt. Dorának főznie, mosnia, takarítania kellett, és mindenekelőtt gondoskodnia a testvéreiről.

Wacia rövid, figyelmes pillantást vetett rám.

– Figyelsz?

– Figyelek.

Dora Diamant fellázadt ez ellen az élet ellen; haláláig nem volt hajlandó krumplit főzni a gyerekeknek. A legtöbb feladatot átruházta az egyik testvéreire – szerencsére volt egy kicsi, csúnya és nem túl okos húga, legyen, mond-

juk, Sara (ez egy zsidó név), aki tökéletesen alkalmas volt házvezetőnőnek. Dora újra kivirult – a néhány év a bezártságban, gőzben és sárgarépaszagban képző konzerválta. Az ember nem tudta levenni róla a tekintetét, a jámbor zsidók eltakarták a fiaik szemét, ha végigment a pabianicei utcán – olyan gyönyörű és csodálatos volt a bérházakkal, a macskakövel és a pompás fákkal a háttérben, olyan vörös a hol halványuló, hol dagadó napfényében. Jött a kis világvége – az első világháború –, Dora egy árvaházban kezdett dolgozni. Különböző állásokat vállalt, énekelt, varrt. Több fiú is feleségül akarta venni, de kikoszorúzta őket – valami szépet keresett, de nem tudta, mi lenne az. 1923-ban egy tengerparti zsidó szanatóriumba került, ahol megismerkedett a súlyos tüdőbeteg Franz Kafkával: kicsi volt, mint egy cserebogár, és maradék erejével küzdött az életéért. Együtt jártak a tengerpartra, vizsgálták a homokot. A levegőben jódszag lebegett, egyik hullám verődött a másikhoz, a hullámtörőn szétfreccsenő tajték Dora arcába hullott, aki lenyalta ajkáról a sót, és átadta Franznak, a kicsi, aszott Franznak, aki finoman mosolyogva nézte a sirályokat, a szelet, a fehér házakat és a fákat, de mindenekelőtt Dora Diamantot, aki ragyogott, és csodálatos fényt gyűjtött magába... Visszamentek a szanatóriumba, ebédet rendeltek – Franz vegetáriánus volt, ezen Dora kicsit nevetett. Aztán teáztak, Franz késő estig ült az erkélyen, Dora cigizett, Franz is, mert annak ellenére sem volt hajlandó leszokni, hogy reggelente vért köhögött fel... Zeneszék gyűltek a terembe, mindenféle slágereket játszottak, Astont, Or-

donównát, sőt Foggot... Franz olvasott, bár nem sok kedve volt hozzá, javíthatott valamit, Dora meg, akit halálisan kifárasztott a munka (hiszen dolgoznia kellett), belemerült Ludwik Starski lódzi detektívtörténeteibe. Mesélt Franznak Pabianicéről és Łódźról: nagyon szép városok, ha szegényesek is, mindenképp vissza fognak menni oda, neki ott a családja, szóval összeházasodnak, jó lesz nekik... Mire Franz bólogatott, és kérte, olvassa fel neki a gorillát, akit befestettek foszforeszkáló festékkel, hogy világítson, és olyan legyen, mintha ő lenne „a balutyi sátán”, hogy megleckéztethessenek egy német gyárost, és kiszabadíthassanak galád mancsai közül egy francia színésznőt... Borzasztóan tetszett Franznak, sajnálta, hogy nincs több ilyen története Dorának. Mire Dora írt a *Képes Napi Expressz* szerkesztőségének, hogy küldjenek valamit. Egyáltalán, ezekben a napokban Dora úgy gondolta, bármit elérhet; Franz azt mondta róla, olyan, mint egy szép kagyló, a tengeri szél Dora bundájába és a ruhájába préselte a szavakat, nagyon intenzíven lehetett érezni mindent, minden hang és minden alak – a fekete frakkos kocsis, a detektív, aki egy rablás szemtanúit kereste, meg egy gazdag ember elkényeztetett lányai talpig rózsaszín göncökben – olyan méretűvé nőtt, mint egy paradicsommadár vagy egy szent. Csak Franz zsugorodott; hiába terjengett a levegőben tömény jódszag, hiába tapasztott Dora sőt az ajkára, ő egyre csak zsugorodott, és hamarosan világossá vált: írni kell haza, hogy adják meg a házassági engedélyt. Így hát írtak, és Dora azt hitte, minden rendben lesz, mert szabad nőnek érezte magát, és

szerette Franzot, csakhogy az apja, aki anyja halála után újból megházasodott, és új feleségével öt gyereket csinált, nemet mondott. Dora ezt képmutatásnak és bunkóságnak tartotta, de mivel Franz haldoklott, az apja pedig messze volt, Franz mellett maradt. Berlinbe költöztek, vigyázott Franzra, szinte ki sem tette a lábát otthonról, csak a zsidó boltba ment le, esténként pedig kinyitotta az erkélyablakot, beengedett egy kis fényt és csípős tavaszi levegőt, de az nem ért fel a balti levegőhöz, sőt igazából semmihez sem: borzasztó piszkos volt. Franz köhögött és aludt, aludt és köhögött, Dora próbálta belediktálni az ételt, bár látta, semmi értelme – Kafka torkának vékony járata túlságosan összeszűkült a halvához, kenyérhez és paradicsomhoz... Dora boldogságra vágyott, de elfordította a tekintetét, valahányszor megpróbálta azt elkapni valaki a Stargarder Strassén vagy az Alexanderplatzon – egy kommunista folyóirat szerkesztője, egy bérház padlásán lakó festő vagy egy elszegényedett herceg, aki ideje nagy részét táncesteken töltötte, és fogalma sem volt Franz Kafka vagy Dora Diamant létezéséről. Dora hazament a szerelméhez, kis kenyérkatonákkal etette, mint egy madarat vagy gilisztát. Ugyanakkor úgy érezte, Franz távolodik tőle, mintegy jégpáncél alatt rejtőzve, a halál fátylától elválasztva úszik egy mély tóban, abban lebeg, fehéren és meztelenül, miközben ő járkal a jégen, és próbál csinálni valamit, hogy segítsen rajta... De nem tehet semmit, mert a férfi már egy más, számára hozzáférhetetlen világhoz tartozik. Franz madárrá – vagy, mondjuk, cserebogárrá – változott, és közösen úgy dön-

töttek, visszamegy a szanatóriumba. Gyógyul egy kicsit, és megint együtt lesznek, mondta, helyesebben hörögte Franz, a nő pedig szó nélkül etette a kenyérrrel. Közben felvette a kapcsolatot Dorával egy másik író, Max Brod, de Wacia nem sokat tudott róla, lényegében semmit. Mindenesetre Dora hazament Pabianicébe, egy ideig együtt lakott a családjával, egy fillérje sem volt, és kénytelen volt tűrni gyáros apja szitkait, aki rossz néven vette, hogy a lánya egy írőba szerelmes, és úgy döntött, hozzáadja egy hozzá hasonló kisvállalkozóhoz. Dora ekkor nem bírta tovább, kirohant a házból, és csak este kérdezte az apjától: „Nem érted, hogy a szemünk láttára közeledik végéhez a világ?”, amit apja prüszkölve nyugtázott, mert ki nem állhatta az okosakat mondó nőket. Ezzel fejezte be a történetet Wacia.

– És aztán? – kérdeztem végül.

– Hitler végzett mindannyiukkal.

Wacia elmosolyodott a bajuszkája alatt. Imádkoztam, hogy a nagy végre keljen fel Waciához, de az utóbbi időben valami baja volt (félt a hamarosan esedékes kemótól, és depresszióba esett), úgyhogy nem számítottam rá, hogy csatlakozni kívánna hozzánk. Sonia az asztalnál ült, és a gyurmafiguráit gyúrta – a furcsa, torz állatokat, amelyek kicsit mindenre hasonlítottak. Nem akarta megmondani, mik ezek az állatok, és honnan támadtak a fejében. Egyszerűen csak benne voltak, és kikíváncsoztak az ujjain keresztül. Wacia észrevette, mit csinál Sonia, figyelte a gyurmarudakat, amelyek Sonia ujjainak nyomása alatt meghatározott formákat öltöttek. Sonia egymás

után tette le a figurákat az asztalra, azok pedig bámulták Waciát tükörtojásként szétfolyó, nagy szemükkel. Amaz kicsit félt, hogy mit fog mindjárt kitalálni Sonia – és elragadtatott borzongással reagált, amikor a húgom végre letett az asztalra egy macskagalambot, kutyakígyót vagy gilisztasast. Volt ideje kihűlni a teának, amit főztem.

Amikor a gyurma elfogyott, Sonia az ujjai közé vette valamelyik bizarr állatát, összenyomta, és fluoreszkáló hengert csinált belőle. Majd ezt a színkeveréket használta fel újra, a következő állathoz – és az azt követőhöz. Forgott az anyag Sonia ujjai között, nem akart megállni. Húgom nem nézett rám, sem Waciára. Gyúrta az állatokat, hengerelte az állatokat.

– Dorával is? – kérdeztem.

Wacia megvonta a vállát.

– Honnan tudjam?

– És Franz?

– Meghalt a szanatóriumban. Szerencséje volt!

Nem hittem Waciának, mert tudtam, azt veti oda, ami a nyálában van, abban pedig az van, ami az agyában lévő lyukakon átpréselődik. Leültem a tévé elé, s csak ültem; Wacia lerogyott mellém, és nagyot sóhajtott. Mindketőnknek a Pabianicében született Dora Diamant járt a fejében, Franz Kafka, a szerelmük, meg a nagy, aki a fal túloldalán haldoklott az ágyban.

* * *

Elrohantam a boltba, végig törtem a fejem, ki ez a Baranowskiék Fabianja, és miért akasztotta fel magát, amikor szünidő van. Majdnem dobtam egy hátast, seggest vagy térdest a jégen. De végül nem törtem össze semmimet, és túléltem ezt az újságért és boltért folytatott versenyfutást, nyilván ellentétben Fabiannal.

Az újságírónőnek mázlija volt, hogy a fiú hétfő délután lett öngyilkos, mert kedden ment nyomdába a szám – volt ideje összeütni tíz-tizenkét mondatot a fiúról és a halála körülményeiről, bár nem jutott tovább semmitmondó evidenciáknál: otthon halt meg, valószínűleg felakasztotta magát, a rendőrség szóvivője a nyomozás érdekeire hivatkozva nem kíván nyilatkozni.

Wacia kiterítette az asztalon az olcsó, zizegő papírt. Kért, hogy keressem meg a Fabian Baranowskiról szóló cikket. Nem bírtam megállni, hogy bele ne kukkantsak a boltban, úgyszólván viszonylag könnyen ment – miután átbogarásztam az önkormányzati rovatot, a baleseti krónikát, a sportot, a munkáltatók és munkavállalók hírdetéseit, akiknek sosem akartak egybeesni az elvárásaik, végül megtaláltam az öngyilkosságról szóló hírt. Miért hagyta el minket? – a címben foglalt költői kérdést most borzasztó ízléstelennek találtam.

Wacia mesélt nekünk a fiúról. Valahonnan tudta: remekül tanult, mindene megvolt – barátnő, jó jegyek, hobbi, gazdag szülők (az anyja fogorvos, az apja ortopéd orvos), nagy kérő. Wacia kétségbe volt esve, hogy az alig tizennyolc éves Fabian, aki előtt nagy jövő állt, a deréksziját és az emeletet választotta. Majd rám mutatott.

– Hány éves vagy?

– Tizennégy.

– Na látod. Fabian Baranowski a te korodban már folyékonyan beszélt angolul és spanyolul.

Tudtam azonosulni a fiúval, pedig egy szót sem tudtam angolul vagy spanyolul. Ijesztő sötétséget láttam, ha a jövőre gondoltam. Borzalmas űrt, pontosan olyat, amelyet a hír hallatán éreztem. Miért ölte meg magát? Hiszen elutazhatott volna síelni. Miért ölte meg magát? Hiszen választhatta volna a fehér örületet. Pontosán tudtam: sosem fogok elutazni síelni. Különben sem izgatott túlságosan – lesiklani, hogy újra felmásszak. Lesiklani – felmászni, lesiklani – felmászni. Mi értelme? És az a szörnyű tömeg a pályán. Tuti nekimentem volna valakinek, és kártérítést kellett volna fizetnem. Nem erre teremtettek a csontjaim. Mert nem egyformák az emberek csontjai – bizonyos csontok arra teremtettek, hogy törjenek és potyogjanak, mások arra, hogy törjenek előre, és hasítsák a porhivat. Nekem az előbbieket jutottak, meg anya, aki korrepetálásra spórolt. Fabian Baranowskinak épp ellenkezőleg. Mégis megölte magát, ahelyett hogy a havat hasította volna. Összekeveredtek a csontjai, vagy csak elege lett?

Wacia figyelmesen nézett rám. Borzasztóan remegett a felső ajka – nem tudtam levenni a tekintetemet az ajkáról, amely egyre inkább olyan volt, mint egy sötét bajuszkával borított bádogdob.

– Akkor miért ölte meg magát? – kérdezte a nagy, akit fárasztott ez az elhallgatásokkal teli, különös légkör.

– Ilyet nem lehet kérdezni – mordultam, és otthagytam az öregasszonyokat, becsaptam magam mögött az ajtót, és bementem a szobámba.

Az ágyra dőltem, és sírtam egy kicsit. Negyedóra után valahogy leküzdöttem a zokogást. Úristen, nem hittem volna, hogy ennyire megindít a dolog. Bár nem ismertem Fabiant, és nem tudtam róla semmit, mégis szomorú voltam.

Valami arra készítetett, hogy együttérezzek Fabian Baranowskival, aki olyan távol állt tőlem, hogy távolabb nem is állhat egyik ember a másiktól. Valami arra készítetett, hogy együttérezzek vele és sajnáljam, így hát együttéreztem és sajnáltam. Láttam magamban Fabian Baranowskit, és én is meg akartam ölni magam. Igen, valóban meg akartam tenni. Olyan súlyt éreztem magamon, hogy jobb híján engednem kellett neki. Sonia letörölte a könnyeket az arcomról, mert tudta, miért sírok. Wacia itta a teát, csupa májkrém volt a szája. Örült Fabian halálának, mert volt miről beszélnie. Bárcsak menne már, gondoltam magamban. Végül elment. De másnap visszajött. Az asztal lapjára támaszkodva állt, egyik cigit a másik után szívta, és azt hajtogatta: nem tudja megállni sírás nélkül, pedig nem is sírt.

* * *

– Tulajdonképpen miért sajnálsz úgy? – kérdeztem Waciától.

Félrenyelte a teát, gyanakvó pillantást vetett rám. Megigazította maradék zsíros haját, és úgy tett, mintha

elgondolkodna. De látván, hogy a nagyi is hallani akarja a választ, felsóhajtott, és beszélni kezdett.

– Tetszett.

Daniel kuncogott.

– Milyen értelemben? – ütöttem a vasat.

– Csak úgy. Tetszett!

A nagyi elszörnyedt, de nem szólt semmit. Az ilyen furcsa kijelentések mindennaposak voltak Waciánál – amikor nem tudta, mit mondjon, italbolt előtti, képtelen gondolataival traktált minket. Valami nem stimmelt a fejében. Ruzski technó, tüzes diszkó ment benne.

– Wacia, mondd meg nekünk az igazat – kértem.

Arra számítottam, hogy le fog rázni azzal, hogy semmit sem tud Baranowskiékról – de rágyújtott egy cigire, és a kezéről kezdett beszélni, amit két éve eltört (nem mondta, mi történt, de éreztem, hogy a fia lehetett a ludas). A pabianicei kórházba került, ahol egy elegáns orvos, Piotr Baranowski gyógyította. „Olyan acélszürke üstöke volt, nyakkendője, inge és szép keze.” A többi orvos, nővér, de még az ápolók is messziről kerülték Waciát, Piotr Baranowski azonban mindig megállt, és kérdezett tőle valamit, tréfálkozott vagy kommentálta a tévésorozatot, amit Wacia nézett. „Milyen okos ember, és mégis tudta, ki kicsoda *A boldogság színeiben!*”, mondta Wacia. Tényleg sokáig feküdt bent, és lassan berendezkedett: különben sem vágyott haza, a kórházban ismeretségeket kötött, s noha a személyzet kiközösítette, egész jól elvolt. Egyszer

* 2007 óta futó lengyel tévésorozat.

beesett az osztályra egy jóképű fiú, és Piotr Baranowski a kezébe csúsztatott egy százast – hanyag mozdulattal, mintha szike lenne. Wacia sejtette, hogy ő Fabian, és rákérdezett az orvosnál, aki kissé zavarba jött a páciens merészségétől, de végül mesélt egy kicsit a gyerekeről, akit sok minden érdekelt: a síelés, a klasszikus zene, az angol, a német, a spanyol, meg persze az egzakt tudományok. Waciát végül kirakták a kórházból, és haza kellett mennie a kevésbé elegáns és meglehetősen agresszív fiúhoz; rosszul összeforrt keze örökre kicsit merev maradt, de Waciának eszébe sem jutott vádolni Piotr Baranowskit. Azóta is hiányzott neki a kórházi tisztaság, az osztályon uralkodó rend, amely töretlen ritmust adott az életnek, s amelynek őrzője látszólag az ortopéd orvos volt, aki tudta, ki kicsoda *A boldogság színeiben*, és akinek egy angyali gyereke volt.

Az újság még mindig a Fabian haláláról szóló hírnél és a fiú fényképénél volt kinyitva. Körülötte néhány folt támadt – tea, vaj, paradicsom –, maga a papírkép azonban szinte érintetlen maradt. Evés közben néha megfedkeztem magamról, és meredten bámultam a fiú közeli, mégis távoli fotóját, akit elragadott a halál. Pedig mindennap meghalt valaki, s valahogy nem csináltam belőle nagy ügyet. Volt azonban valami Fabian Baranowskiban, valami, ami megrázott – engem, a piás Waciát, a nagyit, sőt Danielt és Soniát is. Anyát nem, anyát nem rázta meg semmi, anyának dolgoznia kellett a szupermarketben, és nem volt ideje meghatódni, várta a pénztár és a feltöltetlen áru. Fabian közelinek, de egyben távolinak is tűnt.

Nem tudom, kihez hasonlíthatnám – talán egy tévésorozat szereplőjéhez, akinek szurkolunk, akit imádunk, és aki után folyton vágyakozunk, pedig semmit sem tudhat rólunk, hiszen egy másik világban él.

Mellesleg Fabian tényleg játszhatott volna egy sorozatban – szépség dolgában felvehetette a versenyt a lengyel színészekkel, még *A becsület ideje* jóképű katonáival is. Mondhatni, varázslatos vonzerővel bírt – látszólag egyszerű fotójáról (meglepetésszerűen készülhetett a kertben vagy nyaraláskor) le sem tudta venni a tekintetét az ember. Hatalmas kék szeme volt, kristályosan szomorú, mély, mint a tenger, csupa hűvösség, metsző, mint a kés. Továbbá nem kevésbé szomorú, fehéres haja, hosszú, intelligens orra és magas arccsontja. Beleszerettem ebbe a villanegyedben lakó, törékeny, hűvös orchideába, akit rajtam kívül nem érthetett senki – beleszerettem, mint Dora Kafkába, és nem tudtam leállni, pedig nem volt bennünk semmi közös, sem a világunk, sem a Facebook-ismerőseink, mellesleg a profilja is kialudt, átváltozott egy halom részvétnyilvánítássá.

Félretett három zlotymból újabb példányt vásároltam az újságból. Kivágtam Fabian fotóját, és bedugtam a párnám alá. Majd könyvjelzőként kezdtem használni olyan könyvekhez, amelyekkel kapcsolatban hirtelen elhatároztam, hogy szenvedélyesen olvasni fogom őket, de nem azért, mintha untam volna az áldokumentumfilm-sorozatok, mert egyáltalán nem untam – csak meg akartam felelni Fabiannak, méltóvá akartam válni az emlékéhez. Hamarosan megvettem a többi városi hetilapot is – most

már három különböző fényképem volt Fabianról –, és a kezemet dörzsölve vártam a beharangozott emlékezést a *Pabianicei Új Életben*. Pedig még ott volt a *Gazeta Wyborcza*, a *Képes Expressz* és a *Tény* is – hamarosan ezek is írni fognak a fiúról, aki három, négy vagy akár öt nyelven is le tudta volna másolni ezeket a magáról szóló, unalmas cikkeket.

Fűtött a halál, amit Fabian Baranowski magára öltött, arra készítetett, hogy sírjak és ábrándozzam, vágyakozzam a hó, a hattyúk, a fehér márvány után, róluk álmodjam. Kinéztem az ablakon. Elképzelttem, ahogy fagynak a hidegben a csontok, zörögnek és a kövekhez verődnek, de nem volt bátorságom elmenni a fagyos, havas temetésre. Az ágyban Fabianhoz imádkoztam örök életért. Tudom, hiba volt.

* * *

- Nem, nem mondom meg.
- Mondd meg!
- Nem, nem mondom.
- Miért nem?
- Csak.

Rágtam Wacia fülét, hogy árulja el Fabian lakcímét. Nem árulta el – féltékeny volt, amiért belezúgtam. Riválisnak tekintett, mert tizennégy éves voltam, nem húsgombóc volt az agyam helyén, és nem egy kupac tészta a fejemen. Furcsán éreztem magam a féltékenysége miatt, de igazából hízelgő volt – így tényleg szeretve érezhettem magam,

noha persze senki sem tudott az egésztől. Ha Wacia sejtette is, hogy újságokat vagdosok szét, és teleragasztom a hittanfűzetet, hogy a sárgás János Pált felcseréltem a rózsaszín Fabian Baranowskira, hogy ragasztóval és ollóval megváltottam a szentek hierarchiáját, nem mert szólni.

– Tudom, hogy a Tuwim utcában lakik – közöltem. – Írták az újságban.

Wacia vállat vont, és kérte, hogy töltsék neki egy csésze teát. A nagyinak sípolt a tüdeje. Éreztem, erőt vesz rajtam a depresszió, és tudtam, rossz vége lesz, ha otthon maradok.

Felöltöztem, és elindultam a buszhoz. Talpam alatt vidáman csikorgott a hó, szívem a mellemben dobogott, szememet káprázat fátyolozta. Nem akartam elhinni, mit tettem: otthagytam a nagyit és a gyerekeket, kiszolgáltattam Waciának, és csak mentem, mentem, mentem – a buszmegállóba, a kétzlotyssal, amit úgy szorongattam, hogy ragacsos lett a markom az izzadságtól, felszálltam a buszra, kifizettem a jegyet, hallgattam a sofőr panaszkodását, hogy nincs kiszámolva, leültem, és az utazás ritmusára bólogatva bámultam a szegélykövekről a padlóra hordott, fekete sarat. Fabianhoz utaztam.

Valahogy eljutottam a Tuwim utcába. Ahogy lépkedtem előre, úgy éreztem magam, mint egy betolakodó, és tudtam, közeledtemre kíváncsi függönyök lebbsenek a villákban. Hol lakott Fabian? Az igazat megvallva, azt hittem, rögtön felismerem a házat. Csak a helyszínen, a csomó egyforma, méregdrága ház között, amiket az utóbbi időben építettek lelkesen errefelé – mert a város

folyamatosan terjeszkedett a szántóföld és az erdő rovására –, jöttem rá, hogy nem lebeg a ház fölött a halál, attól még, hogy valaki felakasztja magát a derékszíjára, nem vetítődik a ház fölé a halálfalók koponyája.

Egy kutyát sétáltató férfi ment el mellettem, tudtam, hogy nem látnak szívesen errefelé, de hát nem kérdezhettem meg, hogy itt lakik-e Fabian Baranowski, hiszen meghalt. Az utca végére értem, zsákutca volt. Behunytam az egyik, majd a másik szemem. Azonosulni akartam az utcával. Tudni akartam, de nem tudtam, viszont éreztem a levegőben, amely remegett a szmogtól és az ökoborsószéntől, hogy mindjárt telefonálnak a jadra. Mit csinálok itt? Lopok, csellengek, nem lopok, esetleg árulok valamit? Biztos úr, tudom egyébként, hogy az itt lakók távoztak luxusházaikból, és elutaztak a szünidőre, csak idős, gyengélkedő posztkommunistákat hagytak őrségben, de nem akarom meglopni őket, csak nézeledöm. Nekem ilyen a szünidő, szinte sílesiklás – nem túl gyakran történik meg velem, hogy közélről lássam a jómódot. Többnyire otthon ülök, és szomorkodom, kinézek az ablakon, és várom, hogy felkeljen a Lukoil nevű hold. Tényleg, biztos úr, nem mindenki hagyhatja ott a luxuskéróját, és akaszthatja fel magát, vagy utazhat az Alpokba síelni és snowboardozni.

Tulajdonképpen miért nem akasztanak fehér díszeket a kerítésre és a kapura – az esküvő mintájára –, ha felakasztja magát egy gyerek? Fabian Baranowski felakasztotta magát, tehát a szüleinek fel kellett volna díszíteniük

a kaput, tudom is én, keresztbe tett sílécekkel. Amolyan modern luxuscsontok ezek, lényegében cipőcskék, amelyek ezentúl kénytelenek egyedül maradni. Rögtön tudtam volna, melyik az a ház. Így meg kujtoroghattam itt. Egy kapu előtt magasfeszültségű oszlop állt, úgy döntöttem, odabújok hozzá. Vártam, hogy áradjon rám valami, de nem áradt semmi – sem ihlet, sem áram, sem kegyelem. A kudarc keserű ízét éreztem. Elmentem a parkba, hogy nézzem egy kicsit a gyerekeket és a tavat.

* * *

A játéktól feldagadt a szám. Álltam és bámultam a fák közt; egy időre megmerevedtem, és velem együtt a félig nyitott szám is. Elfelejtettem becsukni, a gyerekekre koncentráltam, akik szüleik, nagymamáik és német juhászaik vigyázó tekintetétől kísérve vonultak a dombra, hogy aztán rögtön lecsússzanak, vagy beboruljanak a hóba. Vágytam vissza a gyerekkoromba, még akkor is, ha igazából nem volt gyerekkorom – vagyis hát volt, csak kicsit ellenkezőleg. Mi lett a szánkónkkal? Egyszer kaptunk egyet ajándékba anya egyik élettársától – öreg, leharcolt darab volt, de azért nem rossz. Amikor a fickó lelépett, anya bánatában és dühében ledobta a szánkót a verandáról a hátsó udvarba. Ez volt a lomtár és az élettársak temetője – pontosabban az élettársak után maradt emléktárgyaké, a számtalan kacaté, amit sikerült felhalmozniuk az alatt a néhány hónap alatt, amíg nálunk laktak, és aztán elfe-

lejtettek visszavinni. Lyukas gumiabroncsok, szerszámok, autóalkatrészek, munkaruhák, egyebek – mind-mind ott heverték a hátsó udvaron anya kapcsolatainak múzeuma-ként. Képtelen volt megszabadulni ezektől a dolgoktól, azonkívül tudta, mindig jól jöhet valami – így hát bár látótávolságon kívül tárolta szerelmei emlékeit, elég közel ahhoz, hogy hasznosítani lehessen őket. Odamehettem és megkereshettem volna a szánkót, foghattam volna Soniát, s most eljátszhattam volna a jó, gazdag nővért, de minden kirándulás a múltba undorral töltött el – és borzasztóan reszkettem utána.

Nem tudtam, mit csináljak, olyan volt az ajkam, mint a járdalap, de nem volt kedvem hazamenni – jól tudtam, hogy le leszek cseszve, amiért leléptem. Vigyáznom kellett volna a gyerekekre, a nagyira és Waciára, én meg elmentem, Waciára hagyva a tárva-nyitva álló házat. Mit mondhattam nekik? Hogy beleestem Fabian Baranowskiba? Még csak hülyének sem néznek, azt mondják, nagy a pofám.

Nem akartam, hogy lecsesszenek, ezért úgy döntöttem, nem megyek haza. Csavarogni kezdtem a parkban. Elvesztettem az időérzékemet, és rám talált a szikrázó alkony, szivárgott be a koszos hótörlesztokba a sárga fény. De csak csavarogtam tovább a sétányokon, összefagyva, fáradtan, miközben egyre csak a sílécekre és Fabianra, Fabianra és a sílécekre gondoltam. Mindenféle embereket láttam, főleg kutyásokat, de egy bő kabátot viselő, élveteg alakot is, aki tüntetően cuppogott – követni kezdett, és

suttogott valamit az orra alatt, de szerencsére elvesztettem, izgatottan a gondolattól, hogy egy igazi pedofíllal találkoztam, és nem hagytam, hogy elkapjon.

Így találtam rá a nyári szárazságtól majdnem tönkrevágott, különös tavacskára. Kíváncsi voltam, befagyott-e, ezért keresztülgázoltam a korhadó gazokon, amíg nem éreztem talpam alatt a csúszós jeget. Félttem, de olyan nehéz volt ez az egész – ez a halál, amelyet magamra kellett vennem, és magamhoz, a füzetembe, ezek a házak, a szerencsétlen, de gazdag gyerekek, a gondoskodó, szerető szülők, a villák és a rendőrök, akik végül nem jöttek értem, az oszlop, amit Fabian helyett öleltem, és hogy haza kellene menni, mert tuti, hogy rohadtul leleszek cseszve, amiért depressziós vagyok, ez az egész agyonnyomott, tényleg pocskékul éreztem magam. Tényleg pocskékul, meg akartam halni Fabianért, bele akartam fulladni a tóba, azt reméltem, így lesz jó – hiszen tudtam, a felmelegedés, meg egyáltalán, be fog szakadni a jég, és csá, biztos belezuhanok a sötétségbe.

Csak hogy nem szakadt be. S hordozott engem, aki teljesen össze voltam törve, mígnem megmutatta, mit rejteget a felszín alatt – Fabian Baranowski feküdt ott, elég dermedten, komoly arccal, sídzsekiben, a lábfeje helyett síléccel. Hívott magához, én meg vállat vontam, végül is miért mondtam volna nemet? Így hát lementem hozzá, és üldögéltem vele a jég alatt, együtt siklottunk a jégbirodalomban, amely csupa halál és hidegség, agyat átjáró fagy, nevettem és kiabáltam: hogy csúszik a világ,

Fabian, hogy csúszik!, pedig nem volt se lécem, se lábam, neki meg vadonatúj léce volt, és a nyelvtudásáért prémiumkártyája Jézushoz. Simogattam az arcocskáját, csókolgattam, ujjaimmal beletúrtam az üstökébe, és azt mondtam neki: szeretlek, miért is ne, én halottam, miért is ne szeretnélek, ha egyszer ilyen okos és intelligens vagy, ha prémiumkártyád van Jézushoz, és a lábfejed helyett sílécéd? Mondtam neki mindezt, csókolgattam, de minden forrónak hitt csókomat jegesnek éreztem, Fabian Baranowski melegnek hitt testét pedig fagyosnak. Egyszer sem fordult felém, egyszer sem mondta, hogy igen, szeretlek, vagy hogy nem, húzz innen a tó fenekén szunnyadó halakhoz, békákhoz és maradék iszaphoz, te szerencsétlen, te irtószer, te ellenszer, te alumíniumfedő, te elefántcsont, te műanyag Szűz Mária... Aztán, még mindig lábfej nélkül, hazamentem, széleseben siklottam a havon, és sírtam, a könnyek pedig az orcámra fagytak, és nem egy, hanem száz pár szemem volt.

– Tudod, mi történhetett volna a nagyival, Soniával, Daniellel, tényleg, nulla felelősség, én harcolok értetek a Biedronkában, de téged ez abszolút nem izgat, csak tunyulsz, és magasról szarsz rá! – kiabált velem anya.

– Téged meg nem izgat a halál, amely szívja az ember szünidejét! – kiáltottam, és rájöttem, kezdek összevissza beszélni, mint Wacia.

Aludni akartam, de Daniel megtalálta a fabianos füzetemet, és kitépte az összes lapot, kiabált, hogy szerelmes vagyok, szerelmes, és meggyaláztam a lengyel pápa

emlékét – ki ez, mondta, ez a buzi a képeken, mert azt hitte, színész vagy énekes. Mondtam neki, hogy szarok a lengyel pápára, sárga a bőre, nekem Fabian Baranowski kell, mindenki szabadon választhat szentet, nem te fogod megmondani, te vallásnáci, hogyan alakítsam az életem. Sonia, aki tudta, hogy a halott Fabian Baranowskival ragasztottam le a lengyel pópát, rémülten nézett rám és Danielre. Az ágyra vettem magam, és sírni kezdtem; az öcsém mondta, hogy a házszentelés után meg fogja mutatni a tisztelendőnek, mert nemsokára jön hozzánk – tuti karót fogok kapni. Nem figyeltem rá, nem érdekelt az egész, gyűlöltem Danielt, mert kitépte a Fabian Baranowskijaimat, akik a padlón heverték, a ragasztó eltéphetetlen kötelékével a lengyel pópához forrasztva, és amikor kinyitottam az ablakot, hogy minden bánatomat kikiabáljam, szétszórta őket a szobában a szél – a nagyit mondta volna, a Szentlélek, de inkább a ragadós szmog, amit különben a nagyit idézett elő azzal, hogy a tűzhelybe pakolta a halom műanyag palackot, ami az utóbbi két hónapban összegyűlt. A nagyiféle hulladék-gazdálkodással spórolhattunk a szénnel; októberben, amikor hidegre fordult az idő, a szállító megállt a kapunk előtt, nehézkesen betolatott az udvarra, a sofőr kidugta a fejét az ablakon, és odaordított nekünk valamit – szem alatt fekete táskák, szemhéján fekete árnyék, az ujja hegyén fekete foltok. Több száz kiló tüzelőt szórt le a teherautó platójáról: a szögletes agyak földet éréskor széttöredeztek, azonnal megszínezve a fűvet. A nagyit

irányította az egész folyamatot – az ő éber tekintetétől kísérvé rakodtuk vödörkbe a szép szénrögöket, és vittük a lépcső alatti rekeszbe. Az egész nap rakodással, meneteléssel, dobálással, rakodással telt. Utána tiszta feketék voltak az ujjaim, a körmöm alatt por, képtelenség volt lemosni. Sonia és Daniel folyton hozzáérték az arcukhoz vagy a hajukhoz – koszos arcukkal olyanok voltak, mint a varsói felkelők. A nagyfi fizetett a szenesnek, aztán ment vele a kapuig, megállt az oszlop mellett, hogy biztosan kiférjen – amaz furcsán nézett rá, csóválta a fejét, hogy vezetni tanítja az öreglány. Telente a tűzhelyet gyújtottuk be, amolyan cserepekből rakott pofa állt a konyhában, és etetni kellett. A mi Kutyának nevezett tűzhelyünk – belül a lobogó lángokkal. Ha el kellett dugni valamit, oda lehetett dobni, például szex után az óvszert – az apukáink így csinálták. Én nem dugtam oda semmit – suli után mentem a rekeszbe, rakodtam a vödörbe a szép, fényes szénrögöket, vittem a konyhába, megettem a kutyát, és begyújtottam régi keresztrejtvényekkel, fadarabokkal (amiket egy kis fejszével aprítottam a rekeszben) vagy a már említett műanyag palackokkal, de ez ritkán fordult elő, a nagyfi spórolt így. Utána tiszta kosz volt a kezem, és nem tudtam, mit kezdjek magammal. Aznap ellenben tudtam – összeszedtem a Fabian Baranowskikat, ezeket a lengyel pápára ragasztott, profán palimpszeszteket, és odaballagtam a tűzhelyhez. Álltam a lángoló pofa fölött, és óvatosan beledobáltam a fiú képeit, aki a halált választotta. Mi történt? A nagyfi megtiltotta, hogy húsvétkor

kidobjuk a maradék megszentelt ételt – ami szent, azt el kell égetni. Fabian Baranowski zsugorodott, és lassan elporladt a tűzben. Felszenteltem a fiút, aki nem akart engem, mert lábfej helyett síléce volt. De meg kellett tennem érte – tűztemetést kellett rendeznem neki, hogy csatlakozhasson Dora Diamant családjához, és a többiekhez, akik idő előtt botlottak bele a halálba, és nem tudták kikerülni az ajtóban, viszont megérdemelték a meleget.

AZ ANGYALKÁK ERDEJE

Mélyen megrendített Fabian Baranowski halála. Érzékeny lettem a haldoklásra, az elmúlásra, az akasztásra. Semmi értelmet nem láttam a világban. Legszívesebben kimentem volna a tóhoz, és vízbe fojtottam volna magam, de tudtam, senki sem fog írni rólam az újságban. Wacia borzasztó beteg lett, nem látogatta többé a nagyit – állítólag láza volt, és vért köpött. A nagyit viszont, aki éppen kezdte leküzdeni a rákot, és néha kimozdult egy kicsit, egyszer sem látogatta meg a barátnőjét. Inkább a temetőbe járt velünk, de nem igazán Fabian sírjához –

miután elégettem a tűzhelyben a fotóit, nem gondoltam többé a fiúra. A tél kiesett a nyeregből, közelgett a tavasz – a nyelveket kedvelő fiú szép múlttá vált, szent és távoli, eszményi és víz alatti múlttá. Számomra még mindig a tóban lakott, siklott a nádon, és együtt lakmározott a pontyokkal.

A túra nagyapánál kezdődött, akire nem emlékezhetünk, mert már rég meghalt, de előtte elherdálta a nagy örökségét. Imádkoztunk a műanyag kád fölött, amit a nagy és anya állítottak neki. Műanyag sírkő, sírkeret, ideiglenes síremlék – ez választott el minket a holttesttől. A tartósan megmaradt ideiglenesség közepébe fehér köveket, virágokat, fakérget hánytunk, hogy szépen nézzen ki, legalább egy kicsit kevésbé ideiglenesen. Imádkoztunk örök fényességért, angyali kíséretért, boldogságos békességért, áldott csendességért. Rendes sírkőre nem volt pénzünk – így maradt a műanyag sírkeret. Ha esett az eső, az ember úgy érezhette, hogy nagyapa egy kádban fekszik, megfulladt vagy esetleg vízvezeték-szerelővé változott. Halála után igazán furcsa fürdőben volt része. Ez néha piszkált minket, de mit lehet tenni, egy síremlék manapság többbe kerül, mint egy lakás. Minden héten kimentünk hozzá, az időjárástól és az évszaktól függetlenül, de különösen szerettünk tavasszal, olyankor szeretnek ébredni és virágozni a holtak. A nagy ránk parancsolt, hogy imádkozzunk, vagy legalábbis ne zavarjuk.

– Sírkövet kell állítani nagyapátoknak. Tartósat, nem kád alakú, ideiglenes sírkeretet. Ugye állítotok sírkövet, ha meghalok? Nézzetek a körmére anyának. Értitek?

Sírkövet akarok, nem műanyag kádat! – morgott fagyos, rákette fogain keresztül.

Komoly képpel bólogattunk. Nem lehetett vitatkozni a nagyival, mert könnyen felhúzta magát, és meg sem szólalt a nap végéig. Gondolkodtam, mit fog mondani anya. Hiszen mindig vannak egyéb kiadások, az élet pedig előbbre való a halálnál a szükségletek sorában. Bár két ember nehezen fog elférni ebben a műanyag kádban. Mi van, ha nem férnek el, és valamelyikük kiesik a keretből? Megbírságnak minket a temetői hatóságok, amiért felébresztettük a nagyit, és nyilván érzékenyen fog érinteni minket. Megfogadtam, hogy megmondom anyának: nagypapa és a nagyfi egyszerűen nem férnek be a sírkeretbe. Hátha beleegyeznek, hogy felvegyen egy kis kölcsönt. De ez ráér a nagyfi halála után. Egyelőre semmi értelme, hogy emiatt főjön a fejünk, elvégre a nagyinak egész jól megy a rák megszelídítése, úgy szívja a kemót, mint a gyümölcsszörpöt.

Amikor a nagyfi érezte alapvetően reális kételyeimet, figyelmeztetett, vagy egyenesen rám ijesztett:

– Mert kísérteni foglak éjjelente. A kéményben fogok ülni és fütyülni.

Bólogattam. Már csak azért is, hogy elmozdulhassunk végre nagypapa kádjá mellől. Keresztet vetettünk, és elindultunk a kötelező temetői sétára, hogy felkeressük kedvenc halottainkat, és újabbakat keressünk. A nagyinak mindig nagy örömet okozott az elhanyagolt sírkövek nézegetése. Hogy lehet ez? Hogy hagyhatja valaki a halottait a moha, a macskák és a galambok martalékául?

Nem értette, hogy az embereket más érdekli, inkább a kertjükkel foglalkoznak, mint régi csontokkal. Rajtunk nem fog semmilyen érdeklődés, ezért a temetőt járjuk, hisz teniszre, uszodára, művészetre vagy cserkészetre nem telik.

– A temető a szegények mozija – mondta anya.

Keményen dolgozott a Biedronkában, s bár igyekezett biztosítani a jövőnkét, nem rendelkezett az érdeklődés iskolán kívüli fejlesztéséhez szükséges forrásokkal. Töri, irodalom, biosz és idegen nyelvek helyett be kellett ér-nünk a temetői sétával.

* * *

Nem volt sok iskolai tudásom, rossz jegyeket kaptam, nem tűntem ki a lányok tömegéből, s egy nap könnyen fel is oldódhattam volna köztük, ha nem imádom úgy a pabianicei temetőt. Matekon, lengyelen, törin, bioszon, de főleg angolon csendben ültem, mint a kisegér, a pabianicei nekropolisz legkisebb említésére viszont rögtön felébredtem. Mondanom sem kell, szinte senki sem akart beszélni róla – az emberek nem voltak oda a temetőért, szeretteik eltemetése és a sírás jutott eszükbe róla. Az angolt, a teniszt, a pianínót választották – nekem viszont megvoltak a kedvenc halottaim és sírjaim, amelyeket imádtam felkeresni. A legszebb parknál is jobban kedveltem a temetőt – melleleg a sírkövek körüli, bekerített terek némelyike kertre emlékeztetett: gyönyörű fák, friss fű, dús virágok. Nem kellett más kert. Legszíve-

sebben az egész napot a sírkövek között töltöttem volna, a haldoklás szent légkörét a szájamba dugva, kopogtatva a kőtáblákon, és fülelve, hátha kegyeskedik visszaszólni valaki.

A halottak többsége lengyel volt, de a legszebb, mindenféle növényzettel körbevett, kőleányokat vagy varázslóra hasonlító, szigorú Krisztust ábrázoló szobrokkal díszített síremlékek a pabianicei textilipar német mágásaié voltak, akik már egytől egyig meghaltak, de a lengyelek nemzedékeire hagyták a gyárosok eleganciáját, a társadalmi egyenlőtlenségeket és a kőfaragó-művészet csodálatra méltó remekeit. Napokig tudtam volna sétálni az evangélikus temetőben a nagyival és a gyerekekkel vagy egyedül – amúgy sem figyeltem rájuk, kizárólag a kopott nevek, az egyszerű, szép leányok, a varázslatos Krisztusok, a fénylő kövek érdekeltek. Néha olyan lenyűgöző sírra bukkantam, hogy nem bírtam továbbmenni, órákat töltöttem előtte (vagy megjegyeztem a nevet, hogy később feltétlenül visszatérjek hozzá, ha továbbtereltek). Így történt például a Fulde család, pontosabban a *Familie Fulde* kertjében álló sír esetében is, amelyet gyakran felkerestem a nagyival. Négy holttest feküdt itt: Elly, Erwin, Eugen és Ellene. Nevük csilingelése, amely a német karácsonyi csengettyűk hangját juttatta eszembe, megmozgatta a fantáziámat. Ki volt Fulde úr és felesége? Hogyan alakult a sorsuk? Mivel foglalkoztak? Hol laktak? Milyen problémáik, gondjaik voltak? Nem volt kedvem utánanézni, inkább találgattam: órákig bámultam Er-

winnek és Ellynek, Eugen és Ellene szüleinek a képmását. A gyerekek rendelhették meg a szobrokat szüleik halála után, amikor viszont ők haltak meg, nem volt, aki szoborról gondoskodjon – így csak a szülők meredeztek a síremlék talapzatán. Néha érdemes gyereket csinálni, hiszen ki fogja megrendelni a síremlékedet – a szegről-végről rokon unokahúgod?

A szobrász elvetette a temetőművészetben bevett sémákat, s rendkívül frivolan ábrázolta Erwint: a kőférfi egy kőpiedesztálon állt, hanyagul nekitámaszkodva a saját nevét hirdető kőtáblának, és szélesen mosolygott. Kopasz fej, csípőjére kendőt vagy köpenyt kötött, ez volt minden ruházata. Térde borzasztó gacsos, lábujjai görbék. Volt a mosolyában valami kéjes öröm, mint aki szívesen kelt ellenszenvet másokban. Feleségét, Elly Fuldét nyers vonásokkal, szögletes arccal, mesterkéltn pillantással és kenderzsinegre emlékeztető hajjal áldotta meg a sors. Bizonyára Szűz Máriára akart hasonlítani, de a szobrász nem erőltette meg magát, így aztán Elly olyan volt, mint egy összenyomott sárgabarack. Ő halt meg előbb – 1875-ben. Miért fogadta el Erwin a szobrásztól ezt a kontármunkát? Láthatólag nem rajongott a feleségéért – talán egész felnőtt életüket külön szobában töltötték, és egyszerűen elfelejtette, hogy nézett ki Elly? Így hát vállat vont, fizetett a kőfaragónak, és pontot tett az elhúzódó ügy végére?

A nagyfi imádta a Fulde család sírját, igazából ő fertőzött meg a kősorsuk iránti szenvedéllyel. Saját hipotézist

állított fel Erwin és Elly életét illetően, ürügyül használva a két, homlokegyenest különböző síremléket a boldogtalan házasságról és az örök bosszúval megspékelt, fagyos szerelemről szóló történethez: előbb Erwin elfogadta a szobrász kontármunkáját, majd a gyerekei olyan szobrot készíttettek neki, ami méltó a vén perverzhez, akinek tuti semmi esélye sem a mennyországra, sem az utódok tiszteletére.

A nagyai alapvetően Ellynek drukkolt – ezt diktálta a józan ész. Végül is a szerencsétlen, szeretetlen Elly egész életében a nőcsábász, botrányhős, alkoholista Erwinnel bajlódott, aki minden adandó alkalommal csúfot űzött feleségéből, jobbra-balra csalta kurtizánokkal, kuzinokkal, nőkkel és férfiakkal egyaránt, ami különösen elborzasztotta a nagyit. Gyakran mondta, hogy együttérez Ellyvel, és hányingert kap Erwintől. De pontosan tudtam, hogy nem ez az igazság, Fulde úr valami egész mást vált ki a nagyiból, mint ingerenciát, hogy a bokorba hanyjon – azt a kemó tette vele. Valójában vonzotta a nonszalansz, a lazaság, a pimasz mosoly – azok a tulajdonságok, amelyek messziről sugároztak a német szoborról. Éjszakánként Erwin Fuldéről ábrándozott – elfojtotta az ábrándozást, és buzgón imádkozott Elly mennyei nyugalmaért. Rokonszenvet éreztem a Fulde család iránt, de félttem Erwintől, undorító fráternek tartottam. Teljesen abnormálisnak tűnt, hogy a nagyit odavan érte. Sehogy sem fért a fejembe. Most komolyan szerelmes vagy abba a fürtelembe? A nagyit mégis Fulde úrban látta megtestesülni a szépséget, amire egész életében vágyott.

A portikuszon idő és eső koptatta, egykor aranyozott felirat látszott: *Ruhen in Gott*. Nem tudtam, mi a ruhen, de sejtettem, hogy nem baszni*; aztán megnéztem a szótárban, azt jelenti, nyugodni. Láttam, hogy a németek finom és elegáns nép, de persze tudtam, hogy az elegáns majdnem mindig hazugat jelent.

* * *

Kedveltem a Fulde családot, de halott nagyik voltak. Én valaki másba szerettem bele. Marianne Kindlerre néhány sétánnyal Elly és Erwin szobra mögött találtam rá. Teljes pompájában ábrázolták: copffal, matróruhában, korához nem illő, távoli, komoly mosollyal. Szoborba öntve, karcsún állt a tábla mellett: *Marianne Kindler 1920–1935*. Csontjai nehéz kőlap alatt nyugodtak a Kindler család többi tagja, Felix, Maximilian, Teresa és Anna földi maradványaival együtt, de csak ő érte meg, hogy szobrot készítsenek és rejtélyes leírást adjanak róla (*gimnáziumi tanuló*).**

Gyakran ábrándoztam arról, hogy Marianne lelép hozzám a síremlékről, hogy beszélgessünk egy kicsit a halálról és az életről. Éreztem, hogy lehetne a barát-nőm (vágytam egy ilyen valaki után, aki egyidős velem, mert bár Marianne több mint százötven éves volt, egyben tizenöt éves is). Próbáltam hát meggyőzni a nagyit, hogy gyűjtsünk mécseset Mariannénak, de nem egyezett

* Lengyelül a baszni (*ruhać*) szó hangzása közel áll a német *ruhen*hez.

** Lengyelországban 1935-ben a 12 és 16 év közötti tanulók jártak gimnáziumba.

bele. Nem, nem és nem. Végül már rögeszmémé vált: fejembe vettem, hogy ha mécseszt gyújtunk, a hálás Marianne lelép hozzám, és végre egyesülünk egy hosszú kőölelésben. Eltűnik minden gondom – távozik tőlem a szegénység, a kedvetlenség és a félelem. Kivirágzik köztünk a tiszta szépség. A jóság, amely egyedül az igaz nővéri szeretetből fakad.

Egy nap korán keltem, és sulis előtt elkanyarodtam a temető felé. Biztos csodálkozva néztek a sétálók, néhány gyászba merült, idős asszony, akik minden napjukat a temetőben kezdték, amíg gázoltam a hideg, reggeli ködben. Alighanem még jobban csodálkozott a templomszolga – a temető sétányán száguldott a biciklijével, de hirtelen megállt, amikor meglátott a távolban, és visszafordult, de nem szólt semmit. Ügyet sem vettem senkire. Vigyázzba álltam Marianne előtt könyvekkel tömött hátizsákkal, kezemben szorongatva a megtakarított pénzből vett mécseszt. Óvatosan elhelyeztem, majd – attól tartva, hogy ez esetleg nem lesz elég – lesöpörtem a sír lapjáról az októberi leveleket és a hársfa virágait, amelyeket itt hagyott a köveket vörösre izzító, a gyászolók lélegzetét elállító nyár. Azután imádkoztam – egyszer, kétszer, háromszor –, és megindultam előre, a temető aljába, a kapu és a buszmegálló felé.

Nehéz lélekkel utaztam a suliba. Sajnos csak a magaméval. Marianne lelke ugyanis nem akart egyesülni velem – még a mécsesek és csokrok feláldozása után sem (mert nemsokára ezekre is költöttem a dugipénzem, meg-

tagadva magamtól a suliban a kólát és a csokit). A gimnáziumi tanulóhoz való közeledéssel csupán egészséges fogakra tettem szert, meg egy kis koporsószagra, ami hamarosan beivódott a ruháimba. A suliban hónapokig „temetőhölgynek” neveztek, de Marianne egy zaklatómat sem büntette meg. Magamra hagyott. Nézett tovább a sírról – reménytelen fölénységével, mosolyával, amely a szomorúság mellett immár a fájdalmas irónia jegyeit is magán viselte. Én viszont hosszú, fájdalmas álmokat álmodtam Mariannéről, melyekből hol jeges, hol forró verejtékben ébredtem. Elképzelttem a kőkéz érintését, a kemény nyelv ízét... Szégyelltem az ábrándjaimat, de nem bírtam megszabadulni tőlük. Végül arra jutottam, hogy Marianne, a háború előtti gimnáziumi tanuló meghallgatta könyörgésemet, de a temetői konvenciók miatt csak álmomban egyesülhet velem. Kénytelen behatolni az álmaimba – belekeveredni, beletelepedni. Attól kezdve, hogy erre rájöttem, szabadnapokon igyekeztem naponta tíz-tizenkét órát aludni. Mariannéval együtt vándoroltam temetőkön, réteken, folyópartokon, erdőkön át, szorítottam kőkezét, ő pedig belépett az álomba, és mélyen, nagyon mélyen belenyomott a tollak közé – hogy elállt a lélegzetem, és odatolt elém valami édeset: meggyhéjat, hársfavirágot, júliusi esőtől illatos könyvelvét.

A nagyiban azonban sehogy sem akart megbarátkozni Mariannéval. Nem árulta el, miért nem szenvedheti a gimnáziumi tanulót. Mert nem, mert nem. Végül egy boldog tavaszi napon kitört belőle, hogy ez a Marianne

a szövönők szerencsétlenségéből csinált karriert, elvégre egyszerű lányoknak nem állítottak ilyen síremléket.

– Hogyhogya nem érted? – kérdezte idegesen.

* * *

Honnan tudhattam volna, mit jelent a „szövönők szerencsétlensége”? A sulikönyvtárban böngésztem a csigalásúságú netet. Valóban, Marianne családneve gyanúsán hasonlóan hangzott, mint Pabianice szövet- és textilipari potentátjaié. Hazaérve kérdezgetni kezdtem a nagyit. Mesélt egy kicsit ezekről az üzemekről – kora reggeltől késő estig folyt a munka, minden lehetséges módon kizsákmányolták a szűkös fizetéstől függő, az utolsó reménysugártól vezetve a városba érkező, falusi szövönőket. A gyáros jól tudta, nincs hová menniük. „Facsarta-facsarta sovány testüket, mígnem kiengedték nedveiket, és elhervadtak, törékeny szárakká változtak”, mondogatta a nagyi. „Facsarta a testüket, és elvette tőlük, amit akart. Az ujjukat, a fülüket, az orrukat vagy a szemüket. A szövönő megélete végéig vágyakozott a teljesség után.”

Becsapva éreztem magam. Habár a nagy haragjának nem sok értelme volt – elvégre állandóan Fuldeék sírjához járt, méceszt gyújtott Erwinnek, és Elly bocsánatáért könyörgött, pedig a Fulde család legalább olyan gazdag lehetett, mint Marianne Kindler családja, s alighanem nekik is közük volt a szövönők szerencsétlenségéhez. Rájöttem, hogy a nagy némiképp szándéka ellenére teszi, amit tesz, és Erwin iránti órült szerelme büntudatba

kergeti, amit rajtam tölt ki. Vagy valamilyen személyes ügyről van szó? Nagyi anyja Kindleréknél dolgozott? Az egyik gépük levágta a lábát, a karját vagy az ujját?

Mariannénak volt lóvéja nevelőnőre, meleg vízre, se-lyemcuccokra és baden-badeni utazásokra. Mindezt azért tudtam, mert kitartóan kutattam a Wikipédián, ide-oda szörfölve a kék hiperlinkeken, a megismerés tünékeny lépcsőfokain, amelyek a szövíőnők szellemeiként ugranak elő a böngészőablakban, és felfedik előtted a kísértet ruhájának szegélyét – összeraktam belőlük barátnőm csillogó, tünékeny képét, akit jól ismertem, és akit egyáltalán nem ismertem, akit csak a kőburkon keresztül érinthettem meg. S mindenféle butácska kérdéseket tettem fel magamnak: vajon Marianne észrevett volna életében? Vagy úgy nézett volna rám, mint egy piszkos, kócos cselédre? Vagy egy textilgyári munkás lányára, aki már születése pillanatában halálra van ítélve? Vagy szerencsém lett volna, és Marianne bizalmasa lettem volna, az ő furcsa, autista barátnője, egy baba, akit szülei tiltása ellenére beenged a hálószobájába, és hagyja, hogy csintalankodjon a tollak, a párnák, a szatén között?

Folyton hiányzott, és folyton próbáltam meggyőzni magam, hogy tetszem neki, de napról napra (éjszakáról éjszakára) több kétség fogott el. Mert Marianne csak akkor jött, amikor ő akarta. Mert nem hagyott szóhoz jutni. Mert mindenféle dolgot csinált a testemmel, meg sem kérdezve, hogy akarom-e. Az ölébe vett, kőujjával simogatta a hajamat. Nem tudtam szabadulni az érzéstől, hogy a tulajdonának tekinti a testem, és teszteli,

mit engedhet meg magának, amíg jajgatni nem kezdek a fájdalomtól.

Elmaradtam Marianne sírjától, és Marianne is szinte rögtön elmaradt éjszakánként. Hiányzott? Persze. Egész testem megfeszült a kőre várva. A kő azonban nem akart leülni a kőre. No meg elkezdjük látogatni az angyalkák erdejét.

* * *

Marianne síremlékével ellentétben – amely magas, magányos, masszív és minden bizonnyal igen drága volt (a nagy azt mondta, egy nagy síremlék többbe kerül, mint egy kisebb ház) – az angyalkák erdejét egyenletesség jellemezte. Nem arra gondolok, hogy a gyerekek egyenletesen két méterrel a föld alatt feküdtek, hanem arra, hogy az erdőben nem lehetett szegényebb és gazdagabb angyalkákat találni. Egyenlő hantok álltak egymástól egyenlő távolságra, fűvel, mohával, levelekkel behintve. Semmi kő – csak a csendes természet, föld, hantok, föld, hantok. Meg tucatnyi bükk és tölgy, sűrű lombkoronát alkotva az angyalkák erdeje fölött – boltozatot, amelyen a napsugár sem hatolhatott át, legfeljebb a nap emléke, halvány visszfénye, amely a soha össze nem szedett avarra hullott.

Az angyalkák erdeje volt az egyetlen hely a temetőben, ahol állatok éltek: mókusok, giliszták, pókok, sőt egy vén, vedlett szőrű, ijesztően sovány macska is, amely ritkán tűnt fel ugyan, viszont rózsaszín nyakörvet viselt. Kié vagy, te nyakörves, sovány macska? Kié? Ki rakta

rád ezt a rózsaszín nyakörvet? Ki simogatott, ki tépte meg a bundád? Mert nyilván egy élő, nem a rakás halott. Vagy ők voltak? A macska nem válaszolt, elszaladt előlünk, vagy lefeküdt a meleg kövekre, a csontokon melengette a csontjait. Daniel azt állította, hogy az állat már rég meghalt. Most az angyalkák erdejében keresi a gyereket, aki a tóba fojtotta, és kitekerte a nyakát. Sonia elsírta magát, mire a nagy ráüvöltött Danielre. Öcsém megsértődött. De a vízbe fulladt macska képe, amely visszatér halott gyilkosához, sokáig nem hagyott nyugodni – még mindig szerette a gyereket a macska. Akkor is, ha fájdalmat okozott neki azzal, hogy vízbe fojtotta, és kitekerte a nyakát. Ez a szeretet, kötődés – ha csak a víz és a nyaka révén is – mindenképp méltánylandó volt.

A macskákon, mókusokon és gilisztákon kívül, amelyek nagyon kedvelték a puha, fekete földet az angyalkák erdejében, időnként látni lehetett valamiféle igazi angyalokat. Persze csak ritkán, és meg kellett erőltetnie magát az embernek. De tényleg laktak angyalok az angyalkák erdejében. Egyszer mutattam Soniának egy szárnydarabot, egy tölgyfa törzse mögül lógott ki – húgom levegő után kapkodott az elragadtatástól. Kinyújtotta a kezét, kérte, hogy vegyem a nyakamba, ujjaival a levegőt kaparta, amely körmei nyomása alatt vattacukorként szakadozott, az angyalnak azonban sikerült eltűnnie, bebújt egy odúba, befedte magát angyalfarkával – és sehogy sem lehetett visszacsalogatni, még „pipipi” kiáltásokkal és zsemledarabokkal sem, amelyeket Sonia valamiért a kabátkája zsebében hordott.

Megtiltottam Danielnek, hogy elmondja, honnan vannak ezek az angyalkák az angyalkák erdejében. Hiszen gyerekek voltak – szegény falusi gyerekek, akik tüdőbajban, szamárköhögésben, az első világháborúban, a második világháborúban, lázban, agyhártyagyulladásban és egyebekben haltak meg. Haláluk után sápadt kis kerubokká változtak, és együtt laktak a mókusokkal az odúikban. Igen, gyerekek, szegény falusi gyerekek. Nem is olyan gazdagok, mint Marianne, a gimnáziumi tanuló, akinek saját kriptája és szobra volt. Nem, nem. A gazdag gyerekek nem angyallá, hanem kővé változtak. Az ilyen szegény gyerekek meg, tessék: haláluk után szárnyakat és miseinget kaptak, ágakon ugrándoztak, fűben heverészttek, búzaszemeket faltak, temetéseken táncoltak, és temetőovit rendeztek be az angyalkák erdejében. Vidámak voltak, vidámabbak, mint életükben, bár egyszerűsmind a föld alatt feküdtek, szóval mondhatná valaki: nem mindegy?

Boldog voltam, hogy ha meghalok (néha fontolgattam ezt a lehetőséget: egy vonat, autó vagy bicikli elé akartam futni), az angyalkák erdejébe kerülök. De voltak kétségeim is. Nem vagyok túl öreg ehhez? Az angyalkák erdejében valóban kicsik voltak a koporsók. Próbáltam nem nőni, de egyre csak nőttem. Rájöttem, végleg elkerült a halhatatlanság, sem angyalkává, sem kővé nem fogok változni, hanem egyszerűen eltűnök.

* * *

Minden alkalommal más kisgyereket választottunk ki. Nem törődött velük senki. Már nem tudtak gyereket csinálni maguknak, akik mécseszt gyűjthettek volna, ezért szükségük volt ránk. Már nem tudtak felnőni, hogy tehetetlen, intoleráns öregemberekké vagy ájtatos öregasszonyokká váljanak. Maradtak fehér angyalkák hószín derengéssel, szénporos fülük körül napfénnel, körmük alatt meggyhússal. Letakarítottuk a sírt, mécseszt gyűjtöttünk, megtisztítottuk a keresztet, néha még virágot is ültettünk. Furcsa volt rendezgetni ilyen apró dolgokat, méhdarabkákat, felszabdalt cserebogarakat. Úgy éreztem, mintha nem kisgyerekek, hanem törpe öregemberek lennének az ujjaim alatt. Vagy fordítva: öregemberarcú gyerekek.

Míg ültettem a virágokat, egyre a csontok jártak a fejemben. Hogy mindjárt felszínre bukkannak, előjönnek, és életünk végéig kísértetni fognak. De tudtam, az angyalkák erdejében már réges-rég elbomlottak a csontok, megszabadultak tőlük az angyalkák. Csont nélküli, tökéletesen könnyű angyalkák – ezeket akartam látni.

Amikor végeztünk a munkával, a sír fölé álltunk, és imádkoztunk a gyereklelkecskéik örök életéért. Pontosabban csak ők – a nagyi, Sonia és Daniel –, mert én azért imádkoztam, hogy az angyalkákkal táncolhassak a felhők között, a tengerben, a hidegben és a melegben. Néha ének is hallatszott a kápolnából: „fogadja lelkedet angyali kíséret...”, ilyenkor olyan ünnepi hangulatba kerültünk, hogy szinte a föld fölött lebegtünk.

Legtöbbször azonban hatalmába kerített valami kétyelhez hasonló érzés. Egy újabb látogatástól az angyalkák erdejében, egy újabb ugyanolyan imádságtól és sírfelirattól (*Csatlakozott az angyali sereghez, Az angyalokkal száll*) elfogott az unalom. Vágyakozva néztem a bükkök és tölgyek vonalán túlra, a nap és a kövek felé, a szomorú, fennkölt, tiszta kő-Marianne felé, aki képes volt álmában meglátogatni az embert, s akinek titokra görbült az ajka. Hiányzott Marianne. Végül megbocsátottam neki kapitalista származását, el is felejtettem, miért haragudtam rá. Tehet róla, hogy éppen ilyen családba született? Az ő hibája, hogy az apja felfalta a szövönők kezét? Egyáltalán, honnan tudjuk? Hátha nem is falta fel. Ki mondta? Honnan tudja?

Visszatértem hát Marianne, a gimnáziumi tanuló sírjához. De nem részesültem túl szívélyes fogadtatásban. Nem sokkal korábbi barátnőm a távolba bámult, üres és kemény volt a tekintete – szomorúság tükröződött a szemében, de nem nekem szólt. Irántam csak megvetést érzett. Ekkor értettem meg, az ujjamra és a könyökömre pillantva, miről is van szó. Tiszta föld voltam, a körmöm alatt koszcás, búzlóttam az izzadságtól, hajam csimbókba ragadt. Olyan lelkesen dolgoztam az angyalkák erdejében, hogy megfeledeztem az eleganciáról. Marianne rám sem nézett. Mit tehettem? Mit? Leültem Marianne sírkövére, és hangosan sírni kezdtem. De nem tudtam meghatni a követ. Marianne a hallgatásával világosan értésemre adta, mit gondol. A földet választotta, földszagú leány. Eredj csak a nyomorba, szövönő. Eredj, hagyod ott

a kezed, a térded, az ujjad az evilági szövőszékeken, dugd az ujjad a malomkövek közé, bizonyára csak erre vagy jó.

Így hát elindultam, eltaszítva, koszosan, csúnyán. Csak a még mindig dobogó szívem szólt mellettem. És Marianne mellett? A kő egész ereje és a kőfaragó-életstílus.

* * *

Aztán nem jártunk többet az angyalkák erdejébe, mert nem volt kivel. A nagy meghalt, mi pedig nem tudtuk összeszedni magunkat. A nagy halála után kicsit szétestünk – mindennek ellenére hiányzott nekünk. Mert nehezen ért szót egyik ember a másikkal, de az üresség, ami a halál után a kezünkre és orcánkra száll, ami vasárnap délután a nagy arcára szállt, és elakasztotta a lélegzetét, elviselhetetlen. Lélegzett, lélegzett a nagy, egyre laposabban, fogta a kezem, szorította az ujjaim, aztán egy idő után lazított a szorításán, s akkor már tudtam, nem vár rá semmi, annyira szétterjedt a torkában a rák, hogy gátolja a légzését, beteg tüdeje nem tehet semmit, azok az évek a gyárban a gyógyszerek mellett, a gyártósor mellett, a gőzökben, az évek, amelyek senkit sem érdekelnek, a szánalmas kis ember évei, a primitív tuskóé, aki nem egy úr, csak egy paraszt, ezek az évek most előjönnek, vagy inkább benne rejtőznek, és kínozzák a nagy testét, szorongatják, örökre ledugják a gyomrába mérgező ujjukat, hogy végül hörögni kezd, és meghal, aztán meg olyan, mint egy kitömött madár a múzeumban, pedig

ott van benne a megannyi remegő szerv, az ember zselés tere, a rendelésre reszkető, nagy, bűdös haldoklószoba.

Zsebkendők, bot, mankó, oxigénkoncentrátor, imakönyvek és egy kis Biblia őrizte a nagy emlékét. Ám amikor próbáltuk ezeket a részeket magunkhoz, a házhoz, a kerthez vagy tulajdonképpen bármi máshoz passzítani – égették a kezünket. Így végül egy papundeklidobozban kötöttek ki a pincében. A nagy a földre, a doboz a pincébe. A szájunkra lakat.

Ezekben a halála előtti utolsó napokban rendszeresen kivittük a nagyit a napra. Nézd, hangyák! Nézd, kiscicák! Nézd, jönnek az angyalkák a temetőből, hogy megnézzék, mi történt veled, hogy nem látogatod őket. De Marianne Kindler? De a Fulde család? Nem, egyikük sem jött. A nagy halála napján szépen, lágyan süttött a nap. Végtelen gyengédséggel fénylett át minden kis felhőn. Vidáman csiripeltek a verebek a villanyvezetékeken. Rájöttem, hogy sem a verebek, sem Marianne Kindler, sem a Fulde család nem a barátom. A nagy felemelkedett, a kezét nyújtotta – mintha egy pohár vizet kérne. De leesett a keze, és kidülledt a szeme. Izzadt, rövid haja göndör és csúnya volt. Bőre sárga, egészségtelen, ágyéka körül horzsolások – folyton cserélnünk kellett a pelenkáját, mert úgy pisilt és szart maga alá, mint egy csecsemő. Nyitott szájjal halt meg. Anya kikapcsolta a koncentrátort. Minek pazaroljuk az áramot.

Sonia összekente az ágyneműt, mert lekváros kenyeret evett reggelire. Fekete szeme olyan volt, mint a gyümölcszselé. Úgy szerettem a nagyit! Sírtam, aztán jött a mentő.

Az orvos leírta a nagyfi adatait a személyijéről; aztán kettétörték a kártyát. Anya kikereste a temetkezési vállalkozó számát, és felhívta. Gyorsan, gyorsan! Bepakolták a nagyit egy zsákba, és eltűntek. Filip (a kiskutyánk) vonyításától volt hangos az utca. Nem is kellett mondani a nagyit a szomszédoknak.

Az angyalok visszamentek a temetőbe. Késő éjszakáig vártam a Fulde családot vagy Marianne Kindlert, de egyikük sem jelentkezett, hogy részvétét nyilvánítsa.

* * *

Noha a nagyfi félretett a nyugdíjából a temetésre, mert az volt az álma, hogy egy szép sírboltba kerüljön a teste, anya bedobatta nagyapa kádijába – az ideiglenes műanyag sírkeret alá. Sírtam, üvöltöttem, tiltakoztam különféle civilizált és kevésbé civilizált módon – hiába. Anya azt mondta, nem telik sírkőre, a nagyinak be kell érnie műanyaggal. Ha azt akarom, hogy legyen téli cipőm, és legyen mit ennem, ne tiltakozzam: a nagyinak már mindegy, hiszen eltűnt. A tisztelendő, akiért a nagyfi úgy odavolt, pedig csak fintorgott a beteg előtt, több mint kétezret kért azért, hogy a holttestet a műanyag abroncsba dobják. A nagyfi ennél valamivel kevesebbet tett félre, és anyának kellett megvennie a koporsót – a szertartás alatt végig ferde szemmel nézett a papra és a sírkeretre, dühösen, kétségbeesetten, képtelen volt koncentrálni az anyja halálára a néhány százás miatt, amit kénytelen volt sebtiben tarhálni a barátnőitől, és aggódott, hogy meg

tudja-e adni nekik. A tisztelendő nem sokat mondott, elvégezte a szabvány szertartást, és gyorsan lelépett – egy szóval sem említette a nagyit. Mintha egyáltalán nem számítana, ki volt, mit szeretett csinálni, milyen témákat tartott fontosnak, ki volt a férje, a lánya, az unokái, mitől félt, mit várt – mintha az élete az utolsó lehelet után szertefoszlott volna a levegőben, felszívta volna a lepedő, mint az izzadságot. Pedig a nagyí évekig őrködött a lelkünk tisztasága felett, hallgatta a katolikus rádiót, és veszekedett anyával, hogy istentelenül viselkedik – biztos elképzelte, hogy gyászbeszédében majd melegen megemlíti a pap, akinek minden vasárnap dobott a tálcájába, aztán amikor rákos lett, és alig tudott mozogni, borítékba rakta a pénzt, és házszenteléskor adta oda. De kiderült, hogy ez a pap magasról tett a nagyira, egyáltalán nem érdekelt, hogy október óta várta őt, és hónapok óta arról az öt perc lelkipásztori vizitről álmodozott, amikor végre kipanaszkodhatja magát neki – a szar unokáiról, a szar lányáról, a szar rákról és a szar nyugdíjas évekről. Mert fintorgott nálunk ez a pap, úgy vélte, a nagyí bűdös. A temetésen kissé csodálkozva nézett minket – nem gondolta, hogy így fogjuk siratni a nagyit. Pedig én szerettem a nagyit, a mi nagyinkat, és tudom, ő is szeretett engem, Danielt, Soniát és mindenekelőtt anyát, akkor is, ha kurvának nevezte, és pontosan tudta, hogy nem fogja kifizetni a sírkövét, inkább téli cipőt fog venni nekünk.

* * *

Néha meglátogattuk a nagyit – egyenesen a sírjához mentem, és meggyújtottam egy gyertyabetétet vagy mécsest. Nagyapának is. Suli előtt vagy után. Álltam az ideiglenes sírkeret fölött, és azon tűnődtem, miért ölt bénítóan állandó jelleget az ideiglenes, miért nem bocsát meg senkinek. Az idő meg egy helyben áll a halál után, és úgy nehezedik, mint egy borzasztó kő vagy műanyag. Volt, hogy beszélgettünk egy kicsit a nagyival. Mégsem állt egy helyben az idő, hanem visszatért, és körbejárt.

A nagyit azt mondta, neheztel rám a kád miatt. Mert megígértem, hogy sírkő lesz, és nem igyekeztem. Fel-dughatom magamnak a műanyag sírkeretet. Meg azt is, hogy anya kezeli az örökséget. Mert ő követ akart, nem műanyagot. Hiányzott a nagyit, de nem kértem a látogatásaiból. Túlságosan szégyelltem a giccses aktust, amire a kád miatt vetemedtem. Vagy minden halál magán viseli a giccs finom patináját? S minden látogatás, amit egy műanyag sírkeret miatt teszünk, alapvetően giccses?

Egyszer kimentem a temetőbe, és kint találkoztam a nagyival. Valakivel beszélgetett a sírjánál. Aztán, másnap, mókusokkal és angyalkákkal kergetőzött az angyalkák erdejében. Más alkalommal egy tolakodó veréb rajt kergetett le a műanyag sírkeretről. Hamarosan már egyáltalán nem fogta vissza magát – kilépett a kapun, végigment a fal mellett, átkelt az utcán, és besurrant hozzánk. Néha, amikor a kutyussal, a cicával, egy gilisztával vagy Soniával játszottam, felemeltem a tekintetemet – és a nagyit szelíd, kedves kísértetével találkoztam, aki csak szeretett volna

egy kicsit tévénzi vagy vetni ránk egy pillantást. Amikor rajtakaptam, vállat vont.

– Nem is köszöntök a nagyinak, csibészek? – mondta, de egyikünk sem hallott semmit.

Hamarosan mégis eltűnt. S bár rettenetesen hiányzott, szerettem beszélni a műanyag kádhoz, megtölteni mécsesekkel és nyírfakéreggel. Tudtam, semmi értelme imádkozni a műanyaghoz, de egész kellemesnek tűnt a gondolat, hogy a nagyi békésen bomlik az általam idehordott ágynemű alatt. Két évig jártam hozzá mécsesekkel és imádsággal, meg az örök világossággal, mígnem teljesen felébredt – és rengeteget ijesztgetett minket. Ami Waciát illeti, neki sikerült meggyógyulnia, de napokig ágyban feküdt és nyögdécselt. A nagyon gáz fia, akire annyit panaszkodott, gondoskodott róla, és közben teljesen megöregedett. Kicsit azért is tudtak ellenállni a halálnak, mert az nem akarta magához venni őket. Wacia nagy rajongója lett a hazafias sorozatoknak – nézte őket, és emlékezett Fabian Baranowski szépségére, akit öregkorára a saját fiának gondolt. A valódi fiát ápolónak vagy szellemnek hitte – fehéres bőre és sápadt koponyáját felfedő, rövid sörtéje miatt. Ő pedig nagyon szenvedett, mert bár sokat ártott az anyjának, most már bánta.

A KÖZPONT

Gonosz szellem szállta meg a nagyit, aki úgy döntött, ezután is jó atyalányságban marad a földdel. Noha rendszeren el kellett volna bomlania, egyáltalán nem bomlott el, hanem felébredt, és a temetőben járkált, családi gyökereit keresve. Nehezen találta meg az anyósát (a halál után az ember érzékszerveire álmoság telepedik, és régi emlékezete elhomályosul), de aztán rábukkant, rá is és az apósára is. Szerencsére egy hant mélyén, nem kőlap alatt aludtak, ezért könnyen le tudott ásni. Nagyon megörült, amikor anyósának sikerült felállnia és leráznia magáról a földet.

Hátba akarta veregetni, de félt, hogy leesik valami, így hát türtöztette magát. Noha életében nem különösebben kedvelte az anyósát, és gyakran előfordult, hogy a szűkös lakás miatt marták egymást, most megpusztilta.

Kiderült, kiásott anyósa teljesen süketnéma; amikor a nagyi kommunikálni próbált vele, rájött, milyen megbízhatatlanok a szavak. Aztán észrevette, hogy ő sem tud beszélni. Aztán meg azt, hogy ő is és anyósa is egészen kicsik. Talán a bomlás folyamata vagy a halál zord igazságossága tette, de a nagyi és anyósa kerti törpe méretűvé zsugorodtak.

Az anyóst megbénította a visszatérés az életbe. Halála után ugyanis szépen elaludt (volt ebben némi megkönnyebbülés is), s tulajdonképpen nem zavarta az állapot, amelyben lassan a semmibe csúszott. Olyan volt a föld, mint egy bolyhos takaró: elválasztotta őt a szenvedésekkel és csalódásokkal teli mindennapoktól, meg a kellemetlen kötelességektől – előbb az iskolában, majd a varrodában és a házasságában. Végül sírba vitték a kötelességek – de inkább a sírt választotta, mint a gyárat, a szakmány-munkát és az állandó rettegést a férje pillanatnyi hangulatától. A sírből kikelve egyszer fordult csak hátra – meg akarta nézni, hogy a házastársa is felkel-e, de a házastársa örök álmát aludta, nem ébreszthette fel semmi, még a nagyi sem, akinek ilyen képessége volt, hogy fel tudott ébreszteni nőket és állatokat. Így hát az anyós fellélegzett, sőt el is mosolyodott.

Követte a nagyit. Még megálltak egy pillanatra, hogy vessenek egy pillantást a műanyag sírkeretre, ami alatt

nagypapa maradt. Itt következett be az első kis törés közöttük: az anyós észrevette a különbséget az ő elfeledett hantja és a nagyfi gazdagon díszített – rengeteg mécsessel, csokorral, angyalkával borított – kádja között. A nagyfi persze látta ezt a kis kellemetlenséget, de nem kezdett mentegetőzni, így az anyósa sem szólalt meg. A fájdalomhoz nem kellene nagy szavak, elég a fájdalom érzése. Az anyós egy kicsit még váratta magát a sírkeretnél, miután megtalálta a fia nevét a táblán. Próbálta rávenni, hogy álljon fel, és csatlakozzon hozzájuk, de nagyfi nem akart felállni. A nagyfi az anyósa vállára tette a kezét. Mintha azt mondaná: „Hagyd, semmi értelme.” Az anyós hadonászott, reszketett a nagyfi könnyű keze alatt. Látni akarta a gyereket, aki hetvenévesen halt meg. A nagyfi azonban nem akart találkozni a férjével, az anyósnak meg kellett értenie.

A nagyfi bevitte a dédit a városba. Lépkedtek a temetői fasorban, a mókások makkot dobáltak utánuk. Az anyóst elütötte egy autó, fekete folt támadt a karosszérián. De senki nem vett észre semmit. Erősen fúj a szél, majdnem fagypontra süllyedt a hőmérséklet, pedig nyár közepe volt. Majdnem fagypontra süllyedt a hőmérséklet aznap, amikor a nagyfi és a dédi kiszöktek a temetőből a városba, hogy felfedezzék a jelent.

* * *

Volt, hogy testünket a növekedés varázspálcája stimulálta, hormonok jutottak a bőrünk alá, amitől kitágult, hogy helyet csináljon gyorsan növekvő csontjainknak és nyers sertéshússzelethez hasonló izmainknak, amelyek próbálták szétfeszíteni régi, elnyűtt nadrágjainkat, blúzainkat, kabátjainkat, meglazítani a varrást, és elszakítani a cérnát. Ha ez megtörtént, jobb volt figyelmen kívül hagyni, vagyis nem szólni, félreállni – lakat a szájra, és szép álmokat, csontok, nem vagytok, nem növekedtek, nem feszítitek szét a ruhát. De hát a csont az csont, nem akar engedelmeskedni, addig terjeszkedik, amíg már hangszerelést kap, és fáj, hogy végül túl kicsi lesz a ruha, s bár lehet továbbra is úgy tenni, mintha mi sem történt volna, muszáj valamit kezdeni az egésszel: látják az emberek a vádliát, a bokát, a csuklót, a lyukat a combodon, sőt puncitáján, és a beleidben fütyül a szél.

Anya kiabált velünk, hogy nem törődünk azzal, amit értünk tesz, és direkt tönkretesszük a ruháinkat, amit ő a maradék erejével vásárol. Nem kedvelte sem a csontokat, sem a növekedést. Igazából neheztelt ránk, hogy nőni akarunk – a változást sem szenvedhette. Minden változástól a félelem árnyéka vetült anyára, de aztán adott szét, és mondta, hogy vegyünk ruhát.

Szorítottam Sonia kezét, Daniel mögöttünk jött. A buszon szombati tömeg, az üléseken nehéz kauflandos, piotr-i-paweles, lidlős szatyrok. A tehetetlenségi erő néha nekilökött minket a mogorva nagymamáknak, a karcos cementtől repedezett kezű, fiatal és idős férfiakkal, és az ijedt feleségeknek, akiknek be kellett vásárolniuk, ki

kellett takarítaniuk, és főzniük kellett valamit finomat, amíg a férjük nem volt otthon. Úgy éreztük magunkat, mint a befőttesüvegbe zárt legyek, amelyek különös szenedéllyel ütköznek az üvegfalnak – lemondással, amely egyesít magában mindent, amit a haldoklásról és a büszkeségről tudni lehet. Ha a busz kifordult, nekünk is kifordult a gyomrunk. Ha a busz megállt, nekünk is megállt az eszünk. Úgy éreztem, része vagyok a világmindenség hatalmas gépezetének, ő etetett a kezéből, a többi utas azonban nem igazán akart közösséget alkotni, undorral löktek el minket maguktól, látván túl rövid nadrágunkat és blúzunkat, amelyről üvöltött, hogy szegény gyerekek vagyunk szegény családból, vagyis lökdöshetnek minket, mint a biliárdgolyót.

Amikor sikerült leszállnunk a központban, az első, amit megláttunk, a részeg csövesek parkja volt, a hivatalos iratokban Traugutt park – valami nagyokos padokat rakott a hatalmas akácfa köré egy táblával, hogy ez a Romuald Trauguttról elnevezett park, akiről csak annyit tudtam, hogy nagyon a szívéen viseli a hajléktalanok sorsát, egész évben hagyja őket a birtokán heverészni. Lökött csajszi sörösdobozokat gyűjtöttek a haverjaiknak, hogy eladják őket, vagy befeküdtek a kenyerek, rongyok és rothadó, gennyes testrészek alkotta mélyedésekbe; a hajléktalanok kinyitották a dobozokat, és belenéztek, mintha valamilyen üzenetet rejtett volna el bennük a Szentlélek.

Az egyik csajszi, Tatiana, a park királynője, mindig integetett, ha meglátott a gyerekekkel: úgy gondolta, tud velem azonosulni, nemsokára én is csöves anyuka leszek.

Elfordítottam a fejem, szégyelltem magam Tatiana miatt, mert azt beszéltek róla, hogy a pasik spermatartálya, lényegében mindenki beléélvez az utcán, és igazi kukacok vannak a puncija körül, labirintust vájnak a bőrébe a piások kukijának. Honnan tudtam mindezt? Onnan, hogy Tatiana időnként a fogdában kötött ki (amikor pénzes pasikra küldött rá csajsziakat), vagy a kórházban (megbottozták a rendőrök vagy a „jó fiúk”), ahol is a mentőhallgató lányoknak nagy táblákra fel kellett rajzolniuk az ágyéka térképét, és katétert kellett betenniük neki. Leírhatatlan volt a bűz körülötte, az eset viszont nagyon is leírható, és a *Pabianicei Új Élet* nemegyszer írt a kórházat bebüdösítő Tatianáról. Alapvetően mégis bírtam ezt a piás csajt, aki annyira különbözött a romantikus Waciától, bár nem adtam neki semmit, és tudtam, nemsokára meghal, a halála után pedig le fogják dobni a földre, mint a szemetet, és a temetőnek abban a részében fogják eltemetni, amit a város finanszírozott. A részeg csövesek parkja pont a városházával szemben volt, és a hülye is látta, hogy a részeg csövesek és a városházi dolgozók ugyanannak az éremnek a két oldala, sötétség és világosság, Gondor és Mordor, Dumbledore és Grindelwald, fej és írás, egyik sem létezhet a másik nélkül.

A Három Korona áruház előtt (ez volt Pabianice amolyan központja), pontosan a részeg csövesek parkjával szemben és a városháza mellett, mindig rengeteg gyerek és idős ember várakozott a buszokra. Ahogy mentünk el mellette, érezni lehetett a ketchup és a sonka csábító illatát, mert az áruház előtti bódékban meleg kaját, hamburgert

és melegszendvicset árultak. Daniel mindig rángatta a kezemet, mert vágyakozott mindenre, ami otthon nincs, de elrángattam a kajamaradékok és a köztük keringő csajszi környezetéről. Láttad a fekete körműket, ahogy a sajtba mélyesztették? Azt hiszed, ellenőrzi őket a Kőjál, vagy hogy anya örülni fog, ha a régi cuccaidban, viszont fülig mustárosan mész haza?

A városházát elhagyva baktattunk a régi üzem mellett, amely most üresen állt, bár időnként volt, hogy valaki megpróbált vállalkozást indítani benne, nyitott egy kebabost vagy kínai boltot – a vállalkozókedvnek ezek az apró gyümölcsei végül mindig csődbe mentek, csírájában fojtották el őket az agyondolgoztatott szövönők szellemujjai, akiket egy évszázaddal korábban tömegesen fosztottak meg ezektől az ujjaktól a gépekkel és szövőszékekkel. A szövönők a halál kapuján át elvitték a vállalkozókedv iránti gyűlöletüket – még ha nem is tett velük semmi rosszat a török, aki nyitni akart egy kebabost Lengyelországban a lengyeleknek, akkor is betörték az ablakait. Ha pénzt akarsz keresni, bántanod kell valakit – jól tudják ezt a szövönők szellemei.

A manufaktúra, az egyház és a hatóság állandóan háromszöget alkot. A szövönők szellemeitől uralt, üres textilüzem mögött ott a katolikus egyház mártírjainak, Szent Máténak és Lőrincnek a temploma, akikhez muszáj imádkozni, mert nyilván senki sem szenvedett rajtuk kívül az életben. A templommal átellenben (srégen az üzemmé szemben) pedig Pabianice középkori kastélya, a krakkói káptalan udvarháza és a múzeum áll, benne a *Pabianicei*

Új Élet régi példányaival kitömött állatokkal – az egyetlen egyház által sem megszentelt szenvedés évszázados történetével. Azoknak a kisgyermeknek a szenvedéséről van szó, akik e széntől prűszkölő műemlékek árnyékában az udvari emésztőkbe fulladnak – amint a városra köszönt a forró, alattomos nyár, egy rakás kis, fehér angyalka esik a város központjában lévő emésztőkbe. Megmérgeződnek és felpuffednek, de sajátos módon megszentelődnek a szarral való érintkezéstől, ami persze nem érdekli sem az egyházat, sem a kastélyt, sem a városházát, csak a szövönők szellemei siratják gyerekeiket az üres manufaktúrában, és mondanak véres litániát, de maguk sem tudják, kinek, pedig olyan bölcsek és tudatosak lettek azóta, hogy a manufaktúráktól agyongyötörve meghaltak, ami egyetlen pápát sem érdekelt, még a lengyelt sem, aki mindenkit felszentelt, akit az enciklopédiában talált.

A kastély alatt viszont van egy alagút, amit régen Pabianka hercegnőnek építettek. Ki akarták végezni a csúnyasága miatt, elvégre a nőnek meg kell halnia, ha nem tudja gyönyörködtetni a férfiszemeket. A lakosztályában élt, ki sem tette a lábát a kastélyból, de hiányzott neki a Szűzanya, aki elbűvölte az utca túloldalán lévő templomban. Úgy képzelte, megtalálta lelki társát. Ezért kapta az alagutat. A parasztok, akik addig egymás között Pabianka ronda pofájáról viccelődtek, saját bőrükön tapasztalták meg az igazságtalanságot. Egész addig úgy gondolták, az uraság vétkeiért (korbácsolás, parasztlányok megerőszkolása és elrablása) büntette Isten rondasággal, szemölccsel, nyúlszájjal és domború homlokkal a herceg

lányát, azt viszont biztosan nem gondolták, hogy parasz-
toknak kell meghalniuk a föld alatt, miközben alagutat
ásnak a hercegnőnek. Márpedig ez történt – körömmel,
kanállal, ásóval kaparták a kemény, komisz földesúri
földet (bár minden föld a földesúré volt, még a parasz-
toké is a házuk előtt), amely tömegesen temette maga
alá őket. S megint a földesúr nyert, nem a paraszt – nem
valósult meg semmilyen népi igazságszolgáltatás. Végül
sikerült elásni az oltárig, és a ronda Pabianka éjjelente be
tudott osonni a templomba, csak néha lépett rá egy-egy
koponyára vagy sípcsontra. Egész éjjel a Szűzanyához
imádkozott szépségért – bocsánatot kért csúnyaságáért
és a parasztok haláláért. Hajnalban tért haza, és egész nap
aludt. Hiányzott neki az apja és az anyja, de azok nem
kívántak találkozni vele. Pabianka megértette a szüleit, és
magát vádolta a természetéért. Gyűlölte magát, és szerette
a Szűzanyát, mert az nem tudott megfordulni, nem is volt
háta, hogy megfordulhasson, csak állt – milyen karcsú,
gyönyörű, hófehér! De a hercegnő végül nem hatotta meg
a Szűzanyát, csak meghűlt a hideg padlón, és álmában
meghalt.

* * *

- Vedd fel.
- Nem.
- Vedd már fel!
- Szúr.
- Ne cirkuszolj, jó?!

Álltam Sonia előtt a halom kilós pólóval a vállamon és mindkét karomon. Húgom leült a sarokba, összekuporodott, arcát a kezébe temette, és halkán sírt. Muszáj választania valamit. Ha nem veszek neki semmit, anya dühös lesz, azt fogja mondani, hogy nem lehet rám számítani, mindent neki kell csinálnia, pedig gürizik ránk a boltban. Daniel felvett egy agyonmosott kék pólót a hátán *Mbappe* felirattal, és úgy csinált, mintha ő lenne a francia focista; a póló kinyúlt, mint a nedves kartonpapír, és átfénylett, láttam az anyaga alatt az öcsém hosszú bordáit. Elegem volt. Leültem Sonia elé, és megnéztem a címkéket. Made in Bangladesh, Made in Bangladesh, Made in Bangladesh.

– Vedd fel – mordultam megint.

– Nem.

– Miért nem?

– Mert szúr és bűdös.

Egy pillanatig kedvem lett volna elkapni a húgom csuklóját, megszorítani vagy megharapni az ujjperceit, aztán meg erőszakkal kényszeríteni, hogy vegyen fel egy blúzt vagy rövidgatyát, de szégyelltem magam az emberek előtt. Így hát újra rátapadt a tekintetem a címkére. Made in Bangladesh, Made in Bangladesh.

– Ha nem, hát nem. Hiába vágod a pofákat, és sírsz. Bangladesben a kislányok varrüzemben dolgoznak, és nem mondhatják, hogy nem, hogy szúr és bűdös, mert éhen halnak.

– És akkor mi van?

Bőgni kezdett, az emberek utánunk fordultak; egy hipsterpár somolygott, hogy a prolik balhéznak a turiban.

Legszívesebben utánuk rohantam volna, de ott maradtam Sonia mellett, simogattam a haját, puszilgattam a zsíros pihéket a feje búbján, hogy végre megnyugodjon, ő meg elvette tőlem az egyik pólót, letörölte vele a taknyát és a könnyeit – tudtam, hogy most már meg kell vennem.

– Szeretnék egy kicsit körülnézni – suttogetta.

Ruhák tornyosultak a polcokon és vállfákon – olyan emberekről lehúzott bőrök, akik már éltek mindenhol és mindenkor, s most nekünk kívánták ajándékozni boldogságuk pótlékait. Úgy döntöttem, kicsit szórakozni fogunk a húgossal.

Báli ruhákat próbáltunk fel, hosszú, földet söprő, dekoltált és felsliccelt kasmírruhákat, csillogó nyakláncokat, gyöngyház színű műkörmöket és virágos brossokat, a lábunkra pedig hófehér, magas sarkú cipőt. Igen, hercegnőnek öltöztem a turiban, vagy legalábbis grófnőnek, vagy legalábbis gazdag nőnek, orvosnak, biológusnak vagy romantikus írónak – pipiskedve vonultam a vállfák között, mintha komolyan csinálnám. A kis Sonia meg beöltözött a kíséromnek – udvarhölgynek, hercegnőnek, hetérának, helótának –, jött utánam, és énekelt, de halkán, mert bár a személyzet szemet hunyt a furcsaságaink fölött, az éneklést és kiabálást nem szerették, elriasztotta a vevőket, akik valami „igazit” és „autentikusat” kerestek a turiban, nem illúziót és ezüstpapírt. Pedig mi is ezt akartuk – hogy erre a néhány percre végre egy igazi, tehát csillogó, gazdag, fontos valakinek érezzük magunkat. Az illúzió keresztül eljutni az őszinteséghez – ezt a célt tűztem ki magam és húgom elé a rutibutikban, mert Daniel nem akart ját-

szani, állt a sarokban, szégyenkezve és dühösen, hogy neveltségessé tesszük magunkat, szorongatta a *Mbappe* feliratú rongydarabot, amit muszáj volt megvennem neki, pedig szétfoslott az ujjaim között. Utána alig álltunk a lábunkon – izzadtan roskadozva a bundák és sálak alatt, amelyek nehezek, állati eredetűek voltak, mégis felvettük őket –, a falnak dőlünk, és levegő után kapkodtunk. Nagy erőfeszítés egy ilyen maskaramaraton, a szerepek maratonja. Óvatosan kell lélegezni, olyan óvatosan, hogy lásd magad előtt a kilélegzett levegőt – ez azt jelenti, sikerült visszatalálnod magadhoz, a banális hazugsághoz, amit nevezhetsz „Ulának” vagy „Soniának” –, és fel kell venni bármit, ami nagyjából jó méret. Aztán az angol, dán és holland grófnők és hercegnők levetett, gyönyörű, nehéz ruhái és bundái visszakerültek a vállfákra. Nejlonszatyrokba pakoltam a rongyszerű pólókat, pamut rövidnadrágokat, gyűrött ruhákat, a *Mbappe* feliratú hamisítványt, és fizettem.

Sonia dülöngélt a fáradtságtól, ezért azt javasoltam, menjünk, nézzük meg a sport- és szabadidős víztározót – a mi pabianicei tavunkat. Egy olyan környéken gyalogoltunk keresztül, amelyet folyton valamilyen katasztrófa ért. Lelki szemeimmel láttam a gyerekeket az emésztőkben, az emésztőket a gyerekekben. Meg a sötétséget, a kapualjakat, a macskakövet és a nyelvként kéjesen az utca fölé nyúló erkélyeket, ahová folyton kiment valaki rágyújtani – egy szőrös mellkasú szerető, egy csapdába esett, hajcsavarós nagymama, egy tizenkét éves, Varázsceruza-frizurás, horpadt mellkasú srác. A nyár a központban nem tűnt

sem kellemesnek, sem melegnek. Búzlott a kutyaszartól, amely a kánikulában mérgezi a levegőt. Lépten-nyomon kaki, macskakő, izzásig hevült aszfalt és undorító bűz az összes hátsó udvarból, ahol nincs csatornázás, csak büdös tócsák a porolók körül, amelyeken hozzánk hasonló, szegény gyerekek függeszkedtek.

Csomó nyugdíjas ült a tó mellett az unokáival. Hiányzott a nagyi, mert a nyugdíjasok elfoglalták a padokat, sóhajtoztak, a meztelen kisgyerekek meg pancsoltak a vízben. A tó szennyezett volt, minden évben megtelt algával – férgekkel, amelyek szeretnek mérgező anyagokban és toxinokban fürödni. De mit lehet csinálni ilyen időben, tiltsák meg, hogy beugorjon a gyerek? A mélyvízben kamaszok mutogatták a hasukat a vízibiciklin. Elbicikliztek a kis sziget felé, ahol kacsák laktak (a kacsák birodalma volt a sziget – szerettem elképzelni), és megfordultak, hogy bámulják a meztelen kisgyerekeket. Daniellel leültünk egy padra a játszótér mellett, Sonia elkezdett hintázni. Hintázott, hintázott, aztán ment a csúszdához, Daniel meg labdázni valami taknyosokkal, akik szemérmetlenül bámultak engem. A nap narancssárgára, majd rózsaszínűre váltott. Hűvöset éreztem a hátamon. Folyton a nejlonszatyrokat figyeltem a cuccokkal. Félttem, hogy valakinek kedve támad elemelni őket, és én is kénytelen leszek meztelenül mászkálni, mint a gyerekek, akik baktériumokat gyűjtöttek fehér bőrükön. Vagy túl rövid farmerben.

De aztán megláttam valamit a játszótér és a focipálya mögött, a sportcentrumot a parkolótól elválasztó kerítés

mellett: a nagyit és a dédit. Rögtön tudtam, hogy ők azok, sajtós, kicsinyített változatban: két barnás színű törpe. A kerítés előtt surrantak a centrumot a másik oldalon határoló, még egyetlen ingatlanfejlesztő által sem kisajátított mező és erdő felé. Sehol sem láttam Danielt és Soniát, de nem akartam vesztegetni az időt, ezért úgy döntöttem, kockáztatok, és futni kezdtem előre. Nagyiék viszont alighanem megéreztek, hogy észrevette őket valaki, és szaporázták lépteiket. Velem ellentétben tudták, hogyan kell befurakodni a fák közötti résekbe, garázdálkodni a bokrokban, ugrálni a fűszálakon. Folyton úgy éreztem, mindjárt meglépnek előlem, de végül bekergettem az erdőbe és hívni kezdtem őket. Csakhogy nem akartak jönni. Pedig tudtam, hogy ott vannak valahol. Megdermedve vártam, készen arra, hogy a barna törpék után vessem magam. Valahányszor egy madár vagy hangya elmerült az epifániában, hogy még életében megízlelje a halált, kiabáltam, mutassák meg a nagyit, a dédit, muszáj a temetőbe kísérenem őket, helyreállítanom a természet egyensúlyát. De azt csicseregtek a zöld rohadékok: „Hadész lotyója, nem érdekelnek minket a szavaidban hordozott súlyok.” Így hát letérdeltem a gyökerekre, és imádkozni kezdtem a nagyihoz, a dédihez, hogy jöjjenek elő, mert hiányoznak. De csenddel felelt az erdő. Csak messziről hallatszott a fárasztó, fülledt nap után lassan kihunyó sportcentrum zshivaja, a nyugdíjasok és a verőfényben önfeledten algát zabáló, meztelen kisgyerekek helyébe pedig fiatalok csapatai léptek a központból és a környező tömbházakból, hogy leüljenek a lépcsőre, és sörözzenek.

A vöröslő nap leereszkedett a mezőre, elárasztotta a gólyahíreket, pipacsokat, búzavirágokat. A kacsák fejére is csöpögött egy kevés. Nyüzsögtek a szigeten a madarak, úgy tűnt, mintha kacsagyűlés vagy ilyesmi kezdődött volna: hangos hápogást és szárnycsattogást hallottam. Miről vitatkoznak ezek a kurva kacsák? A fekete kontúrok eltorzultak a vörösséggel a háttérben; köztük bolyongott a két sovány, barnás törpe, szórták szét valaminek a darabkáit, ami lehetett kenyér vagy test, test vagy kenyér, sőt földmorzsa, tulajdonképpen egy kicsit minden. Noha kiáltani akartam a nagyinak és a dédinek, hogy fel fognak oldódni a nap vörösében, és darabokra fognak hullani, nem kiáltottam, mert nehezteltem magamra, a napra és rájuk, amiért nem kacsának születtem, akit lehet önzetlenül szeretni. Hazamentem a gyerekekkel, szerencsére senki nem lopta el a cuccainkat – senkinek sem kellett a kilós ruha. Anya még mindig randin volt. Nemrég dobta a pasiját, és most gyakran napokra eltűnt.

AZ ÉLETTÁRSUNK

Említettem anya élettársait – a szagukat, hogy ott graszszáltak a házban, hogy a fal mögött szeretkeztek anyával, és úgy tettek, mintha mi sem történt volna –, meg hogy ment a balhé a nagyival, ittak, és vertek minket. Anya még mindig kereste a szerelmet, és még mindig nem találta meg a megfelelő pasit – apa évekkal ezelőtt eltűnt, és anya azóta testről testre vándorolt, sehogyan sem talált a rakásban senkit, aki hosszabb minőségmegőrzési és nőmegőrzési idővel rendelkezett volna. Nyüzsögtek körülötte a rövid lejáratú, gyors – elvált, nárcisztikus,

betegesen lusta – férfiak. Az egyetlen előnyük az volt, hogy úgy repültek anyára, mint a legyek – mesebeli családoknak, sőt hercegnőnek látták. Volt anyában valami, amit „mesebeli légkörnek” lehetne nevezni – vonzotta a pasikat, pedig nem volt egy szépségkirálynő (ritkás haj, pohárral rajzolt szemöldök, erős comb és elgyötört, ráncos kéz). Megvárták a Biedronka előtt, hazakísérték, elvitték kebabozni, és bort vagy vodkát hoztak haza, beraktak valami zenét, tudván, hogy anya is azt akarja.

Amíg a nagyi élt, mindig kiabált anyával, hogy megsérti Istent, anya meg kiszökött a házból, nem bírta a nagyit – leült a meggyfa alá, és sírt. Én nem bírtam, ha anya sír, úgyhogy futottam az udvarra, Sonia és Daniel utánam. Együtt sírtunk a meggyfa alatt, a ragacsos, álomszerű gyümölcsök egymás után repedtek szét a talpunk alatt, miközben anya a könnyeit nyelte, magához ölelt minket, és azt mondta: egyedül mi vagyunk neki a világon. „Tényleg olyan rossz nektek Tomekkel, Witolddal, Staással?”, kérdezte tőlem. Mit kellett volna felelnem? Bár utáltam az apukákat, azt mondtam: „Nem, semmi baj velük.”

A nagyi meghalt, de anya még mindig a meggyfa alatt sírt. „Én csak szeretem Barteket, Macieket, Rysieket. Érted?”, nyomta meg a szót. „Igen, értem”, bólogattam. Még akkor is, ha tudtam, két-három hónap múlva újra meg kell vigasztalnom anyát, majd ül a fa alatt, és sír, esküdjözik, hogy vége, ennyi, nem fog többé ártani magának és a gyerekeinek. Amikor abba hagyta a sírást, bementem. Minden szakítás után imádkozott – letérdelt az ágy elé, és elmondta a tízparancsolatot, a miatyán-

kot, az üdvözlégyet. Sonia nagyon szerette, amikor anya ilyen, azt akarta, hogy mindig imádkozzon, fel se álljon a térdéről. „Hülye vagy, anya szenved a térdepléstől, az természetellenes”, mondtam a húgomnak, mire megsértődött. Anya mondogatta, hogy a nagyi vigyáz rá, és lát minket az égből. Aztán találkozott egy férfival, felvette a mesebeli köntöst, lefeküdt vele a kanapéágyon, és próbált megtenni mindent, hogy a férfi jól érezze magát, az meg viszonzta, kegyesen becsavart egy csavart, vagy hozzájárult egy húszassal a bevásárláshoz. Beköltözött, aztán elment. Sonia jobban szerette, ha anya boldogtalan, mert térdepel. Én nem szerettem semmit, mindig egész testemben reszkettem, ha láttam, hogy anyának új pasija van – a falhoz simultam, és elképzéltem, hogy kaméleon-ná vagy valami más állattá, számítógépes egérré változom.

Ez így ment – és a legtöbb élettárs igencsak hasonlított egymásra –, amíg be nem állított hozzánk Paweł. Egyáltalán nem emlékeztetett azokra a pasikra, akik addig anyával voltak.

* * *

Mindig eltűnődtem, hogyan tudta magára vonni anya figyelmét, akinek végül is sikerei voltak, és válogathatott a férfiak között. Ha volt valami Pawełben, az a teljes közepszerűség. A semmilyenségével tűnt ki: alacsony termet, rövid, megritkult haj, sárga fogak, ritkás, vörös szakáll, kicsit ferde gerinc. Néha úgy éreztem, egy iskolás fiú áll előttem, egy nálam nem sokkal idősebb kölyök, aki

többször is megbukott, és most osztályt ismétél, miközben egyszerre különbözik társaitól, és próbál hasonlítani hozzájuk. Sofórként dolgozott – valamit fuvarozott valakinek, de ritkán, sőt alig, ezért nem volt pénze, ami különben nem zavarta, mert megvolt nélküle, különösen anya mellett. Nevetett a saját viccein. És nem bírt uralkodni a kezén-lábán – többnyire elég kontrollálatlanul reszketek, különös remegésbe hozva a poharakat, tányérokat, cigarettákat és sörösüvegeket, amitől mindenki idegbajt kapott körülötte.

Néha, a boldog reggelik közben (anya reggelente ragyogott) megfeledkeztem magamról, és dermedten bámultam Pawel szakállát – a néhány vörös csomót, amely úgy meredt a fény felé, mint a fényt kereső rovarok csápjai. Úgy tűnt, anya pasija csak félig-meddig létező valaki, félmegoldásokból alkotott lény, olyan elem, amely nem ért az érési folyamat végére. Hegyes álla durva szőrszálakkal szurkálta a levegőt, mint egy dühös kutya, akit senki sem vesz komolyan. Én is szégyelltem a szőrzetemet: azt, ami a lábam között, a lábamon és a hónaljamban nőtt, szívesen kezeltem volna csipesszel, de féltem, hogy újra ki fog ütközni, jóval durvábban. Tesiórán nem akartam átöltözni, irigykedve néztem barátnőim sima, borotvált lábát. Nekem anya nem volt hajlandó borotvát venni. „Túl fiatal vagy még”, állította. „Durvább lesz a szőr, ha borotválod.” Könnyű mondani, de nehéz aludni. Főleg, ha egész testeden érzed az emelkedő, agresszív hullámot: az álmukból ébredő, kemény vesszőket, amelyek a bőröd alatt nőnek, és a takaró felé törekednek. Borotválásról

ábrándoztam, de hallgattam anyára. Nem vettem magamnak eldobható borotvát. Talán Pawel kemény, szúrós állcsúcsa miatt félttem? Könnyen arra ébredhettem volna másnap, hogy csupa sörte, csupa áll vagyok. De az is lehet, hogy csak nem akartam, hogy anya lekurvázzon.

Pawel problémás férfiassága nem okozott gondot anyának. Sőt örült az újabb gyerekeknek, a kiesőnek, aki köztem, Daniel és Sonia között játszott a kisfiút, de esze ágában sem volt feljutni a következő osztályba. Pawel, aki különben pontosan tudta, mit vár tőle anya, minden nálunk töltött nappal jobban belemerült a kisfiúságba. Képes volt fél napig a kanapén ülni a mobiljával a kezében – platformjátékokat játszott. Nézte a meccsek eredményeit, gyakran káromkodott. Daniel egyszer megkérdezte tőle, hogy mit idegel. Danielt is elküldte a fenébe, és mondta, hogy maradjunk csendben. De aztán, amikor közeledett az ideje, hogy anya hazaérjen, bejött a szobánkba. Leült az öcsém ágyára, és mondta, hogy meccsre fogad. Már sokkal jobb kedve volt, látszott, hogy végre nyert. Nagy elánnal és lelkesedéssel vezetett be minket a fogadás világába. Ha nem is akartam hallgatni (úgy tettem, mintha leszarnám, és a kémiaházit akarnám csinálni), a nagy részét így is hallottam. Daniel láthatólag le volt nyűgözve. Itta Pawel szavait. Mindig tapadt az apukáinkra – szeretetre, egy csepp férfigyengédségre volt szüksége. Minden imponált neki, ami kicsit is kapcsolódott a férfiakhoz. Még az olyan szánalmas dolgok is, mint egy új mobiltelefon vagy a meccsre való fogadás. Bár meg kell hagyni, a bukmékerkedés volt az egyetlen dolog, amihez

Paweł aránylag értett. Beszélt nekünk a fogadról: szó szerint bármire lehetett fogadni. Ki fog gólt löni, kinek, ki fog nyerni, ki fog veszíteni. De furcsább dolgokra is: ki kapja a Nobel-díjat? Ki nyeri a *Topmodell*t? Ki fog kiesni a *Dancing with the Stars* következő epizódjában? Paweł a sportot nézte, anya a szórakoztató műsorokat – összefogtak, hogy egy vagyont keressenek fogadáson. De aztán elég ritkán nyerhettek, mert nem gyarapodott a pénz, és Paweł egyre idegesebb lett. Végül anya megtiltotta neki a fogadást. Kiabált vele, hogy nem ért semmihez: sem a focihoz, sem a tánchoz, sem a divathoz, sem a kibaszott irodalomhoz.

Máskor Paweł megpróbálta felkelteni az érdeklődésünket ifjúkora filmjei iránt. November végén, december elején esténként, amikor a nappalok hirtelen rövidek és álmosak lesznek, a Biedronkában viszont egyáltalán nem rövidülnek az órák, kapacitált minket, hogy üljünk le vele a tévé elé, és bámuljuk a képernyőt. Abszolút nem volt ízlése. Még csak nem is arról volt szó, hogy kizárólag gyenge és unalmas filmeket választott volna. Az nem lett volna olyan baj. De Paweł egyszerűen nem tudott különbséget tenni a gyenge és a jó filmek között. Így hát berakta nekünk a *Taxisofőrt* és a *Szárnyas fejedelmet*, utána viszont a teljes Rambo-sorozatot, a *Drágán add az életedet* és az összes James Bondot. Sonia a szőnyegen gyurmázott, Daniel egyszerűen aludt a padlón. Nem volt dolgom, úgyhogy bámultam. Néha kifizetődőnek bizonyult a türelmem – Paweł olyan filmet tett be, amelynek teljesen a hatása alá kerültem: a *Batmant*, *A Gyűrűk Urát*

vagy a *Diploma előttet*. Noha az utóbbi film – egy srácról, aki mindennek dacára gyönyörű és képtelen szerelmet érez – különösen tetszett, este, amikor nem bírtam aludni, rájöttem, miért szerette annyira Paweł a *Diploma előttet*. Ha a szép szomszédasszonyt látta anyában, akkor teljesen meg volt húzatra.

* * *

Paweł egész télen mást sem csinált, mint dugta és szerette anyát, játszott nekünk a gyerekkori filmjeit, és sikertelenül fogadott meccsekre. A feszült időszakokban dolgozni járt ide-oda – bevásárlóközpontot díszített karácsony előtt, vagy ő volt a Mikulás, ha az nem ment be melőzni. Újév után pizzafutárkodott egy kicsit, de kifárasztotta a kötetlen munkaidő. „Nem szeretnék robot lenni”, mondta, és lerogyott a kanapéra. Vagy olyan bölcsességekkel traktált, mint „állásban még nem gazdagodott meg senki”, „a siker hozzáállás kérdése”, „dolgozz ahol és amennyit csak akarsz”, „ne munkát keress, hanem pénzt”, „ha tudsz álmodni valamiről, akkor el is tudod érni”. Rendkívül tájékozott volt, gazdasági témájú fórumokat látogatott, de egy kukkot sem értettem abból, amit mondott. Pontosabban értettem, nekem is voltak álmaim – de tudtam, sohasem fognak valóra válni. Anya egyáltalán nem volt kíváncsi Paweł kitérüléseire. Megrázta a fejét, és vacsorát csinált mindannyiunknak. „Csak pihenni akarok, nem érdekel ez a süket duma”, mondta Pawełnek, ő meg pipa lett, hogy az élettársa nem akar okosodni, de udvari-

asan leült az asztalhoz, és ette, amit anyja a Biedronkából hozott.

Lassan megszoktam a plusz testvér jelenlétét, bár elvileg a plusz apukám volt. Néha úgy viselkedtem vele, mint a testvéremmel, ő ellenben elvárta, hogy őrizzem meg az apukával való érintkezésnek megfelelő tiszteletet; máskor a barátnőim apukáira jellemző szeretetre és támogatásra vágytam, ő viszont lerázott, ostobán mosolygott, és a mobilja vagy a szendvics után nyúlt, hogy csináljon valamit a kezével, ne kelljen megölelnie, vagy, tudom is én, összekócolnia a hajamat. A bizonytalanság miatt félttem megszólalni Paweł előtt; pislákolása, meghatározatlansága, stabil identitásának a hiánya megijesztett. Ő döntötte el, hogyan viselkedjünk egymással – nekem nem volt beleszólásom. Danielnek nem voltak ilyen problémái: egy avatárt látott Pawełben, aki kezdettől fogva távol lévő apját helyettesítette. Mindent megtett, hogy a kedvében járjon: bókolt neki, játszani hívta, követte tekintetével. Paweł meg, aki tisztában volt Daniel odaadásával, minden módon kihasználta őt – odáig ment a dolog, hogy meggyezett az ABC vezetőjével, és rendszeresen sörért vagy cigiért szalajtotta Danielt. Ő rajongva engedelmeskedett anyja élettársának – lépkedett a járdán a csilingelő üvegekkel teli szatyorral és a doboz cigivel a kezében, és az emberek elgondolkodtak, micsoda prolivilág van nálunk. Paweł biccentett Danielnek – természetesnek vette ezeket a szolgáltatásokat. Bár néha megkínálta egy pohárka sörrel vagy vodkával, egyszer meg a szájába dugta egy bűdös cigi végét, és próbálta megtanítani letüdözni, de Daniel

köhögni kezdett, és estig hányt. Sonia nem viselkedett egyértelműen Pawellel: volt, hogy átölelte a lábszárát, és hozzásimult, de többnyire került Pawelt, az árnyékban és a zugokban bujkált, mint egy kis rágcسالó. Nem tudott megbízni benne, minden valódi ok nélkül. Habár anya volt a legközelebbi viszonyban Pawellel, ő sem mutatott iránta határtalan gyengédséget – néha elege lett belőle, és képes volt ellökni magától, vagy bebújni a szobájába, és otthagyni élettársát az üres konyha martalékaul.

Tavasza Pawel lefogyott, és megszurkült az arca. Két hónapig az építőiparban dolgozott, mert anya úgy döntött, ideje, hogy az élettársa felnőjön. Hajnalban felkel-tette, felöltöztette, és kikísérte a kertkapuig. „Haza ne gyere a napibér nélkül”, figyelmeztette, este pedig – mert Pawel csak este ért haza – megszámolta a pénzt, amit hozott. Persze elnézte neki a doboz Rothmanst, amit vakolás közben elszívott, meg az egy-két féldekást, amit a szünetben megivott, Pawel különben nem csinált úgy, mintha teljesen józanul dolgozna; a fennmaradó pénzt mindenesetre odaadta anyának. Két hónap után fellá-zadt – lerogyott a kanapéra, és azt mondta, nem bírja tovább. Fogta a hátát, és jajgatott: saját vállalkozást in-dít, mindenkin bosszút áll, mindenkinek megmutatja. Daniel sört és szendvicseket hozott neki, megigazította a párnáját, és szaladt cigiért. Sonia meg én is sajnáltuk Pawelt. Borzalmasan nézett ki, úgy feküdt az ágyban, mint egy elnyűtt marionettbábu, és még mindig cementszaga volt. Megígértettem anyával, hogy nem fogja arra kény-szeríteni Pawelt, hogy pénzt hozzon. „Meg is ölhetted

volna”, mondtam rekedtes hangon. Anyának azonban kezdett elege lenni az élettársából: puhány, haszontalan fickó, folyton csak a baj van vele. „Gyere, te nyomorék!”, kiáltotta neki, amikor eljött a vacsora ideje. „Milyen férfi vagy te?”, morgott, amikor Paweł hátfájásra panaszkodott. „Növény, növény!”, nevetett, amikor amaz nyögdecselve mászott fel az emeletre. „Cserebogár, cserebogár!”, röhögött, mert amaz nem bírt felkelni az ágyból.

Filip az ajtó előtt nyüszített, hogy be akar jönni, de anya nem hagyta, azt mondta, így is szűkösen vagyunk. A kutya jól tudta, hogy nem alhat a kanapén, mert Paweł velünk lakik, és teljes kutyaszívéből gyűlölte anya élettársát. Megugatta, és éjjelente fülrepsztoően vonyított, mintha be akarná kapni a holdat a Lukoil korongjával együtt. Ne sírj, te kis féltékeny! Tudod, hogy én szeretlek. Leviszlek sétálni, és kiszedem az első tavaszi kullancsaidat. Anya nem enged be a házba. Én harcolok érted. Fáj a hasam a stressztől, hogy kint fagyoskodsz. De most Paweł egészségéért kell aggódni.

Filip nem fagyott meg. Melegre fordult az idő, és Paweł csontjai visszanyerték magabiztosságukat; az élettárs úgy döntött, hogy bűneit megváltandó elvisz minket kirándulni. Filipet is vittük – megmakacsoltam magam, ragaszkodtam a kutyámhoz.

Az utazás azzal kezdődött, hogy szendvicseket készítettünk, és bepakoltuk Filipet az autóba, mert nem akart beszállni. Paweł egy haverjától szerezte a kocsit. Nem tudtam, hogy vannak haverjai, mert igazából nem lógott senkivel, de kiderült, hogy vannak – ráadásul olyanok,

akiknek van kocsijuk. Anya adott Pawelnek egy ötvenest, hogy töltsse fel a tankot. Olyan büszke voltam! Gyorsan mentünk, de nagyon sokáig – a városból falu lett, a faluból a következő falu, abból a következő, és így tovább. Elhagytuk a körgyűrűt, tizenöt élelmiszerboltot, nyolc templomot és két temetőt, Pawel folyton befordult, lassított, körülnézett, nyomta a gázt, amíg rosszul nem lettünk, de persze nem szóltunk egy szót sem, nem akartuk felbosszantani, főleg, hogy egy vastag, kék ér jelent meg a homlokán – ideges volt, nem találta az utat, többször is vissza kellett fordulnunk. Magasan állt a nap, féltem, hogy nem érünk oda, de Pawel végül helyes nyomra akadt, és repeztett előre. Lekanyarodtunk egy kavicsos útra, porfelhő fogadott minket. Egy erdő mellett hajtottunk, néztem az olcsó, szegényes kis házakat, ki-be dülő kerítések. Az udvarokon nyüzsögtek a gyerekek, tyúkok, libák. Nem tudtam, mit gondoljak az egészről. Végül arra jutottam, hogy tulajdonképpen nem is olyan rossz nekem, és nem kellene panaszkodnom. Elmosolyodtam, és megpusziltam Filipet, ő pedig megugatta a falusi korcsokat. Pawel váratlanul fékezett egy csalánnal benőtt romhalmaz előtt. Egy tyúk kotkodácsol, és menekült a Ford kerekei elől egy csendes faház felé. A háztetőn eternit csillogott, szemben egy kút állt. Pawel fájdalmas képet vágott.

– Itt születtem – mondta halkán. – Ezért nem csináltam karriert.

Nem igazán érttem, hogy pontosan mire gondol, de udvariasan bólogtam. Ha valaki mutat egy nyomorúságos viskót a semmi közepén, és azt mondja, „Itt születtem”,

biztos egy kis részvétre vágyik. Azt hittem, Paweł beugrik gyerekkora színterére, de nem – beindította a motort, és robogott előre, vagy inkább dülöngélt, mert a kocsி folyton belezuhant a kátyúkba, és borzalmasan hörgött, Paweł meg azt hajtogatta, hogy mindjárt szarrá mennek a rugók. Végül elértünk egy erdei parkolót, és a Ford megpihenhetett. Filip rettentő izgatott lett – nekiállt körbeugrálni és lepisilni a fákat. Paweł mesélt nekünk az erdőről. Értésünkre adta, hogy tulajdonképpen itt bujkált – a civilizáción kívül, a természet ölén, az első és természetes világban; rókákkal reggelizett, vaddisznókkal ebédelt. Néztem anyát, és szégyelltem magam – csak itt, az erdőben, a város utcáitól, házaitól, kerítéseitől távol vettem észre, milyen olcsó ruhát visel. Világító gumipapucs, ortalion rövidnadrág, amely felfedi széles combjait, *Felvágták a nyelvem* feliratú, rövid, poliészter felső – mindez most bántóan mesterségesnek tűnt, és féltem, hogy anya mindjárt felgyújtja a hőségtől szikrázó erdőt a felforrósodott polimerekkel.

Paweł nem hazudott, tényleg ismerte az utat. Rutinosan vezetett minket, és nemsokára – mintegy varázslásra – vízparton találtuk magunkat. Ragyogott előttünk a kék tó, amelyet mindenfelől sűrű erdő vett körül. A csodától felvillanyozva rohantunk le a vízhez. Nagyon piszkos volt, alig látszott a homokos fenék a gallyaktól és fakérgektől, amiket idehordott a szél. Anya leterített egy pokrócot, és ledobta magáról a *Felvágták a nyelvem* feliratú felsőt. Lehúztam a cipőmet, de nem akartam levenni a pólót és a nadrágot Paweł előtt. Daniel és Sonia

bugyira vetkőztek, és a langyos vízbe vetették magukat, Paweł utánuk ugrott. Irigyeltem Soniát, amiért kizárólag gyermeki jelleggel rendelkezett. Én félúton álltam az úszhatnék és a homokon és a pokrócon elnyúlt, poliészter nőiesség között.

Sonia a part mellett lubickolt, Paweł és Daniel vízszint mélyebbre mentek. Öcsém persze nem tudott úszni. Hol tanult volna meg? De most előadta a nagy menőt. Hívta Filipet a partról, Filip remegett, és néha megérintette mancsával a vizet. Meg akartam lökni a lábammal, de egész testében reszketett; úgy döntöttem, nem élek emberi hatalmammal. „Azt hittem, tudsz kutyászni”, gondoltam kajánul. A kutya megsértődött, lerogyott a homokba, végül elszaladt. Alig sikerült eljutnia a fenyőfa előtti árnyékfoltig, ahol nem figyelt oda, és elesett a gyökerekben. Egy csapat nyúl sem lehelte volna életet az elcsigázott Filipbe.

Láttam Danielt és Pawełt a tó közepén; a napfény a szemhéjamra ült, és megdermedt. Paweł átölelte Daniel derekát, és a vízre fektette, mint egy deszkát. Daniel egy rövid sóhajtással megadta magát anya élettársának – az elhagyott gyerek megkönnyebbülésével, aki végre tapintást érez a bőrén. Úgy érezte magát Paweł kezében, mint a drágakő, amit hosszú évek után végre leporoltak és megcsodáltak. Egymás mellett úsztak, Daniel folyton lesüllyedt, pár másodpercig fuldoklott, majd visszatért a felszínre, miután Paweł meglepően erős karjai visszahozták az életbe. Sonia szeretett volna csatlakozni

hozzájuk. Anya élettársának a karjaiban akart megtanulni úszni! De még időben elkaptam a kezét. „Ne, maradj itt! Te kislány vagy, nem illik.” Paweł feldobta Danielt – a fiú kicsusszant az apuka karjai közül, felrepült a levegőbe, és pár méterrel odébb nagy csobbanással leesett. Valódi kőként csillogott a levegőben, aztán pár pillanatig nem bukkant fel, és anya kivételével mindannyian megrémültünk, hogy Paweł eltörte az öcsém gerincét. De végül felbukkant tíz méterrel odébb, és integetett, büszke volt magára és a gyengécske Pawelre, akiről kiderült, hogy kész erőművész.

Amikor végre kijöttek a partra, észrevettem, hogy valami furcsa zöldes bevonat borítja a testüket. Anya kiszáradt és elolvadt; ragacsos poliészter csillogott a homokon. Paweł melléfeküdt, és nyitott tenyérrel rácsapott anya seggére. Az megrázkódott. Anya felsóhajtott, Paweł pedig elküldött minket gallyakért és tobozokért. Aztán tábortüzet gyújtott a homokon, és fölötte melegítette az otthonról hozott kolbászokat. Ettem, bár semmi étvágyam nem volt; furcsa, forró ürességet éreztem a gyomromban. És szomorúságot. A hús millió kis darabra foszlott a számban, a fogam közé ment, és ott is maradt, ezért aztán csak cuppogtam, és köpködtem a kezembe, hogy a maradékot Filipnek adjam.

Hazafelé menet Paweł lefékezett a viskótól nem messze, és mondta, hogy maradjunk egy kicsit a kocsiban. Ő meg ment, hogy meglátogassa gyerekkora színterét, amely miatt nem sikerült karriert csinálnia. Borzasztó

füledt lett a levegő, féltem, hogy megfulladunk az izzásig hevült Fordban, Filip, Sonia és Daniel szeme kidülledt. De Paweł szerencsére nem sokáig maradt a családdal. Pár perc múlva visszajött.

– Tiszta Mad Max – morogta, és beindította a motort.
– Elszáradt minden, a seregélyek felzabálták a meggyet. És eltemették az anyám.

Mindenki levegőért könyörgött, de csendben ültünk, csak Filip lihegett hangosan. Ha valaki visszatér gyerek-kora színterére, és azt mondja, az a Mad Max, akkor illik egy kis tiszteletet tanúsítani. Paweł tutira tudta, miről beszél: március–április fordulóján, amikor esett egy kis eső, felfrissítette velünk az összes részt. Néztük a sivatagi kalandokat, sivatagi üldözéseket, sivatagi étkezéseket, és sajnáltuk, hogy esik, és nem tudunk kiülni egy kicsit az udvarra, megszabadulni egy időre a folyton ránk akaszkodó Pawełtól, akit most nagyon sajnáltunk az anyja és a homok, a homok és az anyja miatt. Mert biztos állandóan összekapcsolódott a kettő. Később, Pawełt figyelve, aki az erdei kirándulás után idegek, szálak és félszavak gombolyagjává változott, azon gondolkodtam, mit is látott valójában a házban – elképzelttem, hogy ott látta az öt nővérét, akik olyanok most, mint a szalmabábok, száraz, lapos arcukat, a fülükből, szájukból, orrukából lógó szalmaszálakat és szemgödörhöz hasonló, fekete, fogatlan szájukat. Biztos rátámadtak Pawełre, szalmával karcolták, csalánnal csípték, ütötték azzal, ami éppen kéznél volt – vödörrel, gereblyével, valami régi ásóval –, ő meg állt, nem bírta megmozdulni. Otthagyta az öt fura, kissé

visszamaradt nővérét, és távozott, ők meg elszáradtak, és a kútba temették az anyjukat, amely nem csobbanással, hanem üres kongással felelt. Gyűlölték Pawełt, de félték követni.

* * *

Anya szerette Pawełt, de volt benne elég erő, hogy kirakja otthonról. Paweł nem nagyon tiltakozott, bár meglepte, hogy végül sor került erre. Nehezen szakadt el a berendezési tárgyaitól – tiszta por volt utána a könyöke, és néhány sötét folt maradt a teste után az asztalon, a kanapén és a vécén, napokig szaladgáltam a ronggyal, és próbáltam letörölni az élettárs utolsó nyomait.

Nem is tudom, mit éreztem. Kicsit megszenvedtem, Daniel viszont szabályosan depressziós lett – elvesztette a patchworkapukáját, aki úszni tanította a piszkos, zöld tóban. Anya újra egyedül volt – elment a Biedronkába, hazajött, és az asztalra könyökölve cigizett. Én is elkezdtem cigizgetni. Aztán anya újabb és újabb élettársat talált magának. Mindegyikük rondább és ostobább volt Pawełnál, de átmeneti jellegük kárpótolt minket a hiányosságaikért. Anya különben Paweł után már nem áltatta magát azzal, hogy apukát talál nekünk, ezért diszkrét, sötét, komor szerelmeket keresett. A többi apuka közül egyik sem erőltette ránk magát túlságosan. A fal mögött azonban időnként hallottuk ismétlődő, gyors mozdulataikat. A Pawełre oly jellemző diszkréció és érzékenység nélkül sürgölődtek anya testén.

A CIPŐSDOBOZ

Hogyhogy boldogságban élt velünk egy kiskutya?
Mert macskánk mindig egy rakás volt – macska macska hátán, nem is tudom, honnan, mindenhonnan. A macskákkal azonban köztudottan kicsit más a helyzet. Ők amolyan kötelezettség nélküli, diszkrét állatok – ha eléjük teszed a tálkát, esznek, ha nem, megértik, és mennek más-hová. Nem akarnak tartozni senkihez, ha viszont téged választanak, elbűvölőek, meleget sugárzóak, megértőek lesznek, az öledbe ülnek, és finoman kapargatják a kezed, melléd fekszenek, és meghitt melegségben tévéznek ve-

led. A kutyák meg? A kutyához papír, oltás, felelősség kell. A kutya ugat, elszalad és harap. A kutyát sétáltatni kell, enni kell adni neki (mert nem szerez magának, nem fog kismadarat), muszáj játszani vele, és állandóan megerősíteni: igen, szeretlek, olyannak, amilyen vagy, minden mozdulatodnak örülök.

Mivel nem volt könnyű dolgom a suliban, a mezőre jártam sírni. Reggeltől kezdve hallottam a hátam mögött az osztálytársnőim vihogását; volt, hogy lökdöstek, rángattak. Aztán a fiúk is csatlakoztak hozzájuk. Utánam kiabáltak, hogy „deszka, deszka!”, mert nem volt mellem. De alig valamelyik lánynak volt, és csak nekem kiabáltak. Nyers tojást dobtak a cipőmbe (teszi után, éppen öltöztem át), kiszórták a könyveket a hátizsákomból, vagy röhögtek, hogy „Ula-kula”, „Ula-lópikula”, „Ula-félcédula”. Egész nap sírás kerülgetett – dagadt-dagadt a torkomban a gombóc, mint egy hógolyó, mígnem akkora lett, hogy képtelenség volt lenyelni. Az órákon nem bírtam megszólalni: rögtön fuldokolni kezdtem volna, és kiesett volna a padra, amit a számban hordoztam. Elbőgphettem volna magam, de biztos nem értette volna meg a tanárnő – a tanárnők nem azért vannak, hogy megértsenek, hanem hogy azt mondják: „Mit bőgsz, inkább tanulni kellett volna”, mintha olyan könnyű lenne mindenkinek. Az utolsó órán már remegtem az idegességtől – nem bírtam koncentrálni, nem is láttam, mi van a táblára írva, elködösült a tekintetem, és imádkoztam a padhoz, amely szanaszét volt vésve, és tele volt írva ilyen szövegekkel: *Fuck Widzew,*

Fuck ŁKS, Megbasztam Anna S.-t, I LOVE SATAN vagy II. János Pál pedofil, hogy eressen már el, miközben mindenki engem bámult, és sokatmondóan mosolyogtak egymásra: már megint kész van a kettyós csaj. De mindig kész voltam, még ha éppen nem is különösebben zaklattak, mert magamon éreztem a pillantásukat.*

Busszal mentem haza. Osztyáltársnőim hátul ültek. Nem akartam velük együtt leszállni, ezért előbb meg-lógtam. Még messze volt hazáig, de a mezőn át mentem. Végig a Szép utcán, ami ironikusan hangzott, mert régi, romos házak szegélyezték, amelyekben szegények laktak, vécé és zuhanyzó nélkül, viszont bokszoló férjekkel és kiskutyákkal, akik olyan viccesen visítanak, ha kidobja őket valaki az ablakon, meg haldokló anyákkal, akikből mindenkinek elege van, mert fekszenek, és bűdösek. A macskaköveken néha szennyvíz folyt, én meg lépkedtem a macskaköveken, a szennyvíz fölött, hopsz! S le-szegtem a tekintetem, ha láttam egy tántorgó piást, vagy fiatalokat, akik már délután inni kezdtek. De a legtöbbjük számára láthatatlan voltam. Egy ilyen kis, sovány valakit szerencsére simán figyelmen kívül lehet hagyni. Lépkedtem a vízelvezető csatorna mellett, és a csatornarendszer rejtelsein töprengtem. Folyt végig a szar az utcán, nyáron borzalmasan büzlött, de az igazi gondok az éghajlatvál-tozással jöttek: a heves viharok idején másodpercek alatt lezúduló, több száz liternyi esővíz nem fért be az aknába – egyszerűen kiöntött, elárasztva az emberek pincéit és

* Widzew, ŁKS: lódzi labdarúgócsapatok.

padlóit. A Szép utca egy régi végállomásban ért véget. A járatokat megszüntették, a végállomást parkolónak használta egy helyi szerelő.

Mindezt magam mögött hagytam – egyre beljebb haladtam a rétek terében, és felsóhajtottam a könnyű szélről, amely hol felkerekedett, hol újra lecsendesedett. Mintha kódorogna valaki után a mezőn, keresne valakit. A távolban látszott a temető fala, sőt tíz-tizenöt síremlék is. Falta fel a temető a rétet, egy nap nyilván teljesen be fogja kebelezni. Lépkedtem a földön, amely alatt addig szarvasok, nyulak, gyíkok, giliszták feküdtek. Egyszer azonban emberek is fognak nyugodni alatta, a rájuk jellemző logika szerint, hogy mindent kisajátítanak a világban. Akár a halálukkal is. Miért, a halálunkkal nem sajátíthatjuk ki a világot?

Mentem, és halkán sírdogáltam, a kabátom ujjával törölgettem a könnyeimet. Amikor rosszul voltam, mert fájt a hasam (szégyelltem enni a suliban, mert borzasztóan néztem ki, ahogy majszoltam a sonkás zsömlét, utána meg bűdös lett a szám a hústól, úgyhogy rendszerint kidobtam az uzsonnát), nekitámaszkodtam egy-egy fa vékony törzsének. Majd újra nekiindultam, újra nekitámaszkodtam egy fatörzsnek, újra sírtam. Csupa kéreg és sár volt az arcom. A csatorna mentén haladtam, ahol régen igazi folyó folyt – a mi igazi folyónk, a Pabianka; annak idején lehetett benne fürödni, mert széles volt, sebes és mély. Anya mesélt gyerekkora boldog napjairól, amikor ide, a Pabiankára járt, a barátnőivel leterített egy pokrócot, és beugrott a vízbe, egész nyári napokat töl-

tött így, ez alatt szinte minden környékbeli találkozott a folyóparton – hová máshová utazhattak volna, hiszen szegények voltak, de boldogok és elégedettek az életükkel, mert ott volt nekik nem messze a folyó és a fű, a megőrződött világrend.

A nagy mesélte, hogy ugyanazok a férfiak, akik nyáron a Pabiankában fürödtek, a sorban haló iparosok és gazdálkodók, akik bővítették a temetőt, úgy döntöttek, szűkítik a folyó medrét, mert minden évben elöntötte a földeket, tönkretette a termést, meg a sírokat, ami szabályos zombitámadással fenyegetett. Így is tettek, és a folyó magába zárult – immár vékony patakban csordogált, esőzések után kicsit megemelkedett, de sosem duzzadt csekély szintje fölé. Elérték a céljukat – kiszáradásra ítélték a Pabiankát, a globális felmelegedés meg feltette az i-re a pontot. De hát nem ez volt az első eset. Már megtörtént egyszer, hogy Pabianka hosszú, lassú haldoklásra volt ítélve.

Ahogy említettem, szegény, hitvány városunknak egyetlen legendája volt. Ezt a legendát mesélte nekem a nagy – öt-hat éves lehettem – a hercegnőről, aki rendkívül csúnya volt, és ki sem merészkedett a kastélyból, mert minden kimerészkedés balul végződött – a szegény hercegnőt kegyetlenül kinevették, elmondták mindennek, sőt elfutottak előle, visítva és háborogva, hogy megint a városban rontja a levegőt a lény. A nép követelte, hogy távolítsák el a csúfságot, a herceg pedig nem akarta felbőszíteni a népet – mellesleg neki is elege volt a lányából, aki nem fért össze a nemesi méltóságával –, és bezáratta

Pabiankát a kastély pincéjébe, a parasztoknak pedig ultimátumot adott: vagy elszegődnek kemény munkával alagutat ásni, vagy örökre el kell viselniük Pabianka jelenlétét.

Ettől kezdve a hercegnő a nappalokat bezárva töltötte, éjjelente pedig átpréselte magát az utca alatt található föld alatti folyosón; úgy surrant be a templomba, mint egy patkány. Nyirkosak, puhák voltak a falak, meg-megcsuszamlottak a leány göcsös keze alatt. Néha parasztok csontjain taposott. Az alagút a Szent Lőrinc-templom oltáránál végződött. Pabianka itt szépségért imádkozott a Szűzanyához. De nem kapott kegyelmet – azon túl, hogy hamarosan meghalt. Elutasítva, kigúnyolva, saját csúfságában elveszve feküdt a lezárt koporsóban. Halála után állítólag még csúnyább lett (bár egyesek ezt képtelenségnek tartották); a szolgálólány, aki megmosta, mielőtt a sírba tették, óvatlanul az arcára pillantott, és szívrohamot kapott, de eltussolták a dolgot. Ugyanazok az undorító pasik tették, akik csúfsága miatt a lakosztályába dugták Pabiankát, aztán meg összeterelték a parasztokat, hogy megássák az alagutat – a bátyjai, a nagybátyjéék, a püspök és végül maga a herceg. A hercegnőnek azt mondták, miatta – pontosabban a csúfsága miatt – haltak meg a parasztok, s valahányszor Pabianka egy paraszt csontjára vagy koponyájára taposott, reszketett és sírt, engesztelésért imádkozott a Szűzanyához. Ölt, mert csúnya volt, és csúnya volt, mert bűnt követett el – ezért imádkoznia kellett. Minden a helyére került, Pabianka nyomorúsága nem keveredett a nappali világossággal.

Csak néha ébredtek fel éjszaka a szegény, árván maradt gyerekek, és tapasztották fülüket a döngölt padlóra. Kaparászás hallatszott a föld alól. Ilyenkor azt mondták, Pabianka megy imádkozni a szépségért. Az anyák megölelték gyermekeiket, és azt suttogták: „Igen, apátok meghalt az alagútban, de a nagyobb jó érdekében tette”, vagy: „Legyetek jók, és imádkozzatok, különben a Szűzanya föld alatti lényekké változtat benneteket.”

Lépkedtem a csatorna mentén, és énekelni próbáltam. Úgy hallottam ugyanis, hogy a hercegnők néha mezőkön és réteken énekelnek, az állatok (különösen a verebek) sokasága pedig lelkesen felel nekik, majd körbetáncolják őket, és segítenek felölteni a ruhájukat. Így hát énekelni kezdtem Dawid Podsiadło egyik számát. „Kisvárosi lány, kisvárosi lány”, kiabáltam, és ugráltam; könyvekkel teli hátizsákom hol lefelé, hol felfelé húzott. És rángatózott, mint a láncre kötött állat, amely szabadulni akar.

Egy állat felelt, nem a hátizsák – egy pillanatra abba hagytam a kiabálást, és rövid, halk vinnyogást hallottam a bokorból. Megtorpantam. Olyan volt, mintha imádkozna valaki. Félretoltam a leveleket, de nem volt elég – be kellett másznom a susnyásba. Tettem néhány nagy lépést a gazok és tüskék közé, amelyek úgy tapadtak a kabátomra és a nadrágomra, mint egy gyerek vágyakozó szeme.

Végül észrevettem a kis mélyedést. Egy cipősdoboz fekküdt előttem, mint valami fészek. Benne egy kölyökkutya. Lehajoltam, és felvettem a csöppséget. Élt – vinnyogott, és az ujjaimat nyalogatta. A Kazarból volt a doboz. Tud-

tam, sosem fog telni ilyen cipőre. Visszatettem a kutyust, és a hónom alá csaptam a dobozt. A kutya felnyüsztett, amikor megcsúsztam és meginogtam. Ne félj, kutyus. Megmenteni akarlak, és elkeresztelni, nem itt hagyni a Kazar-dobozban a tüskék között. Bár olyan drága ez a doboz, hogy alig merek hozzáélni.

Mentem hazafelé a kutyussal és a méregdrága dobozzal a hónom alatt. Melyikre voltam büszkébb? Nehéz megmondani. A kutya vinnyogott, az autók fel-alá száguldottak az úton, de a cipősdobozban lévő állat senkit sem érdekelt rajtam kívül.

* * *

Egy kutya leírása nehéz feladat, de ha megbirkózunk vele, kiderül az igazság. Noha a kutyus és a Kazar-cipősdoboz miatt büszkén baktattam az utcán, a ház közelébe érve összerendeztem magam. A dobozt a kutyussal együtt bedugtam a hátizsákomba, csak nem tudtam beszíjazni. Jól van, kutyus, kapsz egy kis levegőt, nem fogsz megfulladni, de le ne pisild a könyveimet, mert bűzleni fogok a suliban.

Úgy tettem, mintha mi sem történt volna. Viszonylag normálisan viselkedtem, és észrevétlenül átréselődtem a fal mellett. Megkerültem a házat. Itt alig nőtt fű, tiszta sár volt minden, nem volt hova leülnöm. Kivettem a dobozt, letettem a kopasz meggyfa alá. Kicsi volt az udvar – a ház mögött poroló, a meggyfa, az üvegház maradvá-

nyai, meg persze szemét, mindenféle rozsdás készülékek, tönkrement bútorok. Mögöttük drótkerítés, a drótkerítés mögött kis rét. Régen ott legelt a szomszéd tehene. A tén azonban megdőglött, a szomszédasszony meghalt. Később építettek kicsivel odébb egy benzinkutat. A rétből egy kis darab, egy mezőgazdasági telek maradt, azon túl pár fa, aztán a nagyváros, a lakótelep. Kicsit félreeső helyen laktunk. Titokban tudtam tartani a kutyust. Most tehát leírom: furcsának tűnt. Valódi, hús-vér kutya, de mintha tucatnyi, nem egészen összeillő részből lett volna összevarrva. Többféle kutyából – juhász kutyából, terrierből, keverékből, yorkshire terrierből. Kutyák sokaságát gyűjtötte magába, mint egy lencse. Mintha ötven apja és ötven anyja lett volna, kétszáz kutyafajta. Úgy döntöttem, Filipnek fogom hívni. Valahogy illett rá: a kis fülére, a bolyhos farkára, a kurta lábaira, a nagy mancsaira, a durva szőrére. Vinnyogott, de vidáman. Megvakartam a füle mögött, örömeiben lepisilte a betont; rögtön eszembe jutott Daniel, aki kiskorában ide járt, és a falra pisilt, úgy irányítva a füttyijét, mint a festő az ecsetet, aztán megkiabált, hogy a nedves nyomok barlangrajzok – Sonia utánozni akarta, de sehogy sem tudott állva pisilni, folyton a combját vizelte le. Amikor rájöttem, mit csinálnak, elrángattam a húgomat. „Nem lehet belőled művész, füttyi nélkül születél”, sóhajtottam, de aztán megdöntöttem magam. Mert Danielnek ugyan volt füttyije, de belőle sem lehetett művész – s azt mondtam a húgomnak: „Csóró vagy, tehát nem lehet belőled művész, de ne aggódj, hogy nincs füttyid, azzal csak gyereket lehet összehozni.”

Valamiféle boldogságot éreztem. Kicsi, állati, patchworkkutyás boldogság, de boldogság. Bevittem Filipet a házba. Kezdett hideg lenni, a cementből áradt az első nyirkosság, fagyos harmatot pisilt a természet.

* * *

Sonia hihetetlenül megörült a kutyusnak – olyan hévvel kezdett játszani vele, hogy az állat összeesett és elaludt. Amikor anya hazajött a Biedronkából, rám parancsolt, hogy vigyem vissza a kutyát. Mondtam, azért hoztam el a mezőről, mert reszketett, és halálra fagyott volna, ha nem ugrok be, hopsz, egy ugrással a bozótba, és nem melegítem meg a kezemben. De anya nem akart meghallgatni – nem szerette sem a pisilést, sem az állatokat. Lementem a cipősdobozért, amit leraktam, hogy eltüzeljük, mutattam anyának. Nézd csak! Megnézte a cipő árát. Nagyot nyelt. Aztán kijelentette, hogy tulajdonképpen megtarthatjuk a kutyát, nem fog zavarni minket egy ilyen kis kölyök, később meg kint fog lakni, és megkapja az ételmaradékot.

– Filipnek neveztem el – mondtam büszkén.

– Nem értem. – Anya vállat vont. – A Filip gyereknev.

– Mert kétszáz kutyafajta van benne – mondta tovább Sonia.

Anya azonban valami egészen máson töprengett, mint Sonia kétszáz kutyafajtája.

– Kinek telik hétszáz zlotys cipőre? – tette fel a költői kérdést.

Elfelhősödött az arca. Az asztalra könyökölt, és perce-kig bámult ki a sötét ablakon; a kutyus közben felébredt, és újra játszottunk. Azután Soniával elmentünk a boltba kutyaeledelt venni; hamarosan visszajöttünk a legolcsóbbal, amit találtunk (meg kell szoknia a kutyusnak, hogy már nem mercedeses-kazaros hercegnőnél, hanem modern parasztasszonynál lakik). Persze a jóságot nem lehet pénzért megvenni. Siess, Sonia, mert anya még kidobja Filipet a házból, még visszapakolja Filipet a dobozba vagy egy műanyag szatyorba, kiviszi a rétre, bezárja egy fába, és nem fogja izgatni, hogy ugatni kezd a fa.

De anya nem ölte vízbe a kutyust, nem fojtotta meg, nem bántotta – ellenkezőleg. Ült a padlón, és vakargatta a hasát. Amikor meglátott minket, felállt, és ment tévézni. És mondta, hogy a kutya helye kint van, nem engedi, hogy a házban aludjon, meg hogy rettenetesen bolhás, neki nincs pénze a mindenféle szirupra, állatorvosra, nyakörvre, egyebekre, amiket folyton venni kell egy kutyának ahhoz, hogy egyáltalán életben maradhasson. Aztán meg akartam győzni anyát, de ő csak ült a bekapcsolt tévé előtt, és forgatta a kezében a cipősdobozt. Hitetlenkedve megnézte az árát, behunyta a szemét – majd újra megnézte. Meg akarta búvólni a dobozt. Mintha azt remélte volna, hogy ötven forgatás után megjelenik a cipő, amit azért vett fel valaki, hogy helyet csináljon egy kutyának.

Kis híján elsírtam magam, de nem tettem. Magamhoz öleltem Filipet. Szerencsére sokat értett, és elfogadta az olcsó eledelt. Mindennek ellenére, pedig néha lehet nemet mondani. Szeretni foglak, Filip, komolyan. Itt ma-

radsz a házban, a szőnyegre pisilsz. Ha anya azt mondja, „ez az én házam”, akkor én azt mondom, ez esetben én is a fészkerben, a tornácon, az előszobában fogok lakni. És nem cseréllek el semmilyen cipőre, még hétszáz zlotysra sem. Vakargatni foglak, kiszedem a nyakadból a bolhákat, az ujjaim közé csippentem a kullancsokat, és nézem, ahogy szétrepednek a cipőtalpam alatt.

* * *

Szívesebben töltöttem volna Filippel az időt, de muszáj volt egy kicsit suliba járnom – csak sulit után vittem sétálni Filipet. Egyszerűen gondoskodni akartam valakiről, az anyukája lenni, megadni neki minden szeretetet, minden „de” nélkül. Filip kint kapott helyet, anya nem volt hajlandó beengedni a házba, de néha így is beengedtem. Anyának több kutyája is volt, Kölyök, Kevercs, Bundás, ők az ólhoz láncolva töltötték az életüket, és anya el sem tudta képzelni, hogy most egy fedél alatt lakjon egy kutyával. Azonkívül egy kicsit még mindig hiányzott neki a nagyi, és katolikus büntudatot érzett a szerelmei miatt – meg akarta mutatni az anyjának, hogy legalább abban egy véleményen vannak, hogy az ember előbbre való az állatnál. Így hát Filip megkapta szerencsétlen elődjei ólját, osztóva is egy kicsit a sorsukban, meg nem is. Ha anyával összeszólalkoztunk (például azon, hogy be szoktam engedni a kutyát a konyhába), mindig elmentem sétálni Filippel. Mászkáltunk erre-arra, mezőkön, réteken, a Pabiankánál, amelyet Filip borzasztóan szeretett – sokszor leszaladt

a rézsűn, és fürdött a folyóban, amely régen hercegnő volt. A hercegnő azonban nem szerette a kutyákat, még mindig neheztelt az emberekre és az állatokra nyomorúságos élete és szörnyű halála miatt; gyakran előfordult, hogy a víz alá húzta Filipet, látszólag tréfából, de mindig volt benne valami nyugtalanító, és aggódtam, valahányszor a kutya eltűnt a bozótban, hogy lubickoljon egy kicsit. Az egyetlen, amit nem szerettem Filipben, az a rózsaszín és tömzsi, alattomosan gusztustalan fütyije volt – mindig olyankor bukkant elő a bundája örvényeiből, amikor a legkevésbé számított rá az ember. Ez a fütyi volt az oka, hogy nem tudtam teljesen megszeretni Filipet – része volt a természetnek, amely szaporodni és szerelmeskedni akart, és ez taszított. Igyekeztem nem gondolni rá, és igazából nem is nagyon gondoltam – csak Filip néha megfordult, és ilyenkor láttam a borzalmas férfiaságot, amit a hasára csatolva viselt. Senki sem volt szerelmes belém, és tudtam, gyermektelen vénlányként fogok meghalni. Ez tetszett. Néha hiányzott Marianne Kindler és a csókjai. Szerelmes voltam a meggy virágaiba, a szélbe és a halálba – a feszes föld képében képzeltem el, de suliba jártam, és sokkal valóságosabb szex tornyosult körülöttem, mint ami Filip rózsaszín fütyijéhez kapcsolódott, akire vigyázni kellett tavasszal, amikor a környékbeli szukák tüzeltek. Néha így is kicsúszott az ellenőrzésem alól – ilyenkor a szomszédok balhéztak, hogy a prolik nem tudják megfegyvelmezni a kutyát, gyerektartást fognak követelni a szukáiknak, meg hogy ez a lény a legundorítóbb dolog, amit valaha is láttak. Filip pontosan értett mindent, amit mondtak.

A kövek, botok, ásók nyelvét is ismerte, amelyekkel már többször ellátták a baját. Halkan vinnyogott a karjaimban, bocsánatot kérve állati természetéért – fájt neki. Puszilgattam a drága Filip formátlan fejét, és azt hajtogattam: senkinek sem kell bocsánatot kérnie a természete miatt. Meg akartam mondani anyának, de nem mondtam semmit. Rosszul éreztem magam, hogy csak azért bocsátottam meg Filipnek a kurválkodást, mert fütyije volt.

MEGGYPIROS ÉS KEMÉNY

Volt, hogy napokat töltöttem egy könyvvel, de ritkán: ahogy az lenni szokott, mindig akadt otthon tennivaló, anya akart valamit, veszekedett az élettársával, meg kellett vigasztalni Soniát, vagy levest kellett főzni ebédre. Egyformán tetszett minden könyv – sorra faltam mindet, ami a kezembe került. Ha nagy volt otthon a hangzavar, kimentem a ház mögé, a rétre, lefeküdtem a fűbe, és olvastam a *Kövek a sánkra* című háborús regényt, amíg magam is sánccá nem váltam – hangyák által meghódított erődde. Vakartam-vakartam magam, tiszta vörös lett a bőröm, és

dühösen kullogtam haza: haragudtam magamra, a házra, a hangyákra.

A suliban senki sem szerette a *Kövek a sáncrát* vagy az *Ordon erődjét*. A beszélgetések többnyire a szex körül forogtak. Én félttem a szextől, így hát nem szóltam semmit. A fűről és a szabadtéri füvezésről is beszéltek. Szerettem volna füvezni, de nem tudtam, honnan vegyek cuccot. Egy srác szerzett, és kórházba került, mert véécfrissítővel keverte a füvet a díler. „Előfordul”, mondták a suliban. Egyszerűbb idők után vágyakoztam. Ha kitörne a háború, hős lennék, szép jelszavakat írnék a házfalakra. Tudom, igazságtalan, beteg dolog – nem is mondtam senkinek, csak Klaudiának, aki az egyetlen barátnőm volt, és megértett, bár nevetett az álmaimon, naivnak tartotta őket. Szerintem „meggypiros” álmok voltak.

Az óvárosban élt, pedig volt egy gazdag unokanővére. Azt mondta, a szomszédja Tereska a *Szia, Tereska!* című filmből. A főszerepet játszó színésznő, vagyis a mi pabianicei Tereskánk komoly karriert csinálhatott volna, Amerikából kapott ajánlatot, de szerelmes lett, és itthon maradt. Hogy világos legyen: azért rakták be a filmbe, mert amatőr volt, nem kellett megjátszania magát, azt csinálta a filmben, amit mindig: járt-kelt a lakótelepen, beszélgetett egy pedofillal, vodkát ivott, és elvesztette a szüzességét. Lehet, hogy Amerikában is ilyen filmet akartak csinálni vele? Nem tudjuk, mert Tereska úgy döntött, marad. A zsé, amit a filmért kapott, hamar kifújt, Tereska kis szerelme úgyszintén. Aztán persze jött sok másik – egész életét a régi bérházban töltötte az anyjával

és az egymást követő élettársaival, de gyereke nem volt. Klaudia rendszeresen látta, mögötte állt a pénztárnál, néha váltottak pár szót, de persze Tereska jóval idősebb volt Klaudiánál (bár örökre az a topis Tereska maradt a *Szia, Tereskából*), így értelemszerűen nem sokat beszéltek. Közben Tereska néha a sitten ült, aztán lelécelt egy szeretőjével, és otthagya a kutyával az anyját, akit meg az egyik szeretője hagyott ott – egy nagy, csúnya amstaffal, akitől az egész udvar félt. Tereska évekig nem jött haza, bűz kezdett terjengeni az udvaron, végül valaki kihívta a rendőröket. Kiderült, az amstaff megette Tereska anyját, de megmaradt valami a törzséből, és majdnem az egész feje – ezt temették el; a kutyát, aki megkóstolta az emberhúst, elattták, és mindenki megkönnyebbülten lélegzett fel.

Klaudia elmesélte az egészet. El akartam mondani neki, hogy néha én is ilyen Tereskának érzem magam: egy szegény, sovány, megfogdosott, kigúnyolt, nem kívánt, elutasított, kirekesztett lánynak – de megmutatta a vágásait. Behúzott a garázsok és a vadul virágzó jázminbokor közti síkátorba, és felhúzta a pulcsija ujját. Vörös zebra borította az alkarját: a vékony, görbe vonalak valamiféle létrát alkottak a fehér bőrön. Klaudia elmosolyodott, kivillantva az ínyét. Néhány heg egész friss volt, mások csúnya, barnás varrá változtak. „Miért csinálod?“, akartam kérdezni, de nem kérdeztem. Mert tudtam, miért. Bár Klaudiából talán nem néztem ki ilyen mély érzelmeket. Azt hittem, hazamegy, kieszi a hűtőt, bekapcsol egy sorozatot, elalszik, és másnap már azt sem

tudja, mi történt vele, és kicsoda. A többivel meg nem nagyon törődik, mert nem szívesen kínozza magát. De úgy látszik, tévedtem.

Klaudia már általános eleje óta megszokta, hogy gúnyolják. Az évek során beletörődött a „dagadt disznóba” és a „büdös hájpacniba”. Általánosban hónapokig hiányzott, mert nem bírt kimászni az ágyból. A sulis vége felé abbahagyta a ruhái váltogatását; az összeset bepakolta egy műanyag zsákba, a zsákot elcipelte a buszvégállomásra, bedobta a bokrok közé, és elégette. A poliészter és a pamut néma egységbe olvadt. Klaudia két hónapig nem váltotta a ruháját. Kövér disznónak tartották, hát átváltozott kövér disznóvá. Kegyetlenül büzlött; izzadt, ragacsos bőrre levakarhatatlanul tapadt a farmer. Ez alatt a két hónap alatt persze nem mosakodott, farmerben és rózsaszín, szúrós, cicamintás pulcsiban aludt, felkelt, és elvánszorgott a suliba. Melegre fordult az idő, Klaudia kövér teste lihegett a pulóver alatt, az izzadságcseppek kemény lövedékeként ütöttek ki a bőrén. A suliban az emberek eleinte csak tüntetőleg befogták előtte az orruk, de aztán, amikor rájöttek, hogy Klaudia a nyomában úszó büzt büszkén hordozza, mint valami zászlót vagy ereklyét, mindenki megrémült. Szerencsére hamar véget ért az év; Klaudia a bevetetlen ágyban döglött, míg végül az apja, akivel együtt lakott, kidobta az utcára. Este ment haza. Monokli volt a szeme alatt. Az anyja küldött neki száz zlotyot Írországból, és Klaudia tudott venni magának pár rövidgatyát és pólót a turkálóban. Az apja kijelentette, hogy a lánya megguggant a semmittevéstől, és

ráparancsolt, hogy keressen munkát. De Klaudia nem találhatott munkát, hiszen tizenkét éves volt. Pár hétig éhesen, rongyosan bolyongott az üres városban (éjszákára hazament, de hatkor folytatni kellett a bolyongást, mert az apja felkelt, és Klaudia bizonyítani akart neki valamit).

A napsütés, a D-vitamin és a pabianiceiek ragacos nyomorúsága javított a hangulatán. Még mosolyogni is kezdett, és valahogy kihúzta szeptemberig, amikor egyszerűen gimnáziumba* ment; ott ismerkedtünk meg. Úgy tett, mintha minden rendben lenne. Borzasztó hangosan nevetett, és keményen vissza tudott szólni, ezért többnyire egyszerűen békén hagyták. Cigizett, néha könnyűdrogokat tolt. Volt egy gazdag unokanővére, aki tudott szerezni cuccot. Hétfévenként bánatában berúgott. Az apja biztonsági őrként dolgozott, teljes huszonnégy órára eltűnt. Egyszer tizenkét napig nem ment haza, és azt mondta, hosszabb műszakja volt, mert egy munkatársa belehalt a túlterheltségbe, és senki más nem volt hajlandó bejönni.

Klaudia általában nem szívesen beszélt sem az otthonáról, sem az apjáról, sem az anyjáról, aki Írországot szondázta, és valószínűleg nem akart hazajönni, így csak morzsákat hallottam tőle. Például nem tudtam, hogy vagdossa a karját. Ez a vagdosás azonban egészszé állt össze. Bár talán nem logikus egészsé.

* Lengyelországban 1999 és 2017 között a tanulók a hatéves általános iskola elvégzése után hároméves gimnáziumba jártak, majd ezt követhette a szintén hároméves általános liceum.

– Miért csinálod? – kérdeztem végül. Persze értelmetlenül. De muszáj volt.

– Nem tudom.

Már nem akartam kérdezni semmiről Klaudiát. Beértünk a busszal a központba. A megálló mögötti bódében kért nekünk két salátás-sonkás-sajtos szendvicset. A nyílásból előbukkant a kézbe simuló zsemle. Némi megkönnyebbüléssel dugtam a számba (a zsemlet, nem az eladónő kezét, akinek lakkmaradék volt a körmén), fülig maszatos lettem a csöpögő majonéztól. Klaudiának volt zsetonja – az anyja mostanában többet küldött, furdalta a lelkiismeret a tavalyi ideg-összeroppanás miatt. De a zsíros hajú, koszos körmű, pattanásos arcú lány még mindig nem tudott egyenesbe jönni – az anyabőség és az anyahiány robbanókeverék, akárcsak a végsőkig feszített mitesszer.

Megint megmutatta, mintegy véletlenül feltúrva a pulcsija ujját, a foltos alkarját. Fájdalmat éreztem. Hazaérve kihúztam a pengét anya aktuális élettársának borotvájából. A bőrömhöz érintettem, és végiggondoltam mindazt, ami miatt neheztelek az emberekre. Aztán észrevettem, hogy borzasztó koszos a penge – ezért csak néhány vékony, görbe vágást ejtettem, és visszatettem a kicsit véres eszközt az üvegpolcra. Nem érdekel, derüljön ki, és sírjanak.

* * *

Aztán Klaudia apukája talált magának egy másik anyukát, történetesen a biztonsági őrök között, mert kicsit elnöiesedett a szakma, és a lány megszabadult a depressziótól, de csak egy időre, mert hamarosan kettőzött erővel kezdte vagdosni magát. Néha engem is rávett, hogy csapoljam meg a vérem. Mit tehettem, elfogadtam Klaudia ilyen és hasonló praktikáit. Folyton a mánia és a depresszió között ingadozott – mániás időszakában futott a parkban, szép verseket írt, és fogyott, depressziós időszakában ült a számítógép előtt, Counter-Strike-ozott, cigizett, és tolt a cuccot, amit a gazdag unokanővére szerzett, aki mindig tele volt együttérzéssel az amstaffról és a *Szia, Tereskár*ról elhíresült lakótelepen rekedt rokona iránt. Az unokanővérnek prima, tiszta holland füve volt.

– Van célom az életben – mondta egy nap Klaudia cigizés közben, mániás időszakában.

– Hogy érted?

– Lelépni az apámtól, és saját kérére költözni.

Bár nem hittem Klaudia tervének sikerében („nem már, tizenöt évesen?”), nagyon el volt szánva. Valami Salem, Paloma vagy Jubilatka nevű étteremben kezdett dolgozni, nem emlékszem pontosan a nevére, de nincs is különösebb jelentősége, hiszen soha életemben nem jártam egyetlen ilyen gazdagoknak való helyen sem. Kicsit meglepett, hogy felvették Klaudiát; mindig azt hittem, hogy egy pincérnőnek jó csajnak kell lennie, és egyáltalán, nem vagdoshatja a karját, és nem lehetnek

úszógumijai a hasán és a hátán, de Klaudia elmagyarázta, hogy munkavállalói piac van, és a pénz igazából az utcán hever, csak le kell hajolni érte. Szóval mindennap oda járt, sulis után, valamint szombaton és vasárnap, sőt néha sulis alatt is, de nem is nagyon látszott meg a jegyein – úgysem tanult korábban. A pabianicei gazdagokat szolgálta ki. Folyton valami bajuk volt vele, és szükségképpen teljesen kiakarták használni – így hát gyakran kellett az asztal mellett szobroznia, és intésre vodkát töltenie az úrnak vagy hölgynek, vagy olajbogyóért és szószért mennie a konyhára, vagy bocsánatot kérnie, amiért nem elég sós a krumpli. A sok megaláztatás tetejébe – elmondása szerint osztálytársnői és gőgös szülei látogatása volt a legrosszabb – rendszeresen megpaskolták a fenekét, elkapták a könyökét, disznó szavakat sugdostak a fülébe. Klaudia káromkodva mesélt vén kéjencekről, akik orális szexet ajánlottak neki, bár szerintem kicsit túlzott. Vagy mégsem? Klaudia tudott viselkedni, és a karján lévő vágások ellenére az emberek tisztelettel tekintettek rá. Egyszer elaludt matekon, és az öreglány megkérdezte, miért nem otthon alszik, mire Klaudia azt mondta, az étteremben töltötte az éjszakát. A tanárnő legyintett, és távozott, de Klaudia válasza nem kis megrökönyödést keltett a lányok körében. Végül egyikük összeszedte a bátorságát, és tesi előtt megkérdezte Klaudiától az öltözőben: „Miért jársz te egyáltalán dolgozni?” Azt felelte, kell a zse, de a lányok csak mosolyogtak a csinos orrocskájuk alatt. Egyszerűen egyikük sem fogta fel, hogy Klaudiának

keresnie kell magára, és hogy az egész nem valami móka apuka vállalatánál, hanem életre-halálra szóló harc – nota bene apukával.

* * *

Suli után néha meglátogattam Klaudiát; követtem az óvárosba, bemerészkedtem a bérház udvarára, meg a sötét lépcsőházba, amelyet nedvességrajzok borítottak, rejtett jelentéssel teli faldíszeket alkotva. A korhadt lépcsőn felmentünk az emeletre, és Klaudia kinyitotta az ajtót. „Alig laknak itt”, mondta. „Mindenki meghalt, vagy mit tudom én, elköltöztek Sziléziába.” Az üres lakások mellett elhaladva próbáltam egy-egy ajtóhoz tapasztani a fülem, de Klaudia elrángatott: arra is féltékeny volt, ami üres. Kinyitotta az ajtót, ledobta a dzsekijét az ablakpárkányra, és ment, hogy leüljön a tévé elé, az apukája ágyára. Állati bűdös volt náluk: cigi, romlott étel, savanyú izzadság szaga, és azé a fajta szegénységé, amely alig megnevezhető, de annál inkább érezhető – a koszos csapban, az olcsó bútorokban, a nyikorgó ágyban, a porban. Nem volt vécéjük, Klaudiának kint kellett szarnia – fabudik álltak az udvar végében, legyen bár napsütés vagy fagy –, de legalább cigizhetett bent. Bekapcsolta a tévét, és kivett a szekrényből egy kibontott dobozt, az apja hagyta neki. Piros, vastag, dugig töltött dohányrakéták voltak, szenes íz maradt utánuk az ember szájában – de így is együtt szívtam Klaudiával. Igen, kint volt a budi, télen nyilván

odafagyott a segge a szálkákhoz, amíg pisilt, és komplett vérfürdő lehetett minden menstruáció, de legalább az idő nagy részében szabad volt a kérő, mert az apja null-huszonnégyben dolgozott, alig volt otthon. Klaudia üldögélhetett, cigizhetett, tévézhetett, nem kellett törődnie semmivel. Ezt persze nem mondtam hangosan. Lement a nap, a vörös fény megült a téglákon – lassan csöpögött a fűre és a járdára. Leültem az ablakpárkányra, és finoman rámosolyogtam Klaudiára. A meleg tavaszi levegő a fülemben fújt, szaggatta a dobhártyámat.

– Micsoda romhalmaz! – mondtam.

Három cigi után rosszul éreztem magam – a gyomrom nehéz volt, a karom egész könnyű –, valami feljött, de tisztán láttam magam körül mindent: a szemközti falról nagy darabon lejött a vakolat, előbukkantak a téglák narancssárga fogai.

– Zsidó ház – felelte Klaudia.

Megvontam a vállam.

– Tényleg?

– Ja, itt volt a gettó. Aztán Hitler elégette őket.

Semmit sem tudtam az egésztől. Honnan tudtam volna? Már mint nyilván tudtam a holokausztról, hogy zsidók a gázba, meg *halt, raus, raus, raus, Hände hoch*, Auschwitzban, Oświęcimben, satöbbi, de nem tudtam, hogy itt volt a gettó – a zsidó gettó. Igaz, Wacia mesélt Doráról és Kafkáról, de ez most kiesett: nem igazán tudtam ehhez az ürességgel benőtt házhoz kapcsolni sem Dorát, sem Kafkát, akik úgy tele voltak élettel.

– És nem zavar? – kérdeztem.

– Itt nincsenek szellemek.

– Kár.

Enyhén felvonta a szemöldökét.

– Olyan vicces szakálluk volt, meg horgas orruk.

Aztán megnéztük a *Nehéz eseteket*.^{*} Azon gondolkodtam, hogy a nagy ismert-e zsidó nőket. Már rég nem találkoztam vele. Klaudia közölte, hogy a legtöbbjük (a pabianicei zsidóknak) textilüzemben dolgozott, tulajdonképpen mindennap a halált kockáztatták, megbetegedtek, elvesztették az ujjukat, de akadt köztük sok tanult ember, sőt gyáros is, kizsákmányolók. Nagyon későre járt, haza kellett mennem. A lépcsőházban nem világítottam a mobilommal (nem volt világítás), hanem odaléptem egy-egy ember ajtajához, és próbáltam kitalálni, lakik-e mögötte valaki, laktak-e mögötte porrá égett zsidók. De kizárólag az üresség felelt – a csapból csöpögő kő-üresség. Nem lakott bent senki – csak az űr, ami maradt az élet után, amit elsöpörtek a történelem seprűjével. Néhány fiú állt az udvaron, furcsán néztek rám. Legszívesebben elszaladtam volna előlük, odakiáltottam volna, hogy hülyék, mert olyanokat irkálnak a házfalakra, hogy „ZSIDZEW A GÁZBA”, de nem tudtam, hogy biztosan ők voltak-e. Olyan volt, mintha befalazták volna az óvárost, csupa kő, csupa macskakő. Az emberek bezárták az ablakokat. Lassan mentem, az utcából más, sötét, macskaköves, faház

* Lengyel áldokumentumfilm-sorozat.

utcák futottak szét. Egy bolt villanykörtéjének fényében egy gyerek állt egy kirakat előtt – úgy éreztem, mintha megtaláltam volna a mesebeli zsidót, de csak optikai csalódás volt. A következő pillanatban fiatal lány lépett ki a boltból, megfogta a gyerek kezét, és eloldozott egy kutyát. Együtt elindultak előre, aztán befordultak. Semmi értelme nem volt, de szerettem volna megismerni ezt a lányt, aki szívében hordozta az óváros szomorúságát, és bizonyára gondot jelentett neki egy ekkora kutya. Vettem egy kólát a Žabkában. Honnan van a gyerek?, tűnődtem. Biztos kicsi a lakásuk, a lépcsőházba nem mernek kimenni, bent viszont nem dohányzik a lány – így hát az előszobába megy, kihajtja az ablakot, és a haldokló szomszédasszony hörgését hallgatva szívja a vékony, mentolos cigit, nézi a szemközti falat, és azon gondolkodik, ki szokta felírni, hogy „ZSIDZEW A GÁZBA”.

Rávettem Klaudiát, hogy menjünk el a kirkutba (tőle tanultam a szót), vagyis a zsidó temetőbe. Elég közel volt a sulihoz, de igen messze az óvárostól. Szögesdróttal megerősített fal vette körül, mellette parkoló és egy kazánépület – ahhoz, hogy bejussunk, át kellett ugranunk a lelakatolt kertkapun. Nem járt ide senki, borzasztó elhanyagolt, gazos, romos volt minden. A német gyárosoknak elegáns kertjeik voltak, a zsidók nem érdekeltek senkit. A sírokat felverte a gyom, a feliratok olvashatatlanok voltak, persze úgysem tudtam héberül. A sírköveken más kövek heverték – kicsik, szögletesek, furcsák. Gondoltam, takarítok egy kicsit, ledobálom a köveket a földre, de

Klaudia nem engedte. „A csontoknak vannak”, mondta. Leültem egy sír mellé, és fúrni kezdtem a földet az ujjammal. Tudtam, nem fogok találni semmit, de vágytam az igazság után, ami lehet csont vagy állat.

– Tudtad – szólalt meg végre Klaudia –, hogy Adrian itt dugta meg Iwonát?

Iwona egy osztályba járt velünk. Amolyan félenk, de nagyon szép lány volt. Adriannal járt, a szünetekben csókolóztak.

– Itt?

– Igen, mert ide nem jár senki. Iwonának meg ott van a lakásban a nagyapja és a bátyjai.

– Honnan tudod?

– Valaki említette.

Játszottam a fűvel, a homokkal, és rövid, ijedt pillantásokat vetettem a kerítés fölött körbetekert szögesdrótra. Elképzeltem, hogy itt kell maradnom – hogy a zsidó temetőben fogok megöregedni, és senki sem fogja észrevenni, hogy kiskoromban megkereszteltek. Elhatároztam, hogy hittanon előadom az egészet a tanárnőnek, de tudtam, hogy nem fog megérteni. „Ha templomba jársz, akkor elítélsz másokat”, mondtam magamban. A gettó területén, az óvárosban, Klaudia házától nem messze most egy templom és egy katolikus óvoda állt – néha láttam a városban az apácákat a gyerekekkel. Lépkedtek fekete főkötőjükben, amely olyan volt, mint egy fekete betétes golyóstoll, közöttük színes labdák gurultak – kövér gyerekek, akiket indoktrináció céljából írtak be az oviba.

De elmondták-e ezek az apácák a gyerekeknek, hogy a templom a gettó területén áll? S hogy bármit teszel, az rossz és fájdalmas lesz? Leültem a földre, száraznak tűnt, de makkok nyomódtak a fenekembe. A zsidó temetőben egyáltalán nem voltak szellemek – egy lélek sem volt a sírkövek és a furcsa, zsidó nyelvű feliratok között. Untam a lélektelen üldögélést, Klaudia is. Pedig a nagyi, a dédi munkatársnői feküdtek előttem – az ő anyáik, nagyanyáik. Meg a gyerekeik – az ő köveikre fülemülét véstek. Olyan gyerekek, akiket néha látsz a városban, és elgondolkodsz, kik lehetnek, minek a lenyomatai. De még ők is eltűntek innen – elpárologtak, mint Klaudia szomszédjai. Vagy még mindig itt voltak, csak nem volt erejük megjelenni? S csak párologtak közvetlenül a föld fölött, holtan, de élve, halálra kínozva, lelőve, keresztülyuggatva – mozgatták a makkokat, és fojtogatták a lengyel macskákat, mert a besúgásra emlékeztették őket azzal, hogy átláttak a holtakon? Fázni kezdtem, aztán melegem lett.

– Honnan tudod, hogy itt keféltek? – kérdeztem.

– Valahonnan. Már nem emlékszem.

Tapogattam a makkokat, és lezártam fölöttük a földet. Szerettem volna, ha hatalmas fákká sarjadnak, a fák pedig a sírok közé eresztik gyökereiket, behatolnak a holtak alá, és visszahozzák őket az életbe, de tényleg, a tölgyfa nedveivel. Bár tudtam, hogy ez lehetetlen és butaság. Klaudia leült egy sír szélére, és dudorászott: „Abramnak már pelenkába’ táncra perdült zsenge lába, mit volt mit tenni, így lett egy dandy, ma már a foxtrottot járja...”

Ástam, ástam, de egy csontot sem találtam – azok is eltűntek. Aztán hazamentünk.

* * *

Klaudia később dolgozott benzinkúton, lakótelepi boltban, egy temetkezési cég recepcióján és szórólaposként. A sulis két éve alatt nem sok időt töltött tanulással és házi feladattal, de így is könnyedén lépett egyik osztályból a másikba; a vagdosást is abbahagyta, de amikor észrevette, hogy én viszont elkezdtem, elhívott alkalmi vagy időnymunkára (lehet keresni a munkaerőpiacon, de ujjak és vér árán). Júniusban elmentem vele szórólapozni; az utolsó puffedt, fülledt iskolai napokat azzal töltöttük, hogy reklámújságokkal jártuk a házakat és paneltömböket, és mindenféle színes szarokat nyomtunk az emberek kezébe az utcán. Noha többnyire elég szánalmasnak, elhanyagoltnak és egyenesen öregnek tunk ezek az emberek (építőmunkásokkal találkoztunk, orvostól hazatérő nénikkel, piásokkal, asszonyokkal, akik a buszra vártak a varróüzemben vagy a gyógyszergyári futószalag mellett töltött nap után), levegőnek vagy szórólapnak néztek minket – elküldtek, és elfordították a fejüket. Így volt berendezve a világ, hozzá kellett szoknom. Lényegében semmim sem volt, és nem is akartam, hogy legyen. Klaudia viszont a túlhajszoltság és az alváshiány miatt nagyon lefogyott. Már lényegében senki sem tudott megkülönböztetni minket egymástól. Mindkettőnkben volt valami kísértetszerű, csak Klaudia zsebében még pénz is.

A szórólapoknak körülbelül a felét elosztogattuk, a többit bedobtuk a kukába, és hazamentünk. Picsába a környezettel! Végül is már úgymint kinyomtatták a szórólapokat. Igazából nem lehet visszacsínálni semmit.

* * *

Vége lett a giminek, és Klaudia, akinek gazdag unokanővére volt, és egy udvarban lakott Tereskával a *Szia, Tereskából*, meg a zsidók után maradt ürrel, eltűnt az életéből. Én általános líceumba mentem, ő textilpariba. Persze nem sikerült elköltöznie az apjától azokból a fillérekből, amiket a szórólapozásért és a vodkatöltögetésért kapott. Mindennap felébredt picit szobájában, tapogatta az ablakpárkányt, kereste a hideget, mert ott mindig hideg volt, bámult ki az ablakon, és azt képzelte, ő Tereska, de lelép Amerikába, járja New York utcáit, egy loftban lakik, cigizik az erkélyen, és van egy kutyája, de nem amstaff, talán yorkshire terrier vagy csivava, és előkelő sétákat tesz vele butikokba, esténként pedig kávézóknak bort iszik, és könyveket olvas, miközben egy-két havonta eljátszik egy kisebb szerepet egy társadalmilag elkötelezett filmben vagy avantgárd színdarabban, és a lengyel szegénységről mesél a *Times*-ban. De pont a lakásával szemben voltak az ablakok, amelyek mögött az amstaff öt teljes hónapig zabálta Tereska anyját, amíg Tereska a kis szerelmeivel hetyegett a tengerparton, és már nem remélt semmit. Azok az ablakok, amelyek mindig arra emlékeztették Klaudiát, hogy a világ zárt és érzéketlen hely. A sarokba

vágtam az *Ordon erődjét* és a *Kövek a sánccrát*. Már tudtam, mit jelent a háború és a megszállás: csontokat, gyurmát, lélektelen temetőket – nem pedig hülyeségek irkálását a falakra, zászlószerző játékot és fellengzős beszédeket. Nem akartam ezekkel vigasztalódni. Különben is megint jött a tél, és attól kezdve nem sokat olvastam, nem voltak meg otthon a feltételek. November elején jégpályává vált az utca, és anya balesete miatt több feladat hárult rám. A ház erőddé vagy sánccá vált – futkostam a falak között, és vigyáztam, hogy ne fagyjon meg semmi.

POST MORTEM

Anya eltörte a lábát, és kórházba került. Nem mondom, aggódtam, de le kellett vinnem Filipet sétálni, meg kellett csinálnom Soniával a házit, fel kellett keltenem Danielt a sulis előtt, délután levest kellett főzöm nekik ebédre, csonttal vagy anélkül, majd be kellett gyűjtanom a tűzhelyet, hogy meleg legyen a víz, és le kellett kapcsolnom a villanyt, úgyhogy arra sem volt időm, hogy rendesen elbőgjem magam; dühös voltam anyára, amiért nem vigyázott, és rám hárította ezeket a feladatokat. Pénteken végre sikerült mindent elrendeznem, és eljutnom a suliba

(már líceumba jártam, bár nem ment túl jól), de nem bírtam koncentrálni, csak ültem, és bámultam a félig megfagyott verebeket a villanydróton, akik tojtak rám, mert szeszélyes istenüknek, az árammal teli transzformátornak hódoltak. A verebeket nézve azonban végre szomorúságot éreztem, és sms-eztem anyának, hogy összeszedem a testvéreimet, és nemsokára meglátogatjuk a kórházban, de nem írt vissza.

Munkából hazafelé jövet törte el a lábát. Erősen fagyott éppen, ő pedig elesett a járdán. Rá a lábára, amely rossz szögben hajlott be – megrepedt a csont, és anya elzuhant. Az egész utcát betöltötte a sikítása, de már rég aludt mindenki, senkinek sem volt kedve felkelni, elhúzni a függönyt, és körülnézni, főleg, hogy anyának egy nem túl barátságos környéken kellett áthaladnia, és az emberek egyszerűen nem merték kitenni a lábukat éjszaka, attól félve, hogy egy bedizájnerezett drogosbanda megkopasztja és otthagya őket a hidegben. Anya a járdán feküdt, összetekeredve, mint a kínai fejhallgató zsinórja, és próbálta elővenni a mobilját: a szűk farmerja zsebébe szorult, nem akart kijönni. Végül sikerült; összefagyott ujjjaival próbálta bepötyögni a segélyhívó számot, de csúszkáltak az ujjai a képernyőn, és lemerült az aksija, nem bírta a hidegben. Anya a járdához ütögette a telefont, az ujjai között dörzsölte, lehelte, és imádkozott, de nem segített, és anya félni kezdett, hogy megfagy, mint a kutya, akit télvíz idején kivágtak, főleg hogy elment a hangja, és most úgy hörgött, mint egy félholt liba, ezért nem hallotta senki. Így feküdt, a kihülés határán, tiszta

szederjes volt az ajka és az ujjai, a szíve pedig kemény, mint a kő, amikor megállt fölötte valaki. Egy nő volt az, de anya nem látta a kapucnis, sálba bugyolált arcot. Ez a nő hívta a mentőket, húsz perc múlva felgurult a járdára a mentőautó. Anyát kórházba vitték, a nő ment a dolgára. Anya azért nem halt meg, mert félt, hogy a főnöke megöli – másnap kettőre kellett bemennie, és tudta, hogy nem fog tudni, a mobilja lemerült, és nem volt senki, aki szólhatott volna a Biedronkában, hogy nem jön. A főnöknőnek, bár néha tényleg egy utolsó rohadék volt, azért volt szíve, és gyakran segített anyának; egyébként az összes, a szupermarketben dolgozó nő igyekezett minél kevésbé idegesíteni a többieket, de hát egy főnöknek, ugye, muszáj néha ráfordulnia a csapatra, és kirúgással fenyegetőznie, vagy tényleg kirúgnia valakit. Anya tudta, egy törött láb nem ok arra, hogy otthagyon mindent és heverésszen, ezért tágra nyitotta a szemét, és jajgatott valamit fájdalomcsillapító hatása alatti, narkotikus álmában. És nem halt meg. Később merült csak le, akárcsak a mobilja, amely valószínűleg a járdán maradt, vagy a mentőt hívó nő zsákmányául esett (folyton elfelejtettem, és sms-eztem anyának).

* * *

Anya álmos volt, ezért körbejárt a szupermarketben. Igazgatta a polcokon a csipszeszacskókat, tapogatta a kólásüvegeket, egyenes sorokba rendezte a vodkát, ellenőrizte a paradicsomok állapotát. Elköszönt az utolsó vásárlóktól, dühös volt, hogy még mindig jönnek, és

nem kezdheti el a takarítást. Nem akart aludni, így hát elképzelte, hogy egyedül maradt, kint végbement az apokalipszis, és eltűntek az emberek, ő meg végre csinálhatja, amihez kedve van, senki előtt nem kell szégyenkeznie a szerelmei miatt, nem kell vallomást tennie senkinek, vég nélkül róhatja a szupermarket járatait, és igazgathatja a polcokon a csipszet, a kólát, a fogkrémet és a konzerv húsgombócot, de egyikkel sem csillapíthatja az éhségét, mert egy titokzatos vírussal vannak fertőzve – csak annyit tehet, hogy vég nélkül járkal, és próbál ébren maradni, időben eltolja a maga apokalipsziséét, és gondolkodik, honnan került a világba ez a vírus.

– Ez elől a vírus elől nincs menekvés – mondta anyának Beata, a kolléganője, akivel egy műszakban volt. – Nem-sokára mindenhol ott lesz, és hopp! elkap a blúzodnál fogva, és meglepedik a tüdődben.

Beata keményen dolgozott, mert volt egy gyereke, aki furcsa betegségben – izomdisztrófiában – szenvedett, amitől nem tudott járni. Amikor Beata tíz éve a szupermarketbe jött, gyönyörű lány volt, most viszont borzasztó öregnek nézett ki, a szeme alatt táskák és szar-kalábák, a haja tönkrement, a kezén kidörzsölődött a bőr, ráadásul sérvet kapott a kukoricakonzervek cipelésétől. De mindennek ellenére tudott mosolyogni, és volt egy szenvedélye az életben: az apokalipszis. Tényleg sokat tudott a világvégéről, és a munkahelyén a cigiszünetekben a jövő látomásaival és a Biedronkának raklapszám szállító nagyvállalatokkal kapcsolatos revelációkkal traktálta kollégáit. Nem bírta elviselni, hogy az élete örökös gürizés,

amely kizárólag a vég felé vezet. Egyik cigit a másik után szívta, és azokról a vírusokról beszélt, amelyek az olvadó gleccserek jégtakarójában és az ember által folyamatosan kifosztott őserdőkben élnek, a Coca-Cola Companyról, amely tönkreteszi Afrika ivóvízforrásait, és fogakra tapadó mérgekkel árasztja el lakóit, ők pedig ezt isszák víz helyett, mert a víz elapadt, az olajkonsernekről, a külszíni fejtéseikről az őserdőkben és nemzeti parkokban, a szemünk előtt pusztuló fajokról, a futószalagon lemészárolt marhákkal etetett házimacskákról... Senki sem akart beszélni Beatával, dilisnek tartották, munkatársnői kinevették az „afrikai sámánasszonyt”, tolták a kolbászos zsemlet, és mondogatták: „subidubidu, Beata egy wudu”, pláne azután, hogy kipécézte a macskákat, hiszen a macskákat mindenki szereti, tényleg nem tehetnek róla, hogy húsevők, Beata meg törődhetne inkább a gyerekével, segítségre van szüksége, nem gleccserre, őserdőre, tehenekre meg afrikaiakra... Anya kicsit megértette Beatát, ezért néha beszélgetett vele, de rossz véleménye volt a barátnőjéről. „Folyton a neten lóg, éjszakánként baromságokat néz a YouTube-on, aztán meg hülyeségeket beszél”, vagy „Mit csinál otthon, zakkantaknak szóló oldalakat böngész, ahelyett hogy a gyereke érdekelné”.

Amikor anya felébredt, fel akarta hívni az élettársait, de egyiknek sem emlékezett a telefonszámára, így végül elkérte a szomszéd néni mobilját, pontosabban elvette a mobilt a szomszéd néni éjjeliszekrényéről, az ugyanis a prágai Károly-híd pózában feküdt, nyitott szájjal, mint egy tátrai barlang, és nem tudott beszélni.

Anya gyorsan bepötyögte a számot a csokoládékočka nagyságú billentyűkön. Felvettem. Dühös voltam, de fogtam a gyerekeket, és indultunk a kórházba. Végül is nem anya tehetett róla.

Ahogy megláttam anyát, elpárolgott a dühöm. Olyan szerencsétlen, sovány, szederjes volt, ahogy ott feküdt. Vigasztalt minket, de nyilván nem hittünk semmilyen vigasztalásban. Főleg, hogy anya begipszelt lába, amely most sokkal vastagabb volt a szokásosnál, magasan a feje fölött lógott, egy szalaggal felfüggesztve az ágy fölötti keretre. Főleg, hogy nem csak a lábáról volt szó – fagyási sérülései voltak, és folyton röntgenezték, az orvosok állítólag azt mondták, „fáradtság”, de láttam anyán, hogy a nagy rákjától fél, hogy őt is utoléri. Sonia sírt, simogatta a lábat, simogatta anya kezét és haját, és kérte, hogy ne haljon meg. Daniel nem szólt semmit, vonogatta a vállát, szorította anya kezét, és snake-ezett a mobilján. Anya kérdezte tőle, megvan-e neki Piotr száma, aki az utóbbi időben velünk lakott, de Daniel rázta a fejét, hogy nincs SIM-kártyája, csak a kígyót irányítja az eperről a körtére. Anya elhúzta a száját, és a mobiljáról beszélt, amely cserbenhagyta a járdán; a gyerekek hallgatták, és rettenetesen aggódtak. Én az ablaknál álltam és bámultam. Innen egész másképp nézett ki minden – a sebészek autói úgy csillogtak, mint a házak és lakótömbök tetői, azok meg, mint a bolygók. Fényes zúzmara borított mindent. A világ tetején álltam, ujjammal megérintettem az abszolút dolgokat, a halált, amely a néni, anya szomszédja tágra nyitott szája körül kószált. Hűséges galambok ültek

a háztetőkön, a fácskák ágain pedig, a hó és a jegesedés ellenére, hűsége szarkák. Az emberek mászkáltak a parkoló és a kórház között, a sebészek folyamatosan váltották egymást, mert ötszörösen kellett teljesíteniük az előírt betegszámot, hogy megkeressék a hatvanezret tisztán. Mivel egy szót sem szóltam, és különös légkört teremtettem, amelyben nyoma sem volt a melegségnek, amire anyának olyan szüksége lett volna, leküldtek a kisboltba, hogy vegyek kenősjatot, édes péksüteményt, gyümölcslevet és pletykalapot. Meg akartak szabadulni tőlem, zavartam őket a szeretetben.

* * *

Mászkáltam a kórházban. Meglepve tapasztaltam, hogy senkit sem izgat a jelenlétem a folyosókon és osztályokon – láthatatlan voltam az emberek számára, úgy tekintettek rám, mint a kórházi ágy és az uzsonnaszállító kocsi kombinációjára. Ügyet sem vetettek rám, és mindenhová besétálhattam. Jártam az onkológián, a nőgyógyászaton, a sebészeten. Nem tudtam, hogy fiatal emberek rákban szenvednek; sokkolt egy húszéves fiú látványa, aki az onkológián feküdt a plafonra szegezett tekintettel, imádkozni kezdtem, de aztán leléptem – rettenetesen erkölcstelennek éreztem a leskelődést. Ennek ellenére vonzott az onkológián fel-alá hömpölygő halál. Időnként visszamentem, járkáltam az osztályon, benéztem betegekhez. Borzalmasan köhögtek, s ha volt bármi mondandójuk, kizárólag az áttéteikről és csontjaikról... Szerettem volna

elmondani nekik, hogy az én nagyim is ebbe halt bele, és igazából nincsenek egyedül, mert a nagyim most a temetőben sétálgat az angyalkákkal, de tudtam: a nagyim az a nagyim, a betegek azok a betegek. S tényleg nem gondoltam, hogy mindenki ugyanígy végezné – az, hogy a nagyim megette a rákját a tüdejével együtt, még nem jelenti azt, hogy mindenki képes erre. Sokan feladták itt. Csak ült a rák a tüdejükben, a gyomrukban, a szájukban, a nyelvükben, a fejükben. Mindezt azért tudtam leolvasni, mert nem vett észre senki – az onkológia különben nem érdekli az embereket, ez nem a nőgyógyászat a hangoskodó prolikkal, tudniillik gyerekek szülnék gyerekeket, ami senkinek sem tetszik, mert pénznyomtatásra kényszeríti a költségvetést. Itt a semmi előkelő légköre uralkodik. Bedörzsöltem magam a semmivel. Mint a prézlivel. A kisujjamban volt a rák, és sétálni mentem vele a fertőtlenítőszagú folyosókon. Miből lett? Hiszen testetlen. Miből lett? Lelki természetű furdalás. Kérdés nélkül megszáll, mint a Szentlélek, és pusztítást végez benned. Aztán magyarázkodhatsz – a gyerekeidnek, szüleidnek, nagyszüleidnek –, hogy elért a halál fekete golyója, úgy rángatózik egész testedben, mint egy dühös majom, köpköd, és kapkod minden után, amit csak lát, mert elhozta valaki a dzsungelből, ahol nevelkedett, és beengedte az emberek közé.

Ebben halt meg a nagyim is, és most különösen hiányzott. De nem vett észre senki, és nem volt miért sírnom.

* * *

Ha meghalt valaki, egy zsákba pakolták, és a betegszállító kocsira tették. Aztán az ápolók a kocsit a zsákkal (a holttesttel) a lifthez húzták, és megnyomták a gombokat. Egyszer sikerült kifigyelnem, mit nyomnak meg; nem akartak beengedni, meg kellett várnom a következő liftet. Amikor elnyugodott minden, beszálltam a liftbe, és megnyomtam a mínusz kettes szintet. Egy néni megrovóan nézett rám. Nem mondhattam semmit, mert kilépett a földszinten. Nekem meg maradt a magányos utazás a kórház gyomrában. Kicsit rázkódott a lift, féltem, hogy elakadok két emelet között. Ha kiszednek, rájönnek, mire készültem, és elítélnék vallásos érzelmek megsértése címén. Ha nem szednek ki, a fülkébe gyűlnek a szellemek, és magukkal visznek a sötétségbe.

Végül sikerült leélnem a legalsó szintre. Mondanom sem kell, hidegre számítottam, amely halotti kezével szorít, és a fülembe nyomja az ujját. Tudtam: itt mindenki látni fog, mivel innen száműzve volt a napfény, amely rajtam áthatolva (mintha egy darab nejlon lennék) láthatatlanná tett. A porszemek, amiknek az emeleteken – még az onkológián is – tekintettek az emberek, itt testté álltak össze. A testet pedig mindenki látja, milyen, különösen neonfényben.

Lassan lépkedtem, de nem találkoztam sem napfényvel, sem ápolóval. Az évekkal ezelőtt mázolt ajtókról pergett az olajfesték. Archivum, könyvtár, kozmetikus – olvastam a táblákon, az ajtókhöz tapasztottam a fülem, de nem hallottam semmit. Rég megszűnhetett, ami itt volt. A folyosó végén nehéz fémajtót találtam *Post mortem*

felirattal. Bár az iskolában nem volt latinórám, sejtettem, miről lehet szó: a halálról, amely kesztyűt húz, és szikével vagdossa a karod, mert mindenképp tudni akarja, mi van benned. Megragadtam a kilincset, de éreztem, nem enged. Zárva. Szerencsére. Valahogy nem bíztam magamban. Még behatolnék, kinyitnám a halállal teli zsákokat, és azt mondanám: gyertek, gyönyörű idő van kint, mit heverésztetek, majd később kipihenitek magatokat.

Vagy egy órát töltöttem a *Post mortem* feliratú helyiség előtt, de senki sem szólalt meg odabent.

* * *

Annyira megrázott a halál, hogy nem is figyeltem a hangokra. Valaki azonban belépett mögöttem a labirintusba, és most engem keresett, dühösen, amiért megsértettem örök nyugalma. Próbáltam visszatalálni a lifthez, de nem tudtam – a végtelenségig megszaporoedtak a kanyarok, amiképp az ajtók is. Addig-addig bolyongtam, amíg végül a földre rogytam, és imádkoztam a neoncsövekhez: éjjenek ki, aludjanak ki. Csakhogy a neoncsöveknek más volt az uruk, nem én: az áramtranszformátor hatalmában hittek, és buzgó imádságomra válaszul csak felragyogtak, mint a gőgös pacsirták, egy csomó felesleges, leleplező fényt szórva az arcomba. Amott pedig továbbra is közeledett valami – s már tudtam, nem az igazgatónő túsarkúja vagy egy ápoló gumipapucs van a lábán. Mintha nem is lába lenne annak, ami közeledett, hanem patája – s amikor megállt a folyosó végén, már biztosan tudtam, nem

emberrel van dolgom. Egy pillanatig még reménykedtem, hogy egy kupac rongy az egy hajléktalan nyakán, aki megkedvelte a kórház közönségét, egyszer megtalálta a liftet, és lejárt együtt lakni a holtakkal – hidegek ugyan, de még mindig melegebbek a fagynál és a rendőrbotoknál. De ami felém tartott, nem hajléktalan volt – más szagot árasztott. Odalépett hozzám, fölém hajolt. Amikor végre felemeltem a tekintetemet a térdemen összekulcsolt karomról, sebhelyekkel tarkított disznópofát láttam.

A sebhelyeken kívül a lénynek tépett disznófüle volt, a fején kemény söрте. Dzsekije alól jókora has lógott ki. A jobb lábára bicegett – furcsa szögben kicsavarodott a lába, és valóban patában végződött. Bámult rám, de bizonyára nem akart sem megölni, sem felfalni, mert leült mellém, nekidőlt a falnak, és belém fúrta tolakodó, disznószerű, egyszerre üres és telt tekintetét. Mondani akartam valamit, de nem tudtam, mit. A hangom megduzzadt, úgy bugyogott a gégémben, mint az idő prédájául hagyott leves.

– Megverték? – kérdeztem végül. – Ki volt az?

A lény mozgatta a sebhelyeit, amelyek táncolni kezdtek a fényben, mint az idomított kígyók.

– Az ápolók? A nővérek? Az orvosok? Belőled akarták írni a doktorijukat?

A disznópofa azonban a fejét rázta. Ahelyett, hogy megszólalt volna, karjával a falnak támaszkodott, kigombolta a nadrágját, és pisilni kezdte a hámló vakolatot. Férfi, gondoltam, de igazából nem láttam jól, mert felpattantam, nehogy rám fröccsenjen valami, és elfordítottam a te-

kintetem. Végzett, és megint leült a falhoz, csak a szemköztihez. Én is oldalt váltottam. Már nem érdekeltem. Csak bámulta a szemközti falat. Majd rámutatott a *Post mortem* feliratú ajtóra, de őszintén szólva nem tudtam, mit gondoljak az egészlől. Rémulten és csonttá fagyva próbáltam újra kinyitni az ajtót. Ő azonban megragadta a karom, és elrántott. Láttam, a disznópofa a *Post mortem* feliratú helyiség őre, olyan őr, akinek a műszakja az örökévalóságig tart.

– Oké, maradj itt – mondtam, és felálltam. A kezem összefagyott, hatott rám az alagsor szűkös, klausztrófób légköre. Éreztem, nem tesz jót, ha sokáig itt időzöm a sírban a disznópofával. Elindultam előre, a lift felé, de a disznópofa is felállt, és elindult utánam. Léptei követtek, és keveredtek a fejemben a patái énekével. Megálltam. A neoncsövek, ellentétben a nappal, nem kedvelik az embert. Olyan fénnel zavarják össze a fejét, amiben nincs fény. Így villognak, csak hogy teljesen, csontig lehúzzák az ember szemhéját. Megfordultam – ott állt az árnyékban, nem mozdult. Talán arra várt, hogy mit akarok mondani. De mit mondhattam volna? Munkából hazafelé menet összetörte magát az anyám, most odafent fekszik, a lába a feje fölött lóg, az ujjai meg olyanok, mint a szederjes szafaládé? Vagy: összetörte magát az anyám, mindjárt lejön hozzád, és sokáig, boldogan fogtok élni a labirintusban? Vagy: légy szíves, mutasd meg a liftet, nem kapok levegőt ebben a kórházi sírboltban, vissza akarok menni az anyukámhoz, hogy elbúcsúzzam tőle?

Volt egy ötös a zsebemben, odadobtam neki – a csörrenésre összerezett. Lekuporodott, végigsimított a padlón, próbálta megtalálni az érmét. Alig látott valamit, és elég messzire gurult az ötös; toltá végig az orcáit a padlón, próbálta megtalálni. Odaléptem hozzá, átnyújtottam az érmét. Úgy éreztem magam, mintha malacperselybe dobtam volna. Nem felelt. Igen, végül is nem kellett sokat mondania. Ha azt akarta volna, hogy a disznófelesége legyek, akkor elkaphatott és megerősíthatott volna, de nem tette.

– Vegyél magadnak egy sört, vagy bármit – vágtam oda neki. – Nem muszáj zsemlét.

Amikor megragadta a kezem, úgy éreztem, mintha a pult alá dugtam volna a húsboltban. Olyan disznókocsonyaféle markolta a bőrömet és a csontjaimat. Olyan inas puhaság, ami nem akar lejönni, úgy kell végül levakarni. Ahogy megragadta a kezem, tudtam: vagy megmenekülök, vagy meghalok, ami különben könnyen jelenthette pont ugyanazt, de most először gondoltam arra, hogy az ember nem teljesen ember, az állat pedig nem teljesen állat. Összeszedtem a bátorságomat, és a szemébe néztem. Valami furcsa dolog villant át a fejemen, emlék vagy fény – ismerős valahonnan ez a disznópofa, gondoltam magamban. Nem tudtam, honnan, de olyan kétségbeesetten nézett rám, hogy nem bírtam megmozdulni. És semmiben sem lehettem biztos – fogalmam sem volt, férfi vagy nő, ember vagy állat áll előttem – különben nem volt jelentősége, a föld alatt más dolgok számítanak, mint a felszínen.

Megtaláltam a liftet, megnyomtam a gombot. Egész testemet kicsinek, hidegnek, keménynek éreztem. Megfordultam. Rángassam fel magammal a disznópofát? Vigyem orvoshoz? De megijesztette a gépezet surrogása. Összegömbölyödött, visszahúzódott a sarokba. Félt visszamenni, végül morgott valamit, és elszaladt. „Maradj!”, akartam kiáltani neki, és egy pillanatig én is vele akartam maradni, de nyilván nem lett volna értelme. Ettől függetlenül sajnáltam, hogy meghalt, de nem halt meg, és olyan munkát talált magának, ami állandó túlórázást jelentett.

* * *

Anya állati dühös lett, hogy legalább húsz percig távol voltam. Mit csináltam ennyi ideig? Semmit, álltam a kórház előtt, és szívtam egyik cigit a másik után, hálátlan szipirtó. Néha kedvem lett volna fogni anyám ágycsészéjét, behúzni a liftbe, és örök időkre leengedni a *Post mortem* feliratú helyiségbe, de nem mondtam semmit, ledobtam az ágycsészéjét és a gyümölcslevet. Leültem a szomszéd néni mellé, aki továbbra sem mozdult. A tudattól, hogy nekem kell majd vigyáznom anyámra, ha betegeskedni és haldokolni kezd, hogy egyedül fogok maradni anyával, mert egy élettársa sem bajlódik majd velem, Daniel és Sonia meg le fognak lépni, képtelen voltam szeretetet mutatni anyára. Olyan hitványnak éreztem most a nyomorult, szederjes kis testet, amely elterült az ágyon, kinyúlva, feszülten.

A szomszéd néni fejénél találtam egy *Pabianicei Új Életet*. Az ablak felé fordultam, hogy ne lássák, hogy sírok, és szétnyitottam az olcsó papírt: úgy zizegett, mint a kiszáradt bőr. Átfutottam egy vulkanizáló műhely, egy autószerelő, egy pszichiáter, egy fogorvos és egy könyvelőiroda hirdetését, a városi tanács határozatát, a járási tanács határozatát, egy rövid jegyzetet a Lengyel Cserkészet, az egyházmegyei elnök és az esperes tevékenységéről – nem adtam fel a reményt, hogy végre megtudom, honnan került a kórház alagsorába a disznópofa, de persze nem tudtam meg, és nem is mutathattam senkinek a cikket: „Látod, nem is vagyok olyan kettyós.” Tudtam, hogy „kettyósnak” vagy legalábbis „furának” neveznek, így hát csak elsírtam magam. Anya is sírni kezdett – a boldogságtól, megbocsátott nekem, azt hitte, miatta sírok így. Igen, anya, miattad sírok így, de igazából a disznópofa miatt, mert majdnem lepisilt, és még csak elnézést sem kért.

Nagyon sokáig sírtunk, mígnem nyílt az ajtó, és megpillantottam egy fehér köpenyes alakot: az orvosnak acélszürke haja volt, hosszúkás arca és mély tóhoz hasonló, szomorú, kék szeme. Enyhén elmosolyodott, és ellenőrizte anya infúzióját; a doktor finom ujjai között krakkói percc alakú cseppek préselődtek át.

– Hogy van? – kérdezte anyától, de nem számított válaszra, mert mielőtt anya bármit mondhatott volna, sarkon fordult, és kiment.

– Látjátok – nyögte anya. – Meg sem várja, amit mondani akarok. Nekem viszont nem telik magánkezelésre

– még csak az hiányzik, várhatsz rám a rendelődben, te szélhámos.

Szerettem volna a doktor után rohanni, elkapni a derekát, és megölelni: „Ön úgy hasonlít Fabianra. Biztos úgy hiányzik önnek, hiszen lábfej helyett síléce volt, öt nyelven beszélt, és imádta a pianínót.” Különös, villogó torlasz választotta el tőlünk Piotr Baranowskit, olyan, mint egy jégtábla. Anya azt hitte, dollárokból épült – persze ő mindenhol ilyen akadályokat látott –, és pénzcsináló automatának gondolta az ortopédust. Az orvos arcán kiülő szenvedés, a csontokhoz hasonló sílécek, amelyek keresztezték egymást acélszürke haja, sípályához hasonló hajfürtjei fölött, anya számára láthatatlanok voltak. Legszívesebben elmentem volna Piotr magánrendelésére, elmondtam volna, hogy vele együtt szenvedek, de persze nem tettem. Pedig talán ezt kellett volna.

* * *

A buszon utazva figyeltem az ablakból a nagyfeszültségű vezetékeken himbálódzó verebeket, amelyek napfénybélbe húzva nem is tudták, hogy verebek, de így is imádkoztak a transzformátorhoz a stabil energiaáramlásért. Meséltem Soniának a disznópofáról. Arra számítottam, hogy megjed vagy sírni kezd, de figyelmesen hallgatott.

– Igen, ismerem a Minótauroszt-mesét – vetette oda.
– Meg akarták ölni, pedig nem csinált semmi rosszat. Tanultuk a suliban.

A busz elsuhant a villanyvezetékek alatt, a verebek finoman himbálództak. Mondani akartam valamit, de nem volt mit mondanom. A napfényből a földre hullott, csatlakozott a többi szeméhez, hogy teljesen felbomoljon. Még néhányszor meglátogattuk anyát a kórházban, de nem mentem le többé a disznópofához. Féltem? Talán. Valami azt súgta, legközelebb nem enged el, és kiderül, hogy vele kell maradni. S nem volt kéznél fonál, hogy jelezzem vele az utat.

Anya végül elhagyta a kórházat. Nem akarta megmondani, miért töltött ott annyi időt – nem csak a lábáról volt szó; rosszul forrt össze, és anya egy kicsit bicegett. Tudott dolgozni, mert muszáj volt, de a mesebeli szépség, amit az élettársaira és az állatokra sugárzott, eltűnt. Anya arca megszurkült, megöregedett. Mint a ceruza, amit rég nem hegyezett senki. Még mindig látogatták az élettársai, de már nem annyiszor, mint korábban. Nem szeretőt, hanem az anyjukat látták benne – a beteg, boldogtalan, sokat látott, ráadásul zsörtölődő, bunkó anyjukat. Alig bírták elviselni a reggelinél, nemhogy az ágyban. Ezért anyám ágya ettől kezdve üresen, csendben állt. Én líceumbajártam – a humán tagozatot kezdtem el, mert a lengyelek kívül nem ment semmi. El kellett olvasnom Kafkától *A pert*, de olvasás közben egyre csak ő és Dora Diamant járt a fejemben. Irigyeltem őket a kedvesükért – pedig egész életükben várniuk kellett a másokra, és csak egy évig tartott a szerelmük, félbeszakította az irigy halál. Féltem, hogy én is úgy fogom végezni, mint anya – kórházban,

mobil nélkül. Hosszú sétákat tettem Filippel. Egyszer találkoztam Wacia fiával – ült a piástanyájuk előtt, az udvaron, és a fekete Puntóját sikálta; csöpögött a földre a hab, beitta a fű. Waciáról kérdeztem, de válaszul csak annyit morgott, hogy meghalt, már régen. Hazamentem, és beengedtem a számon az elhúzódó apátiát. Mindenki mondta, hogy „humános – homályos”, meg hogy a debilek járnak erre a tagozatra, de tényleg nem érdekelt, hogy mit fogok csinálni, mert tudtam, mindig önmagam leszek, nem menekülhetek magam elől. Azonkívül anya büszke volt, hogy előrelépek a társadalmi ranglétrán, dicsekedett a munkatársnőinek a Biedronkában, hogy ilyen tanult lánya van. Meg kell hagyni, nem volt könnyű most neki – nehezen járt, nem bírt olyan súlyokat cipelni, mint azelőtt. Néha úgy érezte, leesik a lába, néha meg úgy vonszolta maga után, mint egy zsák sítet. A vásárlók türelmetlenkedtek, amíg a pénztár felé bicegett. Szégyellte a fogyatékoságát, lehajtotta a fejét, nem nézett az emberek szemébe, annyit sem mondott, hogy „Szép napot!” vagy „Biedronka-kártyája van?”. Tudta, hogy ő lesz az első, akit elbocsátanak. Szerencsére senki se nagyon akart ott dolgozni, így egyelőre maradhatott. Bár a főnöknő elég gyakran odahívta magához, és magyarázta neki a savanyú izzadságtól és szendvicsektől bűdös, szűk öltözőben, hogy fogja meg a munka végét, nem ananászlevet szürcsölget a Riviérán. Ananászbefőtteket, körtebefőtteket, őszibarackbefőtteket rakosgatott anya a polcokra. Vágyakozott édes ízük után, a lába meg le akart esni, mert

nem szerette a munkát. A főnöknő ellenségesen nézett anyára, vagy kajánul mosolygott, amíg anya alig győzte a futkosást a pénztártól a raktárig, a raktártól a zöldség-részlegig. Főnöke furcsa, logikátlan utasításokat adott neki, és figyelte, ahogy fárad. Szerette volna, ha ő maga rúgja ki magát – egyszerűen nem bírta, hogy valaki egy ilyen lógó lábbal még mindig az üzletében dolgozik, hogy ronthatja a hatékonyságot. A főnöknő fölött állt a regionális igazgató – egy kövér pacák, aki imádott hiányosságokat és hibákat keresni; nem voltak érzései, és úgy gondolta, hogy az alkalmazottaknak mindent fel kell áldozniuk az üzletláncért. A főnöknő az igazgató minden látogatása után behívta anyát az öltözőbe, és kiabált vele, számításokat, grafikonokat, munkaidő-nyilvántartásokat mutatott neki – egyszóval anyát hibáztatta minden hiányosságért, anya meg semmit sem értett az egészből. Hazajött, leült a tévé elé, de egyetlen műsorra sem tudott koncentrálni; remegve feküdt le, de nem aludt semmit, sírt és hánykolódott az ágyban. Reggel későn kelt, próbálta, amennyire lehet, húzni az otthon töltött időt, csak az utolsó pillanatban indult el – néha láttam az ablakból, ahogy sántikál a szupermarketbe, időnként megáll, hogy egy kicsit kifújja magát. A Biedronkában suttozták, hogy anya hamarosan tényleg repül – anya csak erre tudott gondolni, igyekezett jól dolgozni, de minél inkább igyekezett, annál inkább magára haragította a főnöknőt. Szabadnapjain zsibbadtan, szomorúan ült a kanapén, kérte, hogy üljek mellé. Folyton mondogatta, hogy értem csinálja az egé-

szet, mert azt akarja, hogy tanuljak és jó legyen nekem. Állítólag mindenkinek dicsekedett, hogy ilyen „tanult lánya” van, meg minden... Nekem viszont összeugrott a gyomrom, valahányszor nem bírtam rávenni magam a tanulásra, vagy nem értettem valamit – úgy éreztem, bosszantom anyát, kihasználom a szenvedését a semmiért. Aztán szerencsére javult egy kicsit a helyzet anya lábával. Bejáratódott, és a főnöknő megbocsátott. Anya megtalálta magának Mariuszt, de nem hozta haza. Már nem volt ereje ilyesmire. Mariusznak meghaltak a szülei, egy fűtőműben dolgozott mint fűtő. Örökölt egy lakást a szülei után, vagyis volt valaki. Ideje nagy részét a föld alatt töltötte, félévente egyszer látta a napot. Karácsonyig bírták egymással, aztán anya örökre egyedül maradt.

Gyakran álmodtam a disznópofáról, a kórházi alagsor Minótauroszáról, mígnem egyik álmomban megvilágosodtam – rájöttem, hogy nem egy disznó öltözött be mészárosnak, és nem egy mészáros öltözött be disznónak. Waciával, a mi piás Waciánkkal, a nagy barátnőjével találkoztam a föld alatt – de tévedtem, először nem ismertem fel. A kórházban halt meg, érelzáródása volt; biztos bepakolták a fekete zsákba, és leengedték a lifttel. Búzlótt a szegénységtől és a haldoklástól, de a *Post mortem* feliratú helyiségben felébredt, és elmosolyodott. Nem érzett fájdalmat – pedig húsz éve mindennap fájdalommal ébredt –, és úgy döntött, a kórházban marad. Folyton felidézte azt a két hetet az osztályon, amíg Piotr Baranowski gyengéd gondozása alatt állt; ezek voltak éle-

te legboldogabb napjai, mindig hiányoztak neki. A föld alatt disznópofát növesztett, átváltozott félig emberré, félig állattá. Ő kísérte a zsákokat a *Post mortem* feliratú helyiségbe, és ő gondozta a halottakat. Úgy érezte, szükség van rá – a felszín alatt, a kórház szolgálatában, a boldogság monokróm színeiben.

HOGYAN ÜNNEPELJÜK A KARÁCSONYT

Karácsony után lusta depresszióba estem; egészen szilveszterig tartott, amikor Klaudia rám írt a Facebookon. Majdnem két éve nem találkoztunk, és féltem bármit is válaszolni, főleg, hogy az utóbbi időben sokat fogyott, és állandóan a konditeremből posztolt fotókat – testhezálló leggingsben állt a tükör előtt, és szélesen mosolygott. Oké, volt rajta egy kis plusz, de igazi bombázó lett belőle, még szűrő nélkül is, velem ellentétben, pedig én is sokat fogytam a líceumban, és most olyan alakom volt, mint a kefének, amit kétszáz évre a pincében hagytak.

Elválásunk óta Klaudia egyáltalán nem jelentkezett, mert konditerembe kellett járnia – ezért nagyon meglepődtem, amikor meghívott szilveszterre a gazdag unokanővérehez, akinek a szülei szőnyeget gyártottak, és baromi ízléses cuccai voltak. Először megörültem, kinyitottam a szekrényt, és keresgélni kezdtem benne bármit, ami alkalmas lehet arra, hogy felvegyem szilveszterre a gazdag gyerekek és légtalpas cipők közé. Önkéntelenül dúdolni kezdtem: *You better run, better run, faster than my bullet*, de persze senkit sem akartam bántani. Aztán elsírtam magam, mert nem volt a szekrényemben semmi, ami passzolt volna egy gazdag szilveszterhez. Csupa ócska rongy, régi pulcsik és kopott farmerek – bebugyoláltam hát magam ezekbe a porszagú, kissé koszos cuccokba, és így ültem a mobillal a kezemben, nem tudtam, mit válasszoljak Klaudiának. Egyszerre szerettem volna és félttem odamenni. Tudtam, hogy kakukktojás leszek, úgy fognak rám nézni, mint egy babára, kiállítási tárgyra, kuriózumra, gyurmafigurára, Sonia ujjai közül kikerült hibrid állatkára. Aztán meg azt mondják, furcsa voltam, vad, nem értettem a vicceiket. Mert más iskolákba járnak, a lódzi nagykutyák líceumaiba és a lódzi kislejtő klubjaiba. A karácsony után elegendő volt a megaláztatásból – nem volt erőm semmihez, mélységes ellenszenvet éreztem önmagam és a világ iránt.

* * *

Lassan kúszott felénk a karácsony: színes és híg volt, mint a macska hányása, aki belakmározott a karácsonyfán lógó cukorkákból. Igazából nem csináltunk semmit, csak néztük a reklámokat; nem volt kedvünk buszozni a fenyőfával, egyébként is, anya nem akart adni rá zset. Illetve akart, de valahányszor odáig jutott a dolog – és kértem anyától azt a hatvan-hetven zlotyt a fára, mert már megnéztem, mennyi kell –, lerázott, vagy azt mondta, hogy éppen nincs aprója. Míg nem huszonnegyedikén délután – mert aznap is dolgoznia kellett – hozott egy szájalmas műfenyőt, egy csomag derelyét, szárított gombát és egy heringkonzervet. Bár addig nem akart beszélni velünk a karácsonyról, most belevetette magát az előkészületekbe. Keresztbe fontam a karom a mellkasomon – az év vége felé járt, nagyobb volt a mellem, zsákszerű blúzokban jártam, hogy elrejtsem.

– Mit csinálsz? – kérdeztem anyát.

– Szenteste van. Segíts, ne kérdezősködj.

– Ki jön?

– Hogyhogy ki?

– Hát, ki?

– Mariusz, mert nem akartam, hogy egyedül üljön otthon. Na, segítesz?

Felaprítottam a hagymát, és a gombával együtt a fazékba dobtam, aztán visszaültem a tévé elé. A konyhából beszűrődött anya dudorászása, meg a karácsonyi dalcsozor a rádióban. Mindig gyorsan letudtuk az ajándékok kérdését. Nem volt pénzünk mindenféle szeszélyes kívánságokra, és feszélyezett minket az ajándékozás. Sonia

rajzolt anyának. Én vettem egy olcsó csokit, Daniel nem csinált semmit, mert nem volt kedve, különben is pasi volt, és anya nem neheztelt rá semmiért. Dühös voltam, hogy anya egész decemberben szart a karácsonyra, és csak akkor kezdett derelyét főzni, amikor kiderült, hogy Mariusz személyében újabb vén kéjenc látogat meg minket. Hányinger kerülgetett a gondolattól, hogy mindjárt itt lesz, és elrontja a maradék romlatlan dolgot is, amit sikerült tartogatni szentestéig. Duzzogva ültem, hogy anya tudja, mit gondolok róla. Sonia azonban nem tudott megsértődni anyára. Nem bírta ki, kiment hozzá, hálásan, hogy a tálba rakosgathatja a szupermarketes derelyéket. Nagyon óvatosan csinálta, végig mosolygott, anya felé fordítva a fejét – félt, hogy a szintiszta boldogság mindjárt szétpukkad, bűdös levegő ereszkedik a derelyére, és mindennek vége, pedig még el sem kezdődött semmi.

Megszólalt a csengő, anya eldobott mindent, hogy ajtót nyisson. Amikor Mariusz belépett a konyhába, és hallottam, hogy szárazon köszön, majdnem elnevettem magam. Új apukánknak nagy orra volt, orcájára többnapos borosta vetett szürke árnyékot, ősz bóbitáját hátrafésülte kopasz feje búbján. Zsákszerű, könyökvédős zakót, kopott farmert és sáros csukát viselt, ami lakkcipő akart lenni. Mint mondtam, egy fűtőműben dolgozott. Nyilván fel kellett volna készülnöm arra, hogy kicsit föld alatti a csávó, idegenül mozog a világban, de nem volt kedvem kedvesnek lenni. Valamit hallottam róla – időnként találkozott anyával, és elvitte a templomba. Imádsággal próbálta elérni, hogy anya valamelyest vissza-

nyerje a lelki békéjét, megfeleljen a stresszről, amibe folyton hajszolta az aljas főnöke. Üdvözlégyekre, könyörgeésekre, istentiszteletekre kényszerítette anyát, ő meg engedelmesen ismételte utána az értelmetlen formulákat. Furcsa, de anyának néha bejött a dolog. Így bizonyára felejtethetett, transzba ejthette magát – csupa áhítat, arany, báránycák. Micsoda állapot! Anya átszellemülten, mosolyogva, egyre soványabban jött haza. Mondta, hogy meg kellene találnom Istent az életemben, az biztos segítene, de eleresztettem a fülem mellett. Most Mariusz, mielőtt szürcsölni kezdte volna a gombalevest, ragaszkodott ahhoz, hogy imádkozzunk, és osszuk meg az ostyát. Ellenkeztem. Nem akartam megosztani vele semmit. Anya mellém állt, és Mariusz engedett, de ahelyett hogy nekilátott volna a levesnek, imádkozni kezdett –ormolt valamit, és bámulta az üres tányért. Mi Soniával és anyával a bekapcsolva hagyott tévé képernyőjét bámultuk tapintatosan. *A Reszkessetek, betörők!* ment. Én is inkább egyedül maradtam volna karácsonykor – bárcsak eltűnne mindenki, és otthagyna egy nagy házban egy rakat pizzával. Aztán anya felkiabált Danielnek, de ő semmi pénzért nem volt hajlandó lejönni. Játszott. Elmúltak már azok az idők, amikor az öcsém bújt minden újabb apukához, az árván maradt fiú bizalmával, aki partnert keres, akivel repülőzhet, beszélgethet a fociról, a suliról, a csajokról és a füttyje húzálásáról. Mostanában leplezetlen utálattal nézett anya élettársaira.

A gumiderelye könyörtelenül nyúlt a szánkban, a gombalevesnek semmi íze nem volt. Minden, amit anya fel-

tálalt, a hitetlenség jegyeit viselte magán. Mariusz azonban nagy buzgalommal falta az egymás után következő ételeket. Valamit mormolt az orra alatt, és egy kereszttel keresztet vetett a derelyére, a gombalevesre és a kenyérre. Beszélt nekünk a Jézuskáról, aki az emberek szívében ébred, hogy gyermekségével megváltsa a világot.

– Jászolban született, mert a vendégfogadóban nem volt hely – ismételte Mariusz, de nem hittem neki. Tudtam, hogy a Jézuska nem volt szegény gyerek, csak megjátszotta magát, hogy jobban mutasson a Bibliában, nekünk viszont tényleg zsúfoltan és szegénységben kell élnünk. Anya rámosolygott Mariuszra, mert az szólt neki, hogy nem raktunk tányért a halottaknak. Mit mondhatott volna? „Mindannyian reméljük, hogy a temetőben maradnak, és nem zavarnak minket abban, hogy nézzük a *Reszkesetek, betörőket.*”

– Menj fel Danielért – mondta halkan anyja. – Egyen valamit, mert éhen hal. Mégsem illik.

Engedelmesen felálltam és mentem; nem kellett kétszer mondani, hogy távozzam az asztaltól. Már másztam volna fel az emeletre, amikor karmok kaparászását hallottam a bejárati ajtón. Rájöttem, elfelejtettem beengedni a házba Filipet! Pedig ma emberi hangon kellett volna beszélnie. Kinyitottam az ajtót, a kutya halk vinnyogással a lábam közé szaladt. Rettenetesen félt. A nagy, Erwin Fulde és Marianne Kindler álltak az ajtóban.

* * *

A nagy morgott, hogy ha anya idehozhatja az élettársait, és köphet az ünnep szentségére, akkor ő is. Meglepett, hogy visszanyerte a hangját, és újra megnőtt, de úgy látszik, egy szellem nem pepecsel a logikával. Elküldött székekért, rögtön hoztam őket, hangosan kopogva a falákkal a padlón. Berobogtam velük a szobába, anya már majdnem rám kiabált, amikor meglátta, ki ugrott be látogatóba. Mariusznak torkán akadt a falat a rémülettől. Meg akartam ölelni a nagyit, hogy újra feltámadt, de nem bírtam rávenni magam, hogy megérintsem a gumiszzerű hullaburkot, amely olyan viccesen mozgatta a száját, és próbált hangokat adni.

A nagy kényelmesen elhelyezkedett, és (halála óta először) elmosolyodott, nyilván örült, hogy van családja, amely még mindig ünnepli a karácsonyt, egyáltalán, tördök a régi lengyel katolikus hagyományokkal, Marianne és Erwin Fulde viszont kicsit feszülten és zavartan ültek. Nézegettek körbe, és nem volt nehéz kitalálni, hogy kissé csalódottak a látottak miatt. Szegényes volt a nappalink, még arra sem vettük a fáradságot, hogy karácsonyra kitararítsuk; a régi bútorfal, amit a nagy a kommunizmus idején vehetett, kicsit imbolygott, a polcok bármikor ránk és egymásra szakadhattak, de főleg a kevés könyvre és a *Pabianicei Új Élet* régi számaira, amiket az évek során sikerült összegyűjtenünk, továbbá a kristályholmira és a csúnya, sőt torz angyalkákra, a ki tudja, honnan szerzett vázákra, benne a száraz kórókkal és gyűrött művirágokkal, amik most nem is virágnak, hanem egy kutya szájából kirángatott terítő foszlányainak tűntek, Jézuska,

Szűzanyácska stb. képeire, amelyek szétdobált kártyaként heverték mindenfelé, és a furcsa, színes dobozra – a napi hét órában bekapcsolt tévére, benne a *Reszkesettek*, *betörőkkel*. Mindezt bármikor maga alá temethette a bútorfal. Ráadásul félő volt, hogy megrongálja a padlódeszkát a csirke után maradt, lemoshatatlan zsírfoltokkal, a sarkokban és a leváló szegélylécek fölött gombásodó falat, és a kanapét, amelytől hátfájása volt anyának, mert szétcsúszott, és szétszedte az ember gerincét. A bútorfal mögött – így gondoltuk a testvéreimmel – valami megnevezhetetlen dolog, lyuk vagy üreg rejtett, ezen jött be a láthatatlan rossz, és összezavart minket, arra készítetett, hogy egymásnak ugorjunk, és összeakasszuk nemhogy a bajuszt, de olykor a kezünket-lábunkat is. Valahányszor anyával vagy velük veszekedtem, utána mindig próbáltam benézni a bútorfal mögé, hátha meglátom, mi ül bent és uszít bennünket egymás ellen, de sajnos nem volt bent semmi – kénytelen voltam belenyugodni.

A nagyit a torkát köszörülte, és elmosolyodott, de Marianne és Erwin átnéztek rajta; életükben palotában laktak, tulajdonképpen a síremlékük is pompásabb volt, mint a mi házuk. Nem is tudták, hogy valóban létezik egy ilyen világ – azt képzelték, mindenki szép, gazdag és művelt. Sajnálták, hogy hozzánk kerültek, hiszen kerülhetek volna jobb helyre is a haláluk után, mint a mi házuk, amit biztosan nem lehetett tisztítótűznek nevezni – piszkítótűznek inkább, mert borzasztó kosz volt; láttam, hogy a nagyit mindjárt beleköt, és kijelenti, hogy karácsonyra ki kell takarítani. Mariannéra fókuszáltam a te-

kintetem. Emlékszel az együtt töltött éjszakákra, amikor az ágyban kísértettél, és könyvot hagytál az ajkamon?, akartam kérdezni a halottól. Emlékszel a ködös, esős, de néha száraz, napos reggelekre – mert az időjárásnak nem volt jelentősége, nem tükrözte az érzelmi állapotomat, csak időjárás volt, se több, se kevesebb –, amikor sulis előtt rohantam hozzád, mécses gyújtottam neked, és imádkoztam, hogy a gyárosok gazdag mennyországába juss?

Marianne a maradék böjtöst bámulta a tányérján – a derelyét és a krumplit. Villájával megkocogtatta az üveget, de az nem adott hangot.

Erwin Fulde igyekezett megőrizni jó modorát, ezért is fintorgott, valahányszor a nagyi kinyitotta a parasztszáját. Mintha szégyellné a nagyi kiejtését, harsány nevetését, túlzott érzelmességét, indulatoságát, és hogy minden további nélkül képes beszélni a haldoklásról vagy a kakilásról. Így hát Fulde a másik irányba hajolt, Marianne Kindler, a gyáros lánya felé, akinek ujjai hegyén ugyanúgy szövönők vére száradt, mint Fuldénak. Kőujjaival próbált kiszedni a halott lány kőfüléből egy kőtincset, amely persze nem mozdult. Fulde ingerülten sűgött valamit Marianne fülébe, mire az összerezzen, s csak most nézett rám, tágra nyílt szemmel. Már tudtam, milyen fazon ez a Fulde. Egy gazdag rohadék, aki azt hiszi, mindenki térdre borul előtte, csak mert meghalt, és volt egy textilüzeme. Menj a picsába, Fulde!, mondtam, de csak halkán, elvégre mennyből az angyal lejött hozzánk.

Ahogy telt az idő, a gyáros egyre kevésbé rejtette véka alá elégedetlenségét, és feltétlenül éreztetni akarta mindenkivel, hogy kinek is van itt joga ítélkezni. Panaszkodott a parasztkonyhára, kijavította anya és a nagyi kiejtését, mert keleti dialektust beszéltek, és nevetett Mariusz naiv hitén. Több mint húszféleképpen bizonyította az istenhit abszurditását (bőségesen hivatkozva Schopenhauerre és Nietzschére), mígnem anya ideges élettársa, aki most nevetség tárgyává vált, felugrott az asztaltól, és az ajtót becsapva távozott. Ez még tetszett is. Próbáltam megjegyezni az istenhit abszurditásának ezt a húsz német bizonyítékát, hogy sokkoljam a líceumi hittantanárt.

Anya még csak nem is futott Mariusz után a hideg decemberi éjszakába. Persze gyűlölte a nagyit – nem csak azért, mert visszajött hozzánk a halála után, és az emberi és állati természettel összeegyeztethetetlen módon átlépett az egyik világból a másikba –, de szégyellt kiabálni vele Fulde és Marianne előtt. Elég sorozatot látott már az arisztokráciáról (például a *Dinasztiát*, de még gyerekkorában), hogy tudja, mi számít a felsőbb körökben: a begyakorolt hüvösség, a képmutatás és hallgatás, nem az üvöltözés és az indulatok – az a falusi parasztok tempója, akik nem tudnak mit kezdeni az életükkel, és kénytelenek mindenre úgy reagálni, hogy lekevernek egy irgalmatlant, vagy irgalmatlanul bekeverteznek.

Mondtam, hogy megyek, töltök még egy kis kompótot, de a konyhában megállapítottam, hogy semmi értelme, és bementem a klotyóra. Bereteszeltem magam,

bámultam az ablakban a mogyoróvesszőkkel tűzdelt, sötét éjszakát, a rétet és a Lukoil holdját, és imádkoztam Filip emberi hangjáért és a holtak visszatéréséért a sírjukba, egyszóval a természet hatalmáért a tárgy felett, a biológia és a rend elsőbbségéért. Ekkor kőkopogtatást hallottam az ajtón, és rögtön eszembe jutott, amikor ugyanígy kopogtattam Marianne tábláján, Marianne síremlékén, Marianne tengerészblúzos mellén. Most történetesen én ültem a sírban, és ő volt szabadnapos. Elhúztam a retest – Marianne Kindler rövid, félénk pillantást vetett rám. Mert ő állt az ajtó előtt. Az éjszakák, amikor álmomban eljött hozzám, ahelyett hogy a holtakkal aludt volna a földben, amikor megcsókolt és megölelt, most visszatértek a sárgás vécé hidegével. Marianne Kindler az ölembe ült, és a szájamra tapasztotta a száját. Borzasztó kellemetlen volt a kő utóíze, de kibírtam a pár pillanatot, amíg szívott, hogy elérjem végre a réteget, amely addig rejtve maradt előttem: nyálammal leástam magam a puha földre, a gyökerekig és férgékig: borzasztó édesek voltak. Marianne megölelt, a vécé falához préselt, aminek mindig nekidőlök pisilés közben; a vécé a popsink alatt átváltozott síremlékké, az idő olyan volt, mint egy félredobott, teljesen felesleges, tök nevetséges vécépapír-guriga. A nappaliban Fulde hangja hallatszott, majd anya összeveszett a nagyival, Sonia sírt, Fulde pedig járkált a házban, időnként könyörtelenül toppantott, és kéjesen suttogott, kereste Mariant, hogy ölelésben egyesüljön vele.

Csakhogy én jártam egy osztályba Mariannéval, nem az undorító Fulde gyáros. Csókolgattam, behatoltam

a kőbe, és hagytam, hogy belém hatoljon a kő. Nem álom, nem álom, mondogattam Marianne Kindlernek és magamnak. Marianne vértől csöpögő kőujjai munkás-testemen vándoroltak, és ez szörnyű, alantas élvezetet okozott, de tudtam, itt a vége – utána, amikor Marianne otthagyott a vécén, a beteljesüléstől megrendülten elsírtam magam, kicsit a boldogságtól, kicsit a szomorúságtól. Később kimentem néha hozzá, a sírhoz, elmondtam egy üdvözlégyet, még a mécsest is hozzávágtam, mert rájöttem, soha többé nem fogja belém nyomni magát, és nagyon nehezteltem rá emiatt. Nem történt semmi; a kövön ripityára tört üveg fényrészecskéket gyűjtött éles széleire – apró atomokat, amelyek testeket alkotnak, aztán fölöttük keringenek.

* * *

Belenyomtam a mobilomat a ruhakupacba, aztán kihúztam, és megnéztem az üzeneteket. Klaudia írt, hogy készüljek, de nem akartam készülni semmire, így hát csak csináltam egy szelfit. Olajként vont be csúnya arcomat a zsíros, olcsó fény: puffedt és dagadt voltam. Csupa pattanás az orrom, a homlokom, az arcom. Meg akartam halni. Tudtam, senki sem fog szeretni, nem lesz lakásom, sem mondandóm, itt fogok maradni anyával, mert nem tudok angolul, és nem tudom a matekot. Egész életemben vágyakozni és hervadozni fogok valaki után, össze fogok zuhanni, mint egy elnéptelenedő város – amolyan

demográfiai csökkenéstől sújtott Pabianice, csúfságtól sújtott Pabianka, holokausztól sújtott Dora, haláltól sújtott Marianne.

Kínoztam magam a szelfivel, de nem válaszoltam Klaudiának. Aztán posztolt magáról egy képet a Facebookon: jól mulatott, ölelgette valaki. Szuper! Lefeküdtem aludni, a szomszéd szobából átszűrődtek a Polsat szilveszteri műsorának üres hangjai. Maryla Rodowicz és Michał Wiśniewski, majd visszaszámlálás. Néztam valamit a YouTube-on, de nem nevettem, különben is rögtön elfogyott az adatcsomagom. Izzadtan, dagadtan, kövéren és boldogtalanul aludtam el. Porszemek facsarták az orrom, tüsszögtem, éreztem, hogy ég a bőröm. Álmomban dörzsöltem. Aztán bejött Sonia, és odabújt hozzám, mint egy kis nyuszi. Rengeteg kólát ivott, és nem bírt elaludni a koffeintől. Anya viszont tényleg bebaszott, bánatában, hogy tíz év után először egyedül tölti a szilvesztert.

A FOLYÓ CSÓKJA

Szerettem a sulis utáni magányt. Leültem a konyhában a kisszékre, krumplit és sárgarépát hámoztam, hogy megnyugodjak – a nyers girlandok kifutottak az ujjaim alól, elgörbültek, és beleestek a vödörbe, ahol keveredtek a többivel, érdes darabok furcsa elegyét alkotva. Aztán az egészet felvágtam, vagy nem vágtam fel, beraktam a fazékba, vizet öntöttem rá, és feltettem a gázra. Ültem a konyhában, figyeltem, ahogy belefeledkezve csapódik le a plafonon a gőz. A plafon sarkaiban sötét foltok dagadtak – a penész, amely már nagyon régen velünk élt. Szedtem

levest Soniának, mert akkor jött haza az általánosból. Leültem elé, és néztem, ahogy kering a kanál: a tányér, a szája, a tányér, a szája. Mikor vesztettem el a húgomat?

– Mi újság a suliban? – kérdeztem.

– Semmi.

– De minden oké?

– Persze.

Émelyegtem, határozottan zsíros lett a leves, a csontok kopogtak a bádogfazék falán. Pedig mindig megfogadtam, hogy csont nélkül fogom főzni – vajon, leveskockával. Megfogadtam, aztán mégis fogtam a csontokat, és beraktam a fazékba. Törlesztettem valamit anyának és a nagyinak, meg az öcsémnek, mert nem szerette a hús nélküli leveseket, mindig várta a combot vagy lábat, hogy leszopogathassa, és kiszívhatta a velőt. Ez a kiszívás az örületbe kergetett, muszáj volt elbújni, befognom a fülem. Pedig tudta jól, hogy ki nem állhatom – azért csinálta, hogy dühítsen. Őt már rég elvesztettem. Annak idején volt, hogy behúzta a vécére a kisszéket, leült rá, és mondta, hogy vágjam le a haját, mert nem volt kedve fodrászhoz menni. Valami élettárs otthagyt anyának egy elektromos hajnyíró. Az öcsém mögé álltam, és végigmentem a hajnyíróval a fején, amely ujjaim alatt visszanyerte ovális formáját. Puha hajfürtök hullottak Daniel gallérjára, nyakára, hátára, és onnan a padlóra. Mentem végig a hajfürtökön, majd a tüskés, sörteszerű maradékon, amely úgy szúrt, mint a learatott gabonaszárak. Megköszönte, és ment játszani. Ott maradtam a még mindig zümmögő borotvával a kezemben, egyedül az

öcsém puha hajfürtjeivel, aki szégyellte a meghitt pillanatokot, és elhúzott, amint sikerült megszabadítanom az utolsó rakoncátlan tincsektől is oldalt és a feje búbján. Aztán már nem kérte, hogy vágjam le a haját, hosszabbra növesztette. Úgy is jó. Nem volt miről beszélgetnem vele, kicsit hiányoztak ezek a néma szeánszok, a puha rétegek lehúzása, az eljutás a tüskés belsőig. Az öcsém nem kedvelt, és nem bízott bennem. Pedig egyszer sem mondtam neki, hogy tudom, mit csinál a számítógépen, mert megszoktam nézni az előzményeket, ő meg arra sem veszi a fáradságot, hogy törölje. Közös számítógépünk volt, amúgy állati lassú, de külön szobánk – Daniel beköltözött a nagyfi volt kreclijébe. Kizárólag azért jött be hozzám és Soniához, hogy pornót nézzen. De ritkán, kedd délutánonként, mert akkor éppen egyedül volt otthon.

Amikor Daniel végzett a levestel, beraktam a tányérokat a mosogatóba, és megeresztettem a vizet. Lefeküdtem a kanapéra, és behunytam a szemem. Iszonyú fáradt voltam – a sulitól, a levestől, önmagamtól –, így hát elaludtam, álomba ringatott a délidő és a napsütés. Verebkről és angyalkákról álmodtam, aztán meg Marianne Kindlerről, aki leült mellém, és kőkezével simogatta a hajam.

– Még mindig meg akarsz halni? – kérdezte.

– Kábé – válaszoltam.

Felébredtem, és sírni kezdtem – annyira vágyakoztam az élet után, amely elment mellettem. Úgy éreztem, bármit csinállok, rosszul csinálom. Pedig már régóta nem sírtam – napokig feküdtem tompán, álmosan, gondol-

kodtam, mi vár rám egyáltalán, és stresszeltem a matek előtt, mert utazott rám az öreglány, be akarta bizonyítani nekem, hogy nem tudok semmit. Volt, hogy semmire sem emlékeztem, amit az órán vettünk, mert nem tudtam koncentrálni, és aztán paráztam otthon, hogy megint karót fogok kapni. De nem izgatott túlságosan, nem éreztem a késztetést, hogy jó jegyet szerezzek.

Anya rám parancsolt, hogy nézzek munka után. Vagyis hát nem parancsolt rám, de nem adott több pénzt, még az utánam járó pótlékot sem, és azt mondta, keressek magamnak egy kis pluszt. Én is éreztem, hogy dolgozni kéne – haszontalannak éreztem magam. Szükségem volt saját pénzre. Amikor felvettek a líceumba, anya azt mondta, „tanult” leszek, de azt akarta, hogy „dolgos” legyek.

Egy étterembe jártam pár tucat háznyira tőlünk – házias vacsorák, elsőáldozások, alkalmi rendezvények, spenóttal töltött csirke, spenótos, sörös, tejszínes, brokkolis csirke, pizza egyenesen a sütőből, marhahús vöröshagymával és sárgaréppával, máj almával. Tálakon, tányérokra vittem ki az ételt a vendégeknek, mosolyogtam, nevettem a vicceiken, ők pedig úgy gondolták, hálásnak kellene lennem nekik, hogy üldögelnek, és isszák az általam kitöltött vodkát. Azért voltam hálás nekik, hogy elmennek – ekkor kezdődött a takarítás, a tányérok leszedése, a mosogatás, hajnalig, amikor hazavánszorogtam. Néha elszívtam egy cigit Haniával, negyvenéves nő kisgyerekekkel, tizenkét zlotyt keresett óránként, vagyis két zlotyval többet, mint én. „Egy rossz szavam sem lehet a főnökre”, mondta nekem, és az ajtófélfának támaszkod-

va szívta a cigit; a sötét fák a drótkerítés mellett zúgtak a szélben. Enyhülést hozott a szél, mert a konyha búzlott az erőleves zsíros szagától, a hússzagtól, és a gőz megült a hajamon és a szemhéjamon. Tényleg nem lehetett semmit mondani a főnökre, egy tízest fizetett a gályázásért, vagyis összesen egy százast, szóval csomó pénzt. Néha üvöltözött, és folyton baja volt a női alkalmazottakkal, ezért bármikor jöhetett egy telefon, hogy kellek – s valóban, gyakran hívtak, hogy azonnal menjek be, mert valaki elszúrt valamit. Otthagytam mindent, és rohantam, hogy kivigyem a kaját a vendégeknek, aztán elmosogassam az edényeket, és elszívjak egy cigit Haniával, aki bevallotta, hogy nem kapnak hitelt a pasijával. Hazacaplattam, mentem fürdeni, beültem a kádba, megeresztettem a vizet. A rosszul záródó ablakon áramlott be a hideg levegő, libabőrös lett a combom, és azon gondolkodtam, mi lesz. Dideregtem, de nem volt kedvem kiszállni a kádból, ezért elfeküdtem, és bőrómmal szívтам magamba a víz melegét. Lekapcsoltam a villanyt, és ültem a sötétben – nem láttam magamat, sem a faltokat a kád falán, sem a koszt a sarkokban és a fugán. Nem láttam semmit, számoltam a szívem dobbanásait. Mindenhová magammal kellett cipelnem ezt a vasból, káliumból és foszforból álló testet, vérfeldolgozó középállalkozást. Lelki kérdéseken elmélkedtem a sötétben. Éreztem, simán feloldódhatnék, eltűnhetnék itt, senki nem szólna egy szót sem.

Esténként tompán, szomorúan ültem, próbáltam csinálni valamit, de nem tudtam – kicsit olvastam, kicsit tanultam, kicsit pörgettem a Facebookot. Sonia visszatért

a gyurmafigurák készítéséhez. Minek neked ezek a figurák, Sonia, mindjárt tizenkettő leszel. Nem mondtam ki hangosan, mert sírva fakadt volna – mostanában csak sírt, sírt, folyton sírt, akármilyen történt, sírt. Én is sírtam, amikor annyi idős voltam, mint Sonia, de ő olyan finom, törékeny volt, mint egy üvegpohár. Nem kiabált, nem ordított – csak könnyek gyűltek a szemébe, tiszta vörös lett, és szaladt a szobájába, nem tudta, mi történik vele. Én tudtam, hogy megjött neki, a szörszálakkal együtt a combján és a lábszárán, hogy az egész teste felpuffadt, ettől rémült meg. Ezért kezdett gyurmázni. Az állatok, amiket kiskorában gyúrt, most emberi tulajdonságokat öltöttek – a furcsa állatok átváltoztak emberré, torz kutyaemberré, macskaemberré, faemberré. A nap végére az emberek átváltoztak golyóvá – Sonia tarka glóbuszt gyúrt belőlünk, hagyta, hogy eltűnjünk. Mert ezek az emberek, akikből a nap végére golyó lett, mi voltunk. Mások, valóságosabbak, sokkal jobbak, pedig gyurmából voltunk. Szóval leültem Sonia mellé, a kezembe vettem az emberkéket, és játszottam velük. Lépkedtem az asztal lapján – és vissza. Az egyik emberke ledobta a másikat a sötétségbe. Majd amaz felébredt, és visszajött, mert a földben megtanult repülni – és keringett a többiek feje fölött, port és lent talált morzsákat szórva az arcukba. Mindig mások voltak ezek az emberek, mindig ugyanolyan furcsák és ugyanolyan csúfak, mert Sonia nem erőltette meg magát túlságosan. Kifürkészhetetlenség voltak, nem lehetett kitalálni, mik lesznek másnap. Gyurmából voltak, amit Sonia tízszer, hússzor, ezerszer megörölt az

ujjai között. Néha kértem Soniát, hagyja meg őket nekem, ne változtassa golyóvá, de húgom hajthatatlan volt. És a nap végén a gyurmaemberek egyesültek, összefonódtak, landoltak a golyóban – a golyót Sonia berakta az íróasztala fiókjába, becsapta a fiókot, és szó nélkül ment aludni.

Amikor a nagyfiú visszatért, szégyelltem magam. Még mindig haragudott rám a szenteste miatt, és mert Marianne Kindlerrel csókolóztam.

– Szövőnők vére tapad a kezéhez – jelentette ki.

– Tudom, tudom – mondogattam.

– Ha nem lesz munkád, menj el varrónőnek, láttam ukrán nyelvű hirdetéseket.

– Honnan tudsz te ukránul?

– Meghaltam, nem?

Ültem a nagyival a padon, és hagytam, hogy mindenfélét meséljen a halálról, a feltámadásról, az angyalokról meg a papokról, akik gyönyörű prédikációkat mondanak, és énekelnek az angyali kíséretéről.

– És Fulde? Mi van vele? – kérdeztem.

– Visszament! Visszament a feleségéhez! Visszament a feleségéhez, mert zavarta a tájszólásom!

Rengeteget aludtam, mindig elkéstem a líceumból. Mit kellett volna kezdenem magammal? Anya esténként tévézett, mondta, hogy nyugdíjba akar menni. Most orvoshoz járt – baja volt a térdével, a hátával, a bőrével, a szemével. Mondta, hogy el kéne végre kezdenem pénzt keresni. „Keresni fogsz, én meg végre felmondok”, mondogatta, és simogatta a kezem. Más napokon neheztelt rám, hogy seggem és mellem van. Megsértődött, mert nem akartam

templomba járni a gyerekekkel. És mondta, hogy biztos pasim van, nemsokára beesik a gyerek, és munkanélküliként fogom végezni, semmit sem fogok elérni, a piás csövesek parkjában fogok lakni, és bűdös hájpacni lesz belőlem. Nem volt pasim, Marianne Kindleren kívül nem csókolóztam senkivel – de nem akartam imádkozni, ahogy Sonia és Daniel sem. Anya valószínűleg nem járt templomba, mert a fél vasárnapot átaludta a kanapén, viszont újra imádkozni kezdett – térdelt az ágy mellett, bámulta Jézust, bocsánatért esedezett a szerelemért, és imádkozott érte – legalább egy ilyen feltételes, utolsó szerelemért. Majd kiment a meggyfa alá, és sírt, kapargatta a kérget, amely a fűbe hullott, mint a zöldség héja vagy az imádság szavai, beivódott a földbe, és visszaverte a nagy, légballoonra emlékeztető nap sugarait.

* * *

Mégis rájöttem, ki vagyok. Hirtelen történt, a réten. Filippel sétáltam, megálltam a kis erdő mellett, amiből alig maradt valami, meg egy halom szemét, ami napról napra növekedett, mert az önkormányzat megemelte a hulladékszállítási díjat, és már egyszerűen nem érte meg elvitetni. Így hát a pabianiceiek zsákokba pakolták, amit a hét folyamán fogyasztottak, és az éj leple alatt kivitték a mezőre, ledobták valahová, a szarvasok ösvényére, a sünök szálláshelyére, a Pabianka medre mentén, amely most előadhatta volna a tenger nagyasszonyát, mert éppolyan szemetes volt. A szemét egyébként beolvadt

a természetbe. A kanapé, amit valaki nagy erőfeszítéssel ide szállított, gyíkok otthona lett, a mindenféle szétdobált ételmaradékokban színes bogarak keltek ki (Filipet úgy kellett elrángatnom tőlük), a régi mosógép dobjába fecskecsalád költözött. A szemétnek ez a természet általi anektálása, és a természetnek ez a szemét általi anektálása olyan gyönyörűnek és társadalmilag kívánatosnak tűnt számomra, hogy el is felejtettem haragudni azokra az emberekre, akik meg akartak spórolni egy százast. Valóban áhítatos hangulat fogott el, úgy döntöttem, leülök a Pabianka partján. A szél összekócolta a hajamat, mezőre öntött emésztő szagát nyomta az orromba. Felszántva, barátságtalanul futott előttem a mező, vastag, fekete varkocsok, egészen a vérvörös paradicsomig, amely rózsaszín visszfényt vetett a rögökre, és felfedett mindent. Rátapadt a fűszálakra, a síkos nejlondarabkákra, amelyek konkurenciát csináltak a legyeknek és éjjeli lepkéknek, meg a nyugodt, sekély, kiszáradásra váró vízre.

Elővettem egy cigit, és rágyújtottam. Filip a közelben szaglászott, tobozokat, csokipapírokat, sörösdobozokat hozott oda. Megfájdult a gyomrom a cigitől. Ledobtam a földre a csikket, és gondosan eltapostam. Nem akartam felégetni a földművesek rétjeit, mezőit és répáit. Nem akartam, hogy bűnözőnek nevezzenek, aki szárazságot idézett elő. Próbáltam a természetre koncentrálni, gyakorolni az éber figyelmet: behunytam a szemem, füleltem a békák kuruttyolását, a harkály kopogását vagy a kacsahápgogását... De csak az autók zúgását hallottam a távolban, és Filip zihálását. Önkéntelenül eszembe jutott,

mit talált egyszer a bokorban – egy fej nélküli tyúkot; próbálta elrángatni, pedig sokkal nagyobb volt nála. Próbáltam elvenni tőle a dögöt, de nem adta; elszaladt, foga közé szorítva a tyúkot, hogy ropogtak a baromfi csontjai. Teljesen megrémültem, ordítottam, míg végül megunt, és otthagya a madarat. Hazamentünk, nem akartam vacsorát adni neki. Anya elmesélte, hogy az egyik kutyájuk egyszer belopózott a szomszédasszonyhoz, és lefejezte a fél tyúkólat, a döglött madarakat pedig szép sorban lerakta az ajtó elé. Nagyapa éjszakánként elengedte a láncról azt a kutyát. A Kevercs volt? Vagy a Bundás? Anya nem emlékezett, de nagyapának sajnos le kellett lőnie utána, és meg kellett térítenie a szomszédasszonynak a kárt. A szomszédok ettől kezdve nem szóltak hozzánk, és mindig elfordították a fejüket, ha meglátták nagyapát, a nagyit, anyát vagy minket, mert ez a csirkés sztori nemzedékről nemzedékre szállt a családjukban.

– Szomjas vagy? Menj Pabiankához, ő majd ad inni – mondtam Filipnek.

Engedelmeskedett – beugrott a rézsút borító bokrok közé, és leereszkedett az egykor széles folyóból megmaradt patakocskához. Látszott a patak homokos, köves fenéke, de Filip nem panaszkodott, belecsobbant a közepébe, és inni kezdett, mint az igazi hím, amikor hozzásimul a védtelen nőhöz. Úgy döntöttem, szemet hunyok felette; elegendő volt Pabiankából, Filipet pedig szerettem, nem akartam, hogy szomjan haljon nekem. Így hát elhaveredtem, és behunytam a szemem – hagytam, hogy a lóhere betüremkedjen a fülembe, a nyakamba, megérintse

a bőrcsíkot a pólóm és a nadrágom között. Most sikerült meghallanom a madarakat. Persze nem tudtam a nevüket, de miért lovagolunk mindig a neveken? Csiripeltek, és ez nekem teljesen megfelelt, ez a madárbeszéd, semmi szükség nem volt emberi elnevezésekre, épp ellenkezőleg. Próbáltam aludni, de éreztem, hogy pisilni kell, és felkeltem. A fülemben füttyült a szél.

– Gyere! – kiáltottam Filipnek.

De Filip nem jött vissza. „Filip, Filip!”, kiáltottam, de úgy tűnt, elveszett vagy elment. Nem volt kedvem bemenni a csalánosba, melegem volt, apró legyek húzódta a szőrszálakat a fülemben és az orromban, folyton csak vakaróztam volna, de Filip még mindig nem válaszolt. Rövidnadrág volt rajtam – összeszorítottam a fogamat, és ugrottam, persze bele a csalánba, féltem, hogy rálépek Filip fejére, de nem, nem volt a közelben, a csalán összevissza csípett, és beleestem a Pabiankába, hagytam, hogy a cipőmet és a zoknimat nyaldossa. Sehol sem láttam a kutyát.

Mentem előre a köveken és a homokon, Pabianka a bokámat csókolgatta, hívott magához, finoman csiklandozott, mondta, mennyire szeret. Tudtam, hogy hazudik – összeszorítottam a fogamat, és leguggoltam közvetlenül a víztükör fölé. Lehúztam a nadrágom, s míg imádkoztam, hogy ne legyenek a közelben földművesek, lepisiltem a szeretetet színlelő hercegnőt. Mindjárt jobban éreztem magam.

Tíz-tizenöt percet meneteltem a Pabiankában, és ott találtam magam a réten, a forrásnál. Halála után ide

kellett kivinni a hercegnőt, mert a püspök fellázadt az ellen, hogy a város területén belül temessék el. A hercegnő holttestét a bokrok közé dobták, mert senkinek sem volt kedve sírt ásni; az emberek különben is féltek, hogy felébred, és elcsúfítja őket. Teteméhez hozzáfértek az állatok: hangyák, giliszták, gyíkok raja vette birtokba a hercegnő holttestét, és vigyáztak rá, mert nem látták, milyen ocsmány. Pabianka a természet részévé vált, a természet temploma befogadta, s e templom szentjei – a föld alatti állatok – hallgatták csak meg a könyörgését, varázsolták őt nemcsak széppé, de szentté és istenivé. Pabianka folyóvá változva ébredt fel – csontjaiból tört fel a forrás. A folyó vizet és életet adott az állatoknak, később pedig ellátta vízzel a várost, és lehetővé tette a német gyárosoknak, hogy megépítsék Pabianicében hatalmas manufaktúráikat, hogy textilt gyártsanak, hogy kínozzák a lengyel és zsidó szövönőket, tömegével toborozzák őket a gyárakba, meggörbítsék a nyakukat, elrontsák a látásukat. Igen, mindezt Pabianka tette – ugyanaz a Pabianka, akit a herceg és a püspök a föld alatti alagútba zárt, és aki szenvedett attól, hogy nem elég szép. Gyűlölte a nőket? Bosszút akart állni rajtuk, mert szépek, és gyerekeket szülnék? Meg akarta mutatni az arisztokratáknak, hogy ér valamit, hogy túl korán írták le? Pedig megkímélhetett volna mindenkit ettől a gonoszságtól, maradhatott volna csermely- vagy hóállapotban. Pabianka révén lendült fel az üzlet – tonnaszám került az égbe a szén-dioxid, és tonnaszám Oroszországba a szövet és a fonál. De aztán a manufaktúrák csődbe mentek, az egészséget eladták és

privatizálták, a gyárakból loftokat alakítottak ki programozóknak, és üzlethelyiségeket, amelyekben butikok és kebabosok nyíltak. Pabiankára nem volt többé szükség, a gyárosokból csak hideg síremlékek és német nevek maradtak, Kindler és Fulde, a temetőben. Mindig aljasul bántak Pabiankával – ő pedig mindig hagyta magát becsapni.

Ott találtam magam a forrásnál, és felemeltem Filip tehetetlen testét. Hagyta, hogy a hercegnő elrabolja, és gátlástalanul megfojtsa.

* * *

Muszáj volt eltemetnem Filipet. Sikerült hazavinnem, bebugyoláltam a kapucnis pulcsimba, és hazacipeltem – nedves és nehéz volt a bundáját és a tüdejét megtöltő víztől. Aztán óvatosan lefektettem az udvar végében, kihúztam alóla a pulcsit, és betakartam vele. Olyan védtelen, kicsi, élettelen volt, ahogy feküdt a fűben, amely a nyár fogadására készült, és kénytelen volt meghajolni a halál terhe alatt. Bízam a folyóban, akkor is, ha hercegnőnek született, nem akartam elhinni, hogy semmi jót nem várhatok egy hercegnőtől. Rövid sóhajjal válaszolt a mező – a holtak üdvözölték Filipet: halott parasztok, halott parasztasszonyok, tiszta feketék a földtől és a napfénytől, soványak és petyhüdtek, merevek, mint a babák, ízületi gyulladástól meggörcbült ujjakkal és megcsavarodott gerinccel, fekete, vakon meredő szemmel, szalmaszöke hajjal, vasvillával, ásóval, kanállal a kezükben. Odalép-

tek a kerítéshez, és felém nyújtották kezüket, de köszönés helyett inkább elvettem egyiküktől az ásót, és ásní kezdtem a földben, amely el akart nyelni. Ástam, ástam, a kicsi Filip elveszett a nehéz pulcsi alatt, lassan olyan lett, mint a kő. Sonia észrevett az ablakból, és elbőgte magát, tényleg, sírt, sírt, hogy Filip megdőglött, és végre ráeszméltem: igen, tényleg megtörtént. És én is sírtam a húgommal együtt, aki magától vagdosni kezdte magát, sirattam a kutyát, aki semmit sem tudott a halálról, de tudat alatt meg akart halni, mert folyton Pabianka mancsai közé merészkedett, s azok végül szükségképp megmarokolták. Filip testét bedobtam a földbe, karom és ujjaim fájtak, teljesen ki voltak száradva. Nagyapa tömegével mészárolta itt a nutriákat – én is feliratkoztam csontos jelenléti listájára.

TARTALOM

A mélyben és a felszínen	5
Ami a tóban lakik	20
Az angyalkák erdeje	50
A központ	73
Az élettársunk	88
A cipősdoboz	104
Meggypiros és kemény	118
<i>Post mortem</i>	135
Hogyan ünnepeljük a karácsonyt	156
A folyó csókja	169

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typtex.hu
és a facebook.com/typtexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Felelős szerkesztő: Laik Eszter

Tördelés: Fodor Gábor

Borítóterv: Stark Attila

Készült a Multiszolg Bt. nyomdájában

Felelős vezető: Kajtor Bálint